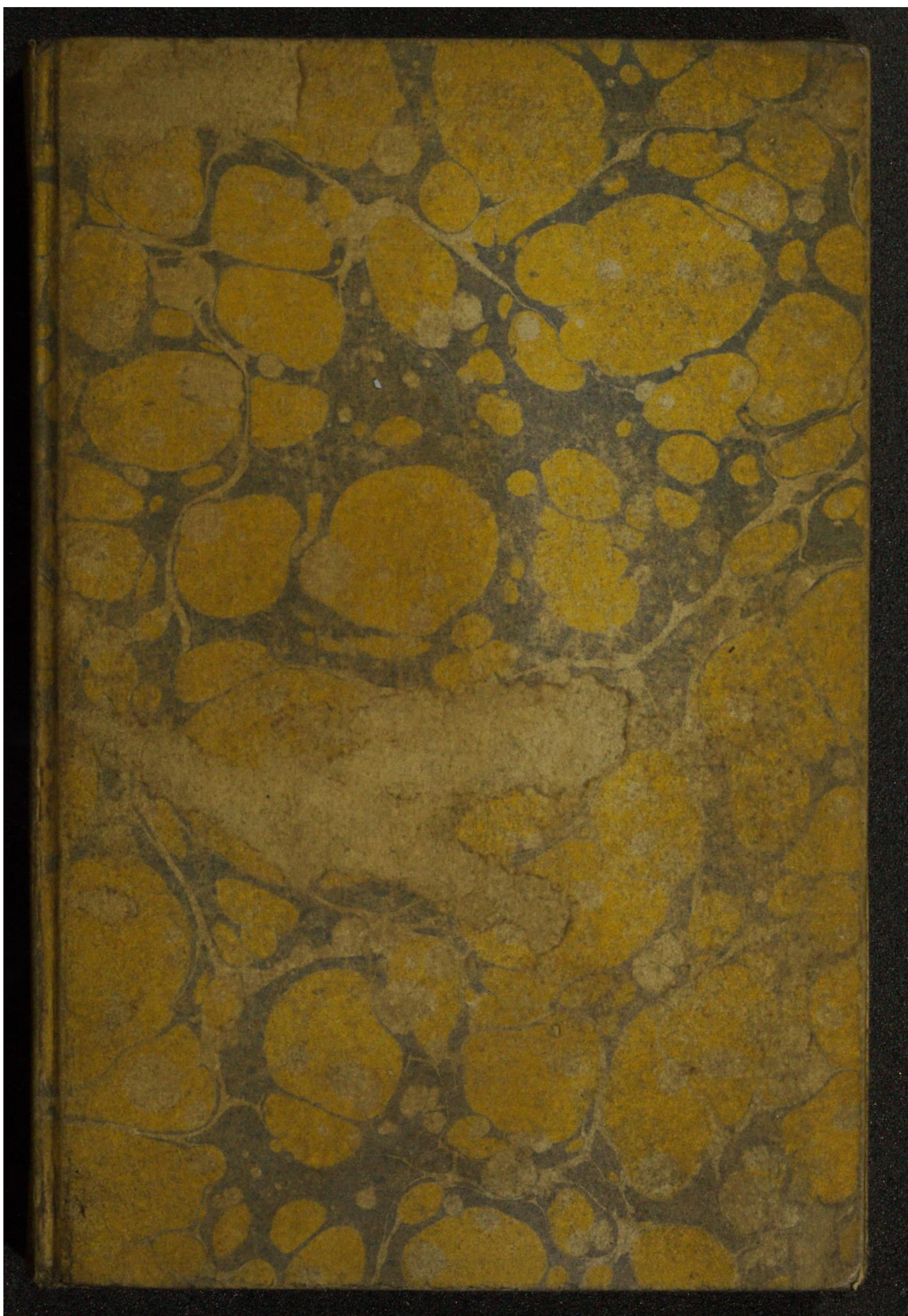

DE FEBRIBVS COMMENTARIVS

EX LIBRIS ALIQVOT HIPPO-
cratis & Galeni, parte plurima selectus, à
Iacobo Syluio rei Medicæ apud
Parrhisios interprete regio.

Indice copiosissimo nuperrimè adiecto.

Cui adiunximus Camilli Thomai medici
Rauennatis Commentariolum.

De febrium humoralium, Hecticarum,
& quarundam Pestilentialium
Dignotione, ac Curatione.

AQVA NON SITIET

QVI BIBERIT EX HAC

IN AETERNVM.

Venetiis, apud Andream Arriuabenum ad
signum Putei. M D L V.

CAROLO LOTHARINGO Cardinali Iacobus Syluius. S.

Regia progenies Lotharingæ amplißima gentis.
Ex atauis Siculæ regibus orta domus:
Naſcenti Pandωra dedit bona cuncta: καὶ αὐτὴ
Αἰ γὸς ἀμαλθείας πᾶν κέρας ἐξέχεεν.
Naſcenti, radio Titan affulſit amico:
Ingenii & uiuos contulit igniculos.
Et Muſæ faciles, & Maia Atlandide natus
Mercurius, ſacra concinuêre lyra.
Tam bene dotato natura & munere diuum
Additus humana cultus ab arte fuit:
Diſciplina grauis: ſophiæ pars omnis: utrunque
Ius: & adorandi pagina ſacra Dei.
Cunctarum cumulo rerum & uirtute, Cradiuis
Franciſco, Henrico regibus uſque places.
Henrico Regum ſummo tu fidus Achates:
Tu bonus es Conſus: tu manus, ac oculus.
Tu noſtras muſis auges patronus Athenas.
Muſarum & myſtis ocia digna facis.
Ergo agite, ô ſocij, meritis pro talibus, hymnos
Pſallite: odoratis ſpargite aromatibus.
Vos quoque, quos noſter labor hic quandoque iuuabit
Siue febrim fugitis, ſiue febrim abijcitis,
His pro muneribus ſumma incrementa rogate
Gallorum ſummo pontificum domino.

Vale.

EPISTOLA

Ad Candidum lectorem.

NIVERSAM febriū naturā cognoscere, non medico soli sed reliquis quoque hominibus utile admodum est ac etiam necessarium: illi, ut certa methodo curet: his, ut præcaueant, & febrem curāti medico morem gerāt. Quòd febris ipsa morbus sit & frequentissimus, et sæpe acutissimus, uel acutis prope omnibus morbis connexus, à qua maximum uitæ periculum non rarò impendet. Adde quòd reliquorū morborū plurimi unicā tantū actionē lædunt: animalem scilicet, aut uitalē, aut naturalē: febris uerò omnis actiones has oēs lædit: hoc est debilitat, uel deprauat, uel abolet: quasdam tamen magis, quasdā minus. Quin & bellua ista tam furiosa febris, actiones istas lædit: nō sua solū uiolentia & ferocitate ac malignitate, sed etiam suorum symptomatum tam multitudine, quàm magnitudine. De quibus tum leuibus, tum grauibus & uehementibus ac uitæ periculum intentantibus, postea fusiùs acturi sumus. Quapropter opinor, febrem ceu morborum omnium malignißimam & sæuißimam luem, ne noceret, Romani coluisse dicuntur. Hūc porrò commentarium ex duobus rei Medicæ clarißimis luminibus. Hippocrate & Galeno eius interprete absolutißimo excerpere ma-

lui, quàm ex Græcis alijs aut Arabibus, aut horum se-
ctatoribus, quòd in his quicquid est lectione aut imi-
tatione dignum, ex Hippocratis Galeniq; fontibus pu
rißimis exhaustum est. Adeò ingeniosa & studiosa et
dijs accepta fuit ueneranda illa antiquitas. Pauca quæ
dam tamen non ignaua omnino posteritas rudis qui-
dem, sed exemplorum fide plena, aut clariora reddidit
aut usu experientiaq; frequenti certiora. Quæ unus-
quisque etiam mediocriter institutus, his uelut funda-
mentis adiungere poterit, hoc est, Hippocratis, Gale-
niq; placitis. Quæ in febribus describere et tibi, lector
candide, sequenda proponere nũc malui: ut pauca hæc
ac certa & methodo tradita fidelius memoria comple
ctare, & illos tanquam parentes omnium nobis bono
rerũ auctores, ubiq; ac semper uenereris. Quibus de
medio sublatus, Medicina sit uelut chaos antiquum, &
certe hominum carnificina, & id omne, quod in stupi
procœmio lib. 29. dos suæ ætatis Medicos iustißimè Plinius inclamat.
Cæterum excerpsimus præcipuè cõmentarium hunc
ex Hippocratis diæta acutorum, aphorismis, progno-
Initio cõ. 1. et 2. in 6 epide. et lib. 3. dispnœa. sticis, porrheticis : etiamsi hæc ubique Hippocratica
non sunt, uti nec epidemia (nam horum primus et ter
tius maximè Hippocratica sunt. Secundus, quartus, se
xtus, à Thessalo ipsius filio scripti sunt: quintus & se
ptimus spurij sunt) Ex his tamen et scriptis à Galeno
in eos commentarijs, quæ hanc ad rem pertinere ma-
gis uidebantur, transcripsimus. Addidimus uerò febri
lis naturæ partem maximam, ex Galeni libris duobus
de

de differentiis febrium. In quibus etiam causas & signa & interdum curationem attingit. Plenius autem hæc præstat libro priore ad Glauconem, et libro secũdo Criseon, & libris methodi, octauo, nono, decimo, undecimo, duodecimo. Non pauca etiam eodem pertinentia, ex Galeni libris de temporibus morborum uniuersalibus & particularibus, de typo, de causis procatarcticis. Ex quibus omnibus uniuersam febrium naturam, hoc est, essentiã, differentias, causas, signa & symptomata, & curationem non modò febrium omnium communem, sed singularum quoque propriam cognosces, paruo admodùm temporis dispendio. Vale lector candide, & his maiorum donis fruere non ingratus, quæ est hodie turba omnino maxima.

Candidus imperti meliora, uel utere nostris.

AVGVSTINO GADALDINO Mutinensi philosopho, ac medico clarissimo Lazarus Ferrus Venetus. Med. S. D.

Ominem cæteris animalibus, Augustine clarissime, anima ipsa maximè præstare, atque ea sola (siqua sit illi cum immortalibus similitudo) Deo similem esse, omnis Philosophorum schola, qui ad hæc usque tempora floruerunt, confessa est, licet non omnes æquè de eius immortalitate iudicarint. Iidem etiam ipsi Phylosophi illum inter homines Deo simillimum esse semper existimauerunt, qui iuuandis cæteris hominibus, absque ulla temporis intermissione, omni corporis & animi facultate ualidius incubuisset. Ex quo Medicos istos antiquos, quales post Apollinem & Æsculapium extiterunt Hippocrates & Galenus quosuis homines uel etiam Principes, ac eosdem optimos superasse colligere par est: quippe qui multitudinem posterorum, & iam tum præsentium innumerabilem non modo doctè, & laboriosè, sed & in perpetuũ adiuuarint. Quo fit ut Ego singulo temporis momento Iacobum Syluium libri huius auctorem grauissimum magna etiam cum ueneratione admirer, ac plærisque hominum licet quantumuis nobiles sint anteponendum cẽseã. Quandoquidẽ eo genere studii incensus sit, quo nõ tantum huius tempestatis hominibus uiuens prodest, sed & omnibus, quos in futurum habitura est totius mundi fabrica post limites uitæ suæ profuturus est: dum uidelicet abdita medicinæ secreta subtilius

illius indagatur, atque eadē ex Hippocrate & Galeno, deprompta ſtudio medicinæ incumbentibus exponit. Quem uirum cum iam pridē ueneratus ſim, ſola & admirabili eiuſdem uirtute, quæ in ſingulis illius monumentis reſulget, allectus; animo poſtmodum & cogitatione ſæpius illud aſſequi contendebam, quonam ſcilicet pacto animum meum atque in tantum uirum obſeruantiam declarare poſſem. Cum tu, Auguſtine doctiſſime, ut es mei ſtudioſiſſimus, eaq; uirtute uigens, ut dignus ſis, qui nedum a me (qui te ſemper obſeruaui) ſed & ab omnibus ameris, opportunitatem obtuliſti, qua mihi liceat explere deſiderium meum: adhortaris enim me ad onus hoc ſuſcipiendum, ut ſtudeam pro uiribus per indicem oſtendere quàm largas fruges reportaturi ſint omnes, qui legendo, hunc Syluii commentariū de febribus tāquam agrum fertilem colent, quique illis totis uiribus inſudabunt. Quod quidem ſi per me ita mediocriter præſtitum fuerit, ut eſt libentiſſime ſuſceptum, non dubitauerim ego & ab hoc præſtantiſſimo auctore animum meum potius amplecti quam officium accuſari, & tibi ſatiſfactū iri. Qui dum cupis, quæ tua eſt humanitas & probitas, omnibus prodeſſe, inceſſantem petitionem ac ſupplicationem probi uiri Andreæ Arriuabeni bibliopolæ, qui librū ex omni parte frugiferum edere ſtudebat, fruſtrari non paſſus es. Quare ſubito me ad id perficiendum quod ille expoſtulabat elegiſti ut tantum honoris mihi condonares quantum me nullis in te meritis comparaſſe ſciebam: Dii faxint (opto) ut tibi & omnibus in hoc per me ſatisfactum ſit, ut inde mihi aggrediendi, perficiendiq; maiora ſpes data ſit. Vale, & ſi quid in me eſt id omne tibi deditum deuotumq; intellige.

INDEX NOTABILIVM, QVAE in hoc libro continentur.

Augmen-

Bilis

Calor

Cura-

Facul-

Febris

in

Sorbi-

Vinum

FINIS

DE FEBRIBVS COMMENTARIVS, EX LIBRIS aliquot Hippocratis & Galeni, parte plurima selectus, a Iacobo Syluio rei Medicæ apud Parrhisios interprete regio.

De Febrium essentia.

FEBRIS est totius animalis calor immodicus lib.1.de differ.morbo. Febris est calor præter naturam totum corpus occupans. ibid. Febris est quoties calor præter naturam, in corde extiterit. libr.1. de diffe.feb.cap.3. Febris est calor adeò auctus, ut corpus totum uexet & actionem lædat. libr.1.& 2. Meth. Febris est cum adeò immodicè auctus est calor, ut & hominem offendat: & actionem lædat. lib.8.metho.initio. Febris est intemperies calida in totum corpus diffusa.lib.9.meth. Febris est calor natiuus uersus in igneũ.Gal.aph.16.lib.1 A quo calore igneo, πυρετὸς Gręcis dicitur, ut latinis a feruore febris. Quin πῦρ, id est ignem, nunc febrem, nunc febrem uehementissimam & ardentissimam Hippocrates aliquoties appellat. Ex quibus locis & plerisq; aliis apertè constat, febris essentiam esse in genere caloris præter naturam. Duplicem autem esse calorem in animantis corpore nouit Hipp. Vnum quidẽ natiuum in sanguine & sanguineis uisceribus essentiã sortitum: alterum verò acrem, mordacem, igneum: in quo etiam est febris. De illo enim scripsit: qui crescunt, plurimum habent calidi innati: & uentres hye

Lib.2. ep'. Gal. initio feb.

Gal.com.4. in.6. epide. apho.14. & 15.lib.1.

me & uere natura calidisſimi. De hoc autem, uetres calidi, frigidæ carnes, & graciles & uenis conſpicuis & iracundiores. Ille autem alimenta probe coquit in uentre & uenis, & partibus ſingulis: hic aſcititius ſeu nõ naturalis ſeu præter naturam, corrumpit in qualitatem, frigida quidem alimenta, acidam: calida uero, nidorulentam: & trãſpirationem efficit calidam & mordentem: quæ cute aſtricta, ſtatim febrem efficiat: cum ille trãſpirationem efficiat ſuauem & morſus expertem: & denſata cute nõ febrem, ſed tantum plethoram faciat. De utroque, Galenus. Quicquid in rebus ſubſiſtit, augetur, roboratur, ſanum eſt: dum proprio & natiuo calore regitur. Quem in animalium corde ſeruat reſpiratio, & per cutim tranſpiratio. Alter alienus ac præter naturam in corporibus excitatus, primum quidem ſuccos ob humiditatem putrefacit, & corrumpit: tandem uero & adipem & carnem. Et commenta. in lib. 6. epid. Calor natiuus (ad quem potisſimũ corporis functiones refert Hippocrates) incenſus priores functiones non poteſt perficere, neque nos alere (quod illi maxime proprium erat) immo ignis modo corrumpit, tabefacit & colliquat. Alibi quoque ſtatuit Hippocrates caloris in nobis genus duplex: unum familiare & natiuum: alterum alienum & præter naturam. Et Galenus calorẽ febrilem ob ſuccos putreſcentes accenſum in febre acuta, primo die euaporaſſe ſcribit: relictum uero natiuum ſolum, ita imbecillum ut iam extingueretur: priuſquam calor febrilis rurſus accenderetur. Ob id ſecundo die extrema refrigerata & magis manus & & caput: & ægrum mutum, βραχυπνοῦν ſeu breuiſpirium euaſiſſe, affirmat Hippocrates. Quapropter πέψιν, & πεπασμὸν ſeparauerunt Hippocrates & Galenus: ut ſit illa, eius quod coquitur deductio quædam

Lib. 6. epi. et com 4. in eundem.

Ibi. & li. 1. fe. 1. cap. 4. & comm. aph. 14. 1. li. meth. 11

Gal. com. 4. in 6. epi.

Lib. 3. epi. & com. 3. in eũd. Gal.

Li. 1. epi. et comm. 2. in eund.

in

in coquentis ſubſtantiam: & in ſanis illa fiat, dum quod coquitur coquenti familiarem habuerit naturam: & ſubſtantiæ quæ coquitur uel totius uel maximæ eius partis mutatio & alteratio efficiatur: & ſit paucisſimum quod ſemicoctũ manet. πεπασμὸς autem morbi eſt & eorum quæ præter naturam ſunt ueluti coctio quædam & maturatio, in qua quod aſſimilatur paucum eſt: quod autem ſemicoctum & ſuperfluum, multum. Quanquàm alibi πεπασμȣ̃ ſignificatum latius extendit Galenus: dum omnem deductionem in mediocrem temperiem πεπασμὸν appellat: & alibi, omnem morborum πέψιν, in ſuccorum alteratione conſiſtere ſcribit. Ex quibus apparet febriũ calorem a natiuo genere diuerſum eſſe, præcipuè in putridis: non ſola intenſione. Quanquam uideri cuipiam ſola intenſione diuerſus posſit: ſaltem in diaria & hectica: uel ex Gal. febrem definiente caloris natiui conuerſionem in igneum. Et lib. meth. octauo. cũ adeo immodicè auctus eſt calor, ut & hominem offendat & actioné lædat. Si neutrum horum efficiat quantumuis homo ſit nunc, quàm ante calidior, nõdum tamen febris eſt. Sed hæc diſputanda Arabicæ familiæ ſectatoribus huiuſmodi problematum ſtudioſis relinquamus: quibus eſt plus ocii, & ingenium argutis quæſtionibus expendendis exercitatius. Iuſtius inquiras an calor natiuus uitæ animalium auctor, & animæ cuiuſque inſtrumentum ad omnes ſuas actiones obeundas, principalisſimum, in temperamento conſiſtit: aut ſit quidpiam diuinius ſupra elementarem naturam, in ſpiritibus ceu ſubiecto, fomento, & uehiculo, conſiſtens. Præſtiterit autem explicare calidum innatum, aphor. 14. lib. 1. & naturam, id eſt, calidum innatum, apho. ſequente, non qualitatem ſolam, hoc eſt calo-

Com. 5. in 6. epid.

Com. 2. in lib. 1. epid.

apho. 16. 1.

rem ſeu caliditatem, ſignificare: ſed ſubſtantiam calidam: ut Gal. in eum apho. ſcribit: & comment. 4. in 6. Epid. immo aeream, & aqueam, & bene temperatam. Comment. in Apho. 14. 1. Alibi autem ſcribit, calidum innatum eſſe ſubſtantiam facultatis uitalis: alibi, calidum innatum, aut animam eſſe, aut primum & principaliſsimum animæ inſtrumētum: alibi, calidum inſitum eſſe operum naturæ efficaciſsimum, ex Hippocrate. Eſt autem calor natiuus in animali duplex: fluens unus, alter fixus. Fluens a corde per arterias cum ſpiritu & ſanguine, ſuis uehiculis & pabulis continenter, in partes ſingulas differtur, ut partium ſingularum calorē natiuum fixum foueat atq; recreet. Idem in mœrore, metu, uerecundiæ initio, frigore, acceſsionum initio, in ſomno intro cum ſpiritu & ſanguine recipitur. Ob id, per eos affectus, cutis & ſubditæ illi partes frigent & pallent. Contra in gaudio, uerecundia iam uigente, ſtatu acceſsionum, uigilia, ad cutim & uicinas illi partes largior diſtribuitur cum ſpiritu & ſanguine: a quibus illæ partes calent, tument, nitent, rubent. Calor nāque in cute humoribus ſubiacentibus ſimilis apparet: niſi humores a dictis paulo ante affectibus intro ceſſerint. Fixus uero in partibus ſingulis calor, earū uelut forma quædam & anima, illis uitale principium & robur impertitur. Reſidet autem maxime in ipſarum partium ſingularum ſpirituoſa ſubſtantia, & humido ſubſtantifico, quod pingue, craſſum, lentum, multum, imputribile eſſe oportet, ad uitam diuturniorem: ut recte Ariſtoteli uiſum eſt. Hoc uero humidū radicale ſeu primigenium, glutinis modo, ſubſtātiæ terreæ, partes coagulat & continet. Hoc autē abſumpto a calore uel natiuo, ut in ſenibus: uel febrili, ut in hectica maraſmode: uel externo, ut igni, ſole, cauſti-

Com. 3. in. 6 epid.
Com. 5. in 6. epid.
Lib. 8. pla. Hippoc. & Plat.

Gal. li. 2. et 4. ſan. tuendæ.

Lib. de. lōg. & breui. uitæ.

cis medicamentis, continuitas partium perit, & res ipsa in cinerem aut puluerem redit. In hoc utroque calido febris omnis esse uidetur: & hic uterque calor natiuus in igneum uersus febrim facere: præsertim diariam, & hecticam quarum sanatio est sola alteratio, & caloris ex igneo in moderatum reductio, cum in putrida, calor febrilis genere diuersus a natiuo uideatur: ut paulò antè ostendi ex Galeno. Ob id, febrium ex humorum putredine accensarum indicatio non amplius simplex est, alteratio scilicet: sed cõposita, alteratio & uacuatio. Illa quæ putredinem finiat manente adhuc substantia: & hæc alterationis species, concoctio est: interdum autem sola refrigeratio & caloris febrilis extractio intelligitur, ut libr. 4. rat. uictus acutorum docet Galenus, in causi curatione per potum frigidæ. Euacuatio autem, totam e corpore substantiam putrentem educit: per phlebotomen, purgationem, clysteres, vretica, hydrotica, & similia. Ca. 89. art. medicæ.

De Febrium differentiis.

FEbrium differentiæ principes sumuntur primò a coloris qualitate, seu intensione & remissione. seu ratione maioris & minoris: ut mordax, acuta: qualis est biliosa. Vel mitis & simplex: qualis diaria: ut magna, in qua plurimus est calor, aut acerrimus: uel parua, in qua paucus est calor aut remissus. Secundò a materia, in qua est febris accẽsa: vt diaria, in spiritu: putrida ĩ humore putrẽte: hectica, in solida parte accensa. Tertiò a modo motus caloris. Quas triplices febris differentias a diuidendæ reĩ substantia, seu febrili calore sumptas & accidente propinquo & proprio rectè Hippocrates expressit libro sexto Eipe-

mion, his ferè uerbis. Febres quædā sunt manu mordaces, & medici tactum calore acri uulnerantes: ut biliosæ. Aliæ uerò mites & minus molestæ: ut diariæ. Quædam non mordaces, sed increscentes: ut pituitosæ, lib. secundi feb. cap. 9. Aliæ acutæ & celeres, sed ab ipsa manu deuictæ, ut biliosæ, quæ occursu primo medici manū mordent: sed post ab ipsius manu uictus tandem calor mitescit. Paulus libro secundo cap. 15. & 18. Gal. lib. 1. ad Glauconem. Quædam statim & subitò & semper ardētes, ut causus æstiuus. Aliæ semper debiles, ac lentæ, ut epialæ. Quædam tactu siccæ, cum lingua principio adusta, Hippoc. lib. 3. Epidemion, ut biliosæ, quartanæ. Aliæ ad manū humidæ pituitosæ, synochi. Quædam πεμφυγώδεις, id est bullantes & inflatæ: ut synochus uterq;, uel subulæ modo tactum medici ferientes: ut biliosæ. Aliæ aspectu graues, & terribiles, ut pestilens, hectica marasmodes. Quædam salsæ gustu ægri: ut quæ a pituita salsa. Aliæ alio sapore humoris febrem committentis præditæ. Quædam rubræ, ut synochus uterque. Aliæ flauæ: ut biliosæ. Aliæ liuidæ ut melancholicæ & a pituita cruda. Aliæ candidæ ut pituitosæ. Et hæ ab humoris febrem committentis colore, & sapore, & qualitate tactili, ut siccę humidæ, ab accidente propinquo ipsi materiæ, in qua accensa consistit febris, sumuntur. Ab accidente autem remoto, intermittēs, continua, & utraque quotidiana, tertiana, quartana, sic semitertiana, quintana, sextana, septimana, octauana, nonana, erratica, periodica, nocturna, diurna. Hipp. in Epidemiorum. lib. 1. Aliæ febrium differentiæ a solutione facili & schetícæ: difficili, & hecticæ dicuntur. Aliæ a causa præsente uel desita sumūtur. initio libri octaui methodi. A quarum singulis indicationes curatorię sumuntur: ut in curatione au

dies.

dies. Item febris quædam, morbus est inter quam & causam nihil intercedit. Alia est symptoma, cuius causa est morbus aliquis: ut phlegmone interna, qualis in phrenitide, lethargo, cynanche, pleuritide. Febres autem sine symptomatibus, aut cum symptomatibus tam grauibus, ut febre neglecta, medici solicitudinem ad se trahant, non sunt febrium differentiæ: sed morbi cum symptomatibus cõplicati: ut morbi morbis, symptomata symptomatibus cõmisceantur. Ex his omnibus febrium differentiis, eas maxime amplexantur post Galenum medici & exercent: quæ sumuntur a materia, in qua calor illę præter naturam consistit, quia maximè propriæ caloris præter naturam differentiæ sunt, siue corpus ipsum cordis præhenderit: siue humores in ipsius uentriculis conditos: siue aerea cordis substantia sola admodũ incaluerit: humida uerò ac solida corpora adhuc quidem incalescant, nõdum tamen incaluerint. Has tres uiui corporis partes uocauit Hippocrates solidas quidem, continentia: humores uerò, contenta: spiritus denique, impetum facientia. Febris igitur omnis in aliquo horum trium accenso consistit: & alias ex alio incipit: & ab uno profecta, sæpe alia duo simul afficit. Sed cum substantia spirituosa sit tenuissima: solida, crassissima: humores, mediæ inter hæc consistẽtiæ: cumq; tenuis substantia facilius alteretur quàm crassa, hinc fit, ut febrilis calor in spiritibus accendatur promptissimè, faciens diariam. In solidis partibus ægerrimè, faciẽs hecticã. Humoribus medio quodam modo, faciens putridã. Adhæc a diaria in putridam prõptior est transitus, quàm in hecticã. Humores quoque per febrim calefacti, spiritum promptius calefaciunt, quam spiritus ipse humores. Et solidæ partes accensæ, & spiritus & humores promptius cal

Lib. 1. ad Glauc.

Lib. meth. 12. initio.

faciunt,quàm ab his calefiant. Cũ igitur febris alias ex horum trium alio incipiat,sæpe in eo non permanet: sed alia similiter afficit, & febres alias facit:ut post audies.Cũ uerò spiritus primi incaluerunt diariam excitantes,si humores quoque calefecerint, ita ut putreant, priori natura febris & nomine relicto putridam efficiunt:ueluti hecticam,si solida corpora calefecerint.Si quoque humores primi incaluerunt, quanquam promptè spiritus ipsos calefaciant, tamẽ putrida uocatur,non etiam diaria, uti cum partes solidæ incaluerunt primæ,etiam si spiritus,& humores simul prõptè calefecerint,tamen hectica dicitur, non etiam diaria,nec putrida:nisi humores ad continendum febris calorem & putrendum habiles,etiã febrem putridam excitent cum hectica cõiunctam:
Lib.metho. 10. quæ Galeno aliquoties uisa est:ac nobis:ut in Ioanne Maio Chirurgo Nosocomij Parrhisiorum publici optimo & exercitatissimo, & haud ita pridem in Maria Ioannis Barthomarii uiri illustrissimi & integerrimi filia,uita dignissima.in quas febres ex diutino,& crebro,& ualenti mœrore & motu inciderat: & in aliis non paucis putridam hecticæ implexam obseruauimus.Sed cum spiritus omnis animalis scilicet,in cerebro:uitalis,in corde:& naturalis (si quis est) in hepate simul accendatur,uti & partes solidæ omnes,non tamen humores simul omnes. Diaria unica est,solum differentiis a causa externa sumptis diuidua:& hectica unica est,maioris & minoris ratione tãtum uaria.Putrida uero in humoribus uariis, sanguine,pituita,bile flaua,humore melãcholico putrentibus uaria:ut interim omittã uarias singulorũ humorũ differentias,& uarios putredinis locos ac fomites:a quibus etiã uariæ febrium putridarum differentiæ nascuntur : ut in putridis febribus dicemus,
De

De febrium causis: primum effectricibus deinde materialibus.

FEbrium, atque adeò morborum aliorum calidorum, effectrices causæ sunt quinque. Prima est, motus uehemēs tum corporis: ut labor, exercitatio, frictio, & motus quiuis alius partium corporis, uel actiuus & uoluntarius & a nobis, uel passiuus seu ab alio mouente externo: tum animi: ut cogitatio uehemens, cura, ira, mœror, & similes animi affectus, dū uehemētes sunt, aut diuturni, aut crebri. Quies quoque tum corporis, tum animi immodica, febres etiā per accidens excitat, ut omissa exercitationis consuetudo: quia excrementa uacuari exercendo solita retinet: & calorem natiuum exercitatione augeri solitum, languere sinit: & partes solidas motu roborari consuetas, uelut effœminatas & imbecilles ad actiones suas relinquit. Animum quoque securitas & ociū ad ignauiam, stoliditatem, & stultitiam præparat. Secunda autem est putrefactio, seu a calore externo & alieno in humore non difflato corruptela. Caloris enim externi in putredine, natura est: totius corporis putrentis substantiam ad corruptelam mutare. Hęc autem causa putridarum propria est, in hisq; de ea re fusius dicetur, diariæ & hecticæ non conuenit. Tertia est suppressio calidi effluuii. Per cutis poros nostra triplex substantia a calore natiuo dissipata diffluit: ad cuius repletionem & instauratione necessaria est nutritio seu uacuati repletio. Ad hæc tertiæ coctionis, quæ in singulis corporis partibus nutriendis obitur, excrementum duplex: tenuius scilicet & humidius, ἰχὼρ seu sanies dictus: & crassius ac terrenum magis, sordes in ulceribus uocatum & πύον seu pus dum per cutis poros continenter transpirat,

Libr. 1. febrium. ca. 4. Lib. de causis morborū.

li. meth. 11.

lib. 3. meth. & lib. 1. sanit. tuendæ.

ſana facit corpora omnia,ſed ea iuuat magis,quibus quod tranſpirare ſolet,acre, mordax,fumoſum,fuliginoſum eſt: minus uero, a quibus ex ſanguine bono,uaporoſum,halituoſum,blandum, lene tranſpirat. Hoc igitur effluuiũ,præſertim acre, ſi retinetur, quia calidum eſt,conculcatum,& difflari ob denſatã cutim prohibitum, febres prompte excitat aut diarias aut putridas:ut poſt dicemus in diaria a denſata cute. Quarta,contactus caliditatis alterius:ut ignis, cauſticorum medicamẽtorum,ſolis,corporis febrientis,uel etiam ſine febre admodum calidi:quale eſt picrocholorum,& melãcholia,humore,ac morbo,agitatorum.Quinta,eſt permiſtio calidæ ſubſtantiæ:ut alimentorum ſalſorum, aut cum dulcedine amarorum,acrium, aut medicamentorum calidorum:qualia ſunt aromata,medicamenta purgantia,deleteria plurima,& alia uel ſalſa,uel amara,uel acria.Subſtantia quoque calida permiſta temperatæ magis alteri ſubſtantiæ, eam alterando immutat, & febres excitat:ut oſtendunt febres,ſymptomata,phlegmonarũ internarum omnium:& etiam externarum,quando magnæ ſunt aut prope maxima uaſa:præſertim dũ pus in eis conficitur. De his quinque cauſis febriũ genitricibus nos plenius egimus commentario noſtro in librum Galeni de febribus. Ad cauſas febrium materiales,ſeu in quibus ſubiectis calor febrilis accenditur,ſpiritus ſcilicet,humores, ac ſolida corpora,trãſire tempeſtiuum eſt. Spiritus,ſeu ſpirituoſa & aerea ſubſtantia,triplex nobis ſtatuitur : animalis,in cerebri uentribus quatuor præcipue : ſed & in tota cerebri ſubſtantia:& per uigilias, etiam in dorſali medulla & neruis,puritate,copia,ſplendore,tenuitate & horum contrariis diuerſa & ob id magis & minus inflãmari apta. Quæ affectiones etiam uitali ſpiritui in

cordis

cordis ventribus præcipue,& arteriarum capacitati
bus contento,ſed etiam in ipſos cordis & arteriarũ
corpore,ſunt communes.Cum etiam ipſum anima-
lem ſpiritum vitalis ipſe,per arterias carotidas in ple
xum retiformem elatus , ibique coctior,& purior,&
ſplendidior,& tenuior affectus,nutriat nõ ſolus aer
inſpirãdo per nares in cerebrum attractus . Qui etiã
uitalem nutrit,uentilat,refrigerat,& temperat, qua
ſui portione maiore inſpiratus in pulmonis aſperas
arterias & carnem trahitur:ibique elaboratus per ar
terias venoſas in ſiniſtrum cordis ventriculum : ma
gis ſpirituoſum,corde dilatato rapitur,& una cũ ſan
guinis vapore fit familiare calidi innati alimentum.
Sic & naturalis (ſi quis eſt) ſanguinis , ſed adhuc
craſsioris,ſeu vapor quidam eſt in hepatis carne , &
venis omnibus multus,propinquum ſpiritus vitalis
alimentum . Vt ſit,quomodo facultas naturalis in
hepate,ſita,omnium prima & reliquarum baſis, ani
malis in cerebro omnium poſtrema tempore, & na-
tura,ſed dignitate prima:vitalis in corde ambarum
media ſitu,tempore , dignitate:ſic & ſpiritus ipſe (in
cuius,& partis ſolidæ,& humorum temperamento
eſt facultatis eſſentia)animalis,vitalis , naturalis eſt
varius:febriſq; incipit alias a naturali magis , ut ab
inedia,ſatietate,ebrietate:alias a vitali,ut in ira, furo
re,mœrore:alias ab animalis,ut in uigilia,cura, cogi
tatione:ſed mox in ſpiritus alios inuadit.Id mihi ue
rius ex dictis apparet quam in ſpiritu ſolo vitali , &
eo fluẽte,febrẽ collocare.Ad ſpirituoſam ſubſtantiã,
flatus:humorũ quoque veluti vapor quidã, ſed fere
impurior,craſsior,turbidior reduci poteſt: ſiue is eſt
a materia quauis calfacta genitus in nobis,ſiue ab ex
terno flatu,aut alimẽto flatulento excitatus : & aut
quietus,aut motus per cauitates tum ſenſui mani-
feſtas

festas, vt cerebri ventres, & cordis, & pulmonum, vẽtriculi, intestinorum, vesicæ, vteri, venarum, arteriarum capacitates: tum sensui occultas, vt quæ sunt in spatiis inanibus inter partes similares, & neruorũ spiraculis. A quo motu fiunt in quibusdam murmurilla, strepitus, ructus, crepitus, efflatus: sedis, vteri, uesicæ, cordis & partium aliarum quarundam palpitationes. Porrò his flatibus non difflatis, sed diu in parte calida conclusis, uti interdum & spiritibus per febres quasdam pestilentes, quandoque putredo aduenit: quam graueolentia declarat. Corpora autem solida & partes corporis omnes, similares sunt: exceptis spiritibus, & humoribus: &, si vis, excrementis, (quæ tria etiam Aristoteles partibus similaribus accenset.) Hæ uerò sunt Galeno ossa, cartilagines, ligamenta, uilli corporis cordis: neruorum, in musculis: uentriculo: uesica: utero: uenis: arteriis: & aliis quibusdam. Caro ipsos uillos ambiens & muniens: in corde, musculis: & sua quædam caro neruosis partibus dictis. Caro item uiscerum, cerebri, cordis, pulmonum, hepatis, lienis, renum: adeps quoque, & mẽbranarum genus plurimum: & glandulæ, vasorum diuisionem explentes, quibus & alias actionis alicuius opifices addere potes: in faucibus, ad asperæ arteriæ initium: in mammis, in pancrea, in testibus. Venas quoque, & arterias, atque etiam musculos partes re vera compositas, Galenus interdum simplicibus adnumerat: quod minimum sint compositæ, & simplicibus propinquæ: præsertim venæ & arteriæ. De his omnibus abundè scripsimus primò nostro de re anatomica commentario. His etiam putredo interdum accidit per phlegmonas, & quosdam tumores alios, per gangrænas, sphacelos, abscessus, vlcera propè infinita: per summa quædam frigo-

Lib. 3. hist. ani. cap. 1.

ra, extincto illarum calore natiuo partes ipsas viuificante & conseruante.

De humoribus quatuor sanguine, pituita, bile tum flaua, tum atra reliqua febrium materia subiecta, iam nobis plenius dicendum est: vt clarius febrium differentiæ cognoscantur: & ipsæ febres causam adhuc præsentem habentes certius & tutius curentur.

De sanguine.

SAnguis interdum syncerus, & solus, ab aliisque humoribus secretus, (id quod in animalis sanguine præditi corpore etiam ægrotante rarò cernitur) intelligitur: aliquando & quidem frequentius cæteros humores secum complexus: qualis ferè secta, tum vena, tum arteria vel aliter aperta excernitur. Et dicimus partes corporis omnes ex eo sanguine & conflari & nutriri, sanguineas, scilicet & rubras, nullius interuentu: sed primò & per se: spermaticas verò & albas, intercedente semine. cui ut lacti origo est omnino ex sanguine a partibus spermaticis & mammarum glandibus alterato & dealbato. *Sic & Gale.* cõ. secũdo in. lib. 6. epi. sanguinem inquit bifariam dicimus: interdum syncerum & a sero, pituita, bile utraque secretum: interdum permixtum aliis humoribus: vt cum dicimus vacuatum esse sanguinem, nunc serosum, nunc pituitosum, nunc biliosum, nunc melancholicum. In hoc sanguine inest pituita dulcis & semicocta, quæ temporis processu per coctionem in sanguinem transit. Inest & bilis pallidæ aut flauæ, sed naturalis & benignæ portio, ac etiam humoris melancholici: vt constet partibus omnibus temperamento maximè variis & quantitate. Sanguinis enim portio plurima, deinde pituitæ & succi melancholici,

Gal. lib. de natura hominis.

Gal. li. usus partium & 2. facul. nat.

cholici, bilis paucissima. Ex hoc alimenti promptuario, sanguine scilicet, alimentum familiare, hoc est, quibusdam sanguineum magis, aliis pituitosius, aliis biliosius, aliis melancholicum & terreum magis trahitur. Cũ autem sanguinis generandi causa sit animalium calor temperatus & idẽ modice humidus, sanguis calidus & humidus potestate succus dicitur vt flaua bilis calida sicca, quãtũuis sit aspectu humida. Hippocrati autem sanguis calidus natura nõ est: cum in mortuo animali calorem non retineat etiã si humores alij temperamentum retineant: pituita, scilicet frigidum humidum. bilis vtraque calidum siccum: humor melancholicus frigidum siccum ut videri possit in viuo animali mistum aliquid esse sanguini cuius occasione calidus sit. Est autem id spiritus triplex: naturalis, vitalis, animalis sanguini mistus, & in eo spiritu ceu vehiculo & pabulo calor. Quapropter sanguinem, spiritum, calorem natiuum hunc simul moueri scribit Galenus nunc foris, intro, ut initio accessionum, verecundię, per somnum, metum, mœrorem, nunc intus, foras in augmento & statu accessionum verecundiæ uigilia, gaudio, æstu, balneo, laconico & id genus aliis. Vnde fit, vt animalia sanguinata exanguibus sint calidiora & partes corporis nostri quantò plus habent sanguinis, tantò plus habent & caloris. Sanguis fit a calore moderato vẽtriculi & hepatis. Pituita, & humor melancholicus, ab imbecillo. Bilis flaua & atra ab immodico, sic certè habet humorũ generatio: quoad ad causã affectricẽ attinet, ut ostẽdunt animaliũ tẽperamẽta, ętates, vitę cõditiones, aer per anni partes, regiones, cœli statũ. Tamẽ ad horũ quoque humorũ generationẽ, magni est momẽti partiũ in qbus hi gigni incipiũt & perficiuntur, ab excremẽ

Fimeli, de sorde.

Gal. lib. 2. de facul. nat.

tis

tis puritas & corruptela sæpe multiplex, in horũ vel horũ humorũ generationẽ propẽsior Ad hæc alimẽti natura sanguini, vel alteri homori gignẽdo opportunior. De quo postea. Hinc dulcia a tẽperato calore in sanguinẽ bonũ & multũ abeũt: eadẽ & his magis, salsa, amara, acria, in picrocholis prõpte in bilẽ vertuntur a calore intẽso: vt a calore vel suo, vel alieno, vel cito amarescit: tardius uinum, & lac, & caseus, & alia plurima. Eadẽ dulcia in uentriculo frigido & hepate in pituitam aut crudiorem sanguinem abeunt. Quin & ipsius alimẽti quantitas ad huius vel huius humoris generationem non leniter cõfert: ut vinũ, quãuis potestate calidũ & siccũ, tamen, si largius sumatur, pituitam & affectus frigidos, epilepsiam, apoplexiam, paralysin gignit. Naturarum quoque proprietas quædam est, quæ sola experientia cognoscitur, humoribus quibusdã gignẽdis aptior: uti & partium cachexia. Adde his quosdam aspectu & habitu plane pituitoso, bilem tamen largã genuisse: ut testatur Galenus. Quanq̃ ergo hic calor multũ potest in humorũ generationẽ, tamen in eo nõ sunt omnia, sed alimenti natura etiam obseruãda. Quod autem multũ possit, indicio est bilis multæ generatio, in calida & biliosa natura, ex dulcibus omnibus, nõ tantũ perfecte dulcibus: ut melle, saccharo, glycyrrhiza: sed ẽt parũ dulcibus, ut lacte: ꝙ ob id febricitantibus uehemẽter negat Hippocrates: immo & ex minimũ dulcibus, ac certe insipidis: vt aqua q̃ prompte in bilem verti, Hippoc. idem auctor: dum scribit in bilioso natura homine biliosam esse, & amarescere, & sitim excitare. Cum scilicet eius calor, per febrem aliquam uehementem & ardentem, omnino igneus euasit. Non enim semper in bilem uertitur aqua, in uentriculo calidorũ. Quod etiã indicat Hipp. dum

Lí. 4: simp. cap. 17.

Gal. lib. 3. temperamẽtorum.

Lib. artis medicæ ca. 74.

Libr. 4. de rat. uic. acutorum in aqua.

calidæ

calidæ naturæ, refrigerationem consulit, per aquæ potionem, & quietem, & alia similiter refrigerantia & humectantia: tum per se & primo, vt aquam: tum per accidẽs, vt quietem. Quomodo enim ignis æque propinqua ligna ex æquo calefacit: sed rara, tenuia, aerea, incendit citius, quàm crassa, densa, frigida, humida: vt ligna uiridia, albumen, salamandram. Et sol omnes sibi expositos ex æquo calefacit: non omnibus tamen febres diarias, putridas, hecticas, coryzam, catarrhum, cephalalgiam excitat: sed affici paratis, quę causa magni est momenti Galeno ad morborum generationem. Sanguis autem optimus ac pulcherrimus multum rubet, præsertim in venis. Nam ab arteriis fluens, flauior est, vti & calidior: cũ in venis sit temperatior. Dulcis præterea est, quia fit a calore temperato: & crassi ac tenuis est medius. Sanguis tam venarum, quàm arteriarum, extra vasa effusus aut foras, aut in aliquam corporis capacitatem, vt asperas arterias, thoracem, ventriculum, intestina, vterum, vesicam: subito propter fibras concrescit in grumos: cum nullus ex cæteris humoribus extra corpus concrescat. Est autem sanguis interdũ flauior, & biliosior: interdum ater magis, & melancholicus: interdum aquosa & tenui humiditate mistus, quæ in superiorem vasis regionem secreta, concrescente effuso sanguine, effertur.

lib. 6. epi.

Lib. 1. feb. cap. 6

Gal. lib. de atrabile.

Est cum pituitosus humor ei miscetur. Fit quoque & sanguis crassor & nigrior, pici liquidæ similis. Alius quoque humor sanguini crasso & nigro similis: qui vomitu, & deiectione reiicitur: neque vnquã concrescit: quantumuis diu in aere versetur: quem vomentes, acidum & acerbum sentiunt. Interdum tamen insipidum. De quo fusius in atra bile. Sanguis autem salsus, vt pituita salsa, uel amarus, vel alio sapore

Lib. 4. sanit. tuendæ.

pore quam dulci præditus, uitiosus, ac morbidus est. Sanguis ergo bonus, in medio est succorum crudorum seu a natura non percoctorum, & biliosorum. Illi autem ex sanguine nondum perfecto fiunt: hi ex sanguine supra iustũ modũ percocto: ratione maioris & minoris in vtroque spectata. Nam priusquam ad exactum sanguinem, nutrimentum perueniat: alii sunt succi ueluti semicocti: alii prorsus incocti & crudi: alii paulum absunt a sanguinis forma: alii sanguificationis velut pars vltima sunt. Et qui excessu caloris proueniũt ex sanguine succi, alii paulum alii plus, alii plurimum a sanguine ad bilem flauam recesserunt.

Sanguinis largioris causæ.

CAlor noster, ubi naturalem seruat temperiem, plus sanguinis quam aliorum humorum facit. In igneum uersus, flauam bilem: imbecillior, pituitam facit. Calor temperatus uentriculi, & intestinorum, & venarum mesaraicarum, chylum temperatum proximam sanguinis temperati materiam, hepati temperato suppeditat ex alimentis mediis & temperatis, uel natura (qualia sunt admodum pauca) vel arte nostra & mistione varia contrariorum. Temperatura corporis totius, aut saltem hepatis, & cordis, inculpata & media: uel calida temperate & humida, ad coquendum aptissima, adolescentia sanguinis boni plurimum fœcunda. lib. 1. prog. 37. & li. 3. prog. 14. & aphor. 27. & 30. lib. 3. Vernum tempus, Hippocrati lib. de nat. hominis & aph. 20. 3 Victus ratio temperata, Galeno scripta: libris primis sanitatis tuendæ: & calida modice, & humida plenior, euchyma, polyhæma: in sumendis, vt

Gal. cõ. 3. lib. 3. epid. & lib. 2. fa cul. nat.

Gal. lib. 3. aliment.

cibo,potu:ĩ faciẽdis, ut cõditione vitę libera: hilari; parũ anxia,cũ exercitatione tẽpestiua & moderata, & sõno mediocri,aut paulò lõgiore:in educẽdis, va cuatione sãguinis spõtina, vel medica, intermissa.

Lib.3.ali-mẽt.& ap.4. lib. 5. Gal. com. in aph.40. lib.5.
Li. 5.simp. cap.21.

Lac optimũ,si bene coquatur nutrit abundè & succos bonos gignit:quanq̃ id tẽperatũ nõ est,ẽt ab animali temperato.Nam in glandulis mammarum natura exanguibus,ob id frigidioribus,veluti, recrudatur:& fit medium inter pituitam & sanguinem,ex quo procreatum est:sanguini tamen quàm pituitæ propinquius,sed tantò sanguine frigidius: quantò glandulæ illæ hepate sunt frigidiores.

Panis silignites,& proximus illi semidalites benè fermentatus,modicè salsus,probè pistus,coctus mediocriter in clibano.

Suum ætate florentium,aut etiam adolescentum exercitatorum,& pabulis idoneis nutritorum caro elixa optimè,& in ventriculo percocta. Huic propinquus sanguis suum eorundem,& hepar præcipuè ficatum,nutrito scilicet porco ficubus.His accense veruecum ætate florentium, pabulo sicco nutritorũ carnem:& uitulorum,& capreolorum, & adolescentium cuniculorum,lepusculorum,ceruorum & aliorum eius generis nondum per ætatem siccatorum immodicè.

Volatiliũ ĩ aere puro & libero exercitatorũ, & bene educatorum caro:ut gallinæ,gallinaceorum,phasianorum,perdicum, attagenum, id est, francolinorum adolescentum, columbarum, turdorum, turturum, merularum, passerum,& auicularum syluestrium, & campestrium:ut alaudarum, coturnicum. Pisces saxatiles, & gobio litora arenosa & saxa incolens:asellus, mugil, mullus, lupus,si pelagii tantum sunt, aut circa litora arenosa viuunt.

Aliorum quoque animalium, tota ſubſtantia per experientiam cognita, nobis familiarium carnes molles, ſimul & friabiles, ſeu lentoris expertes.
Vinum rubrum, ſubcraſſum, multo ſanguini gignendo eſt aptisſimum: cum minima egeat mutatione, ut ſanguis fiat: maiore tamen quàm igneum & medium calore & conſiſtentia.
Quin & cibus omnis ſuccum craſſum & lentum gignens, bonum quoque & diuturnum ſanguinem generat: ſi probe' in ventriculo & hepate coquatur. Si uero` non recte' coquatur, obſtruit, & putreſcit, ſic ſuilla plurimum & diu nutrit. Sanguinis largioris ſigna, præter dictas nuper cauſas. Sanguinis dulcis prompta reiectio per deiectiones, hæmorrhoidas, menſes, vrinas, ſputa, nares: & facilitas tolerandi etiam multam hæmorrhagiam.
Tenſio uaſorum omnium plenorum etiam in oculis manifeſta: præcipuè calfacto corpore maxime'. Calor cutis totius blandus, mitis, halituoſus: uenæ autem prominentes & liuidæ, ſanguinis craſſi & pici liquidæ ſimilis, in ſuppresſis menſibus, copiam indicant, Galen. commentar. 3. in 6. epidem. Quibus item exercitatis aut aliter calfactis uires ſunt mediocres, & ſanguis bonus, corpus rubeſcit: quibus uero` imbecillæ, & ſanguis uitioſus, palleſcit corpus aut liueſcit. Gal. comment. 3. in. 6. epid. Pruritus, quo loco eſt aliquādo ſecta uena. Carnoſū corpus ſine multo adipe: lib. 2. temperamētorū Multi tamē ſumme` graciles multū habent ſanguinem. Gal. cōment. 3. in 6. epid. & aph. 44. lib. 2. Graciles, in uenis, & arteriis multum habent ſanguinem. & ſpiritum, & calorem natiuum, ſed ob carnis pænuriam cauſis externis expoſiti, calfaciētibus, refrigerantibus quaſſantibus minus uitales quam bene` carnoſi. Color faciei

& corporis reliqui rubicundus, roſeus, floridus, ſeu ex albo & rubro miſtus ac ſplendens a ſanguine, ſpiritu, calore bono. Oculorum, cutis, & linguæ color humorem redundantem indicat. Nam rubra lingua ſanguinem, viridis bilem, nigra atrã bilem, alba pituitam indicat. Er aliæ partes duæ ſimiliter. Sed oculi & linguæ color, ipſarum partium humores, non totius ſemper indicat. Color autem in cute effloreſcit ſimilis humoribus ſubiectis: niſi intrò receſſerint.

Hipp. lib. 6 epi. et Gal. com. 4. & 5. in eund. & com. 3. in. 3. epid. Lib. 2. & 4. ſanit, tuendæ.

Vrina craſſa, rubra, multaq; ſuccorum tantum in vaſis abundantium nota eſt, ſudor autem multus, lutum & virus olens ac hircum, in calida & humida natura. Dulcis autem eſt ac ſuaueolens, ſi bonus eſt ſanguis. Is verò ſudor ſuccorum in toto corpore redundantium nota eſt. Pulſus magnus, velox, frequens, plenus. Pulſatio in temporibus valida. Laſſitudo ſpontanea tenſiua, oſcitatio, pandiculatio, nauſea, grauitas capitis & oculorum. Morbus a ſanguine multo conſuetus, & frequens: vt phlegmone, ſynochus putris & non putris, exanthemata ſanguinea toto corpore, libr. ſecundo ad Glauconem.

A calidorum humidorum vſu multo læditur: iuuatur a contrariis, & temperatis. Somnus facilis, & placidus, & moderatus. Somnium frequens rarum iucundarum, rubrarum, hæmorrhagiæ, notationis in dolio ſanguinis pleno. viſa enim per ſomnium a ſanis & ægris plerũque humorum copiam, inopiam, qualitatem declarant. Gal. lib. de diuinatione per ſomnia: & Hippocrates lib. de ægrorum ſomniis. Morum ſimplicitas, & ſtupiditas: Gal. lib. de natura hominis: & sẽſus impediti, cogitatio tarda, iraſci tardus. Liberalis autem, hylaris, facetus, ridibundus, iucundarum rerum & hominum amans, interdum vinoſus,

ſus, cupediuorus, libidinoſus.

De Pituita.

Φλέγμα, contra etymologiæ rationem, eſt pituita ſeu omnis humor in nobis frigidus humidus. Eius differentiæ ſunt tres, a ſapore eã expuentibus percepto appellatæ: dulcis (quę minimum frigida eſt: ut ſaporis dulcis natura oſtendit) acida, ſalſa. Sub acida autem comprehenditur humor crudus ſeu pituita, Praxagoræ vitrea ob id dicta, quòd vitro fuſo ſit calore & conſiſtentia ſimilis. Nobis autem rectius albuminea vocatur: quòd albumen res ſit omnibus nota & eius conſiſtentiam, calorem, facultatem retineat: hæc pituitę ſpecies, cum vitrum fuſum paucius videre contingat, & mox a frigido coaguletur: & dum eſt fuſum, ſit cauſticum. Humor verò hic crudus omnino frigidisſimus eſt, & craſſus: & mora in nobis lõga, lentus: graueolenſque euadit: tunc puri tam ſimilis vt ægrè in purulentis auribus & deiectionibus & vrinis a vero pure ſeparari posſit. ob id etiam tunc puris appellatione veniat. Hic humor colicum dolorem Galeno excitauit, terebello perforanti, aut palo impacto ſimilem (frigidum enim continuum ſoluit diuellendo) aut nephritico: quia e regione renum vexabat colum: ſed vi olei rutacei clyſtere iniecti excretus, adhuc frigidus ſentiebatur. Hic humor per partes ſentientes motus, tantũ horrorem ſine febre excitat in mulieribus ſępe uictu inordinato vtentibus, & in viris crapuloſis & ebrioſis. Si verò moueatur & moderatè putreat, epialam febrẽ excitat: in qua, ſingulis corporis partibus, toto morbo, & horrent, ab eius portione nondum putrente: & calent, a putrente. Sin magis putreſcat,

Lib. 2. feb. cap. 6.
φλέγω uro
φλέγμα Vſtio.
Lib. 4. rat. uic. acut. lib. 4. ſimp. medic. cap. 10.

Li. loc. aff. 2. cap. 1.
Li. 4. ſimp. cap. 1.

Lib. 2. feb. cap. 6.
De his poſtea in febribus pituitoſis.

initio horrent:deinde,uicto per calorem frigore,febricitant:sicut in augmento,multò magis in statu, cesset omne horroris & frigoris uestigium. A dulci autem pituita febricitantes, accessionis initio tantum frigent. A salsa verò per putredinem, aut salsæ & serosæ humiditatis,lotium & sudorem facientis, mistionem genita febricitāter initio accessionis horrent. Pituita uerò insipida quibusdam dicta,aliis aqua,quod aquæ calore,odore,sapore, consistentia uiribus sit similis, eã'que vacuantia cathartica,Dioscoridi & Galeno ὑδραγωγὰ vocantur:ut pituitā purgantia,φλεγμαγωγὰ.Sed tamē pituitam naturalem, qualitatis seu saporis & odoris & coloris expertem, ut aquam scribit Galenus:& utramque dulcem sæpe appellat:quod tempore dulcem qualitatem assumit. Dicitur eidem etiam alba vt aqua,pura, argentea.Illa foras effusa nō cōcrescit:& naturali qualitatè mutata,tum salsa,tum acida redditur.Pituitæ enim quod dulce est,id salutare est animanti, & naturale,& quantum eius in uenis fertur, cum sit animalibus ex usu,id nulla vacuatione eget. Quæ uerò in uentriculo & intestinis creatur pituita, commodissimè & celerrimè a bile in ecphysin effusa,uacuatur.Salsa uerò pituita cōputruit,acida autē omnino cruda est:crudita te,quę fit in coctione, nō prima in uētriculo,sed secūda quę in uenis:sine qua coctione,ne succus q̄dē esset.Pituitosus ergo humor in uētriculi coctione,quæ prima statuitur', ex cibis aut multis, aut pituitosis genitus,succus nondū est:qui tamen coctione secunda in hepate & uenis est dulcis genitus in sanguinē tandē mutatur. In quo hepate etiam bilis utraque cū sanguine generatur:ob id natura nullum pituitæ receptaculum,ad sanguinis purgationem condidit:ut seroso excremento,& bilioso, uesi-

Initio li. de de atra bile.

Lib.2.facul.nat.

Lib. 1.aliment.

Lib. 2.facul.nat.

uesicas: melancholico, lienem, quia frigida & humida, & uelut ex dimidio coctum alimentũ, desiderat non vacuari: sed in corpore manẽs alterari. Quin & cerebrum natura aptum est ad generanda pituitosa excrementa. Refrigeratum enim non potest alimentum conuincere, ob id pituitam generat. Pituita autem a frigiditate pauca quidẽ, dulcis & insipida: forti autem, acida. Salsa autem fit a caliditate caput replente. Pituita autem a capite in uentrem defluẽs facit dysenteriam. Hæc Galenus. Excremẽtum autem quod a cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis recte' appellet: sed mucum & coryzan. Quin & succos crudos, a pituita uitrea: & vtrunque, a pituita publice' uocata separat Gal. Nam crudi succi, quãq̃ de genere sint pituitę tamẽ ea minus sũt humidi: & plerunque carent lentore: qui si adest, succus est uitreus Praxagorę dictus: insigniter frigidus, sed minus crassus, q̃ crudus per eminentiã dictus: qui colorẽ in cute nunc plumbeũ, nunc liuidum, nũc ex albo & liuido mistum exhibet. Succus ergo crudus proprie' dictus, est frigidus & crassus. Pituita aũt succus quanq̃ crudus est ac frigidus nõ tamen crassus: quia humiditatẽ multã habet, & spiritũ flatulentũ. Succus quoque crudus proprie' dictus, talis est, quale quod in urinis subsidet puri simile aliquãdo sed pus graueolẽs est, ac lẽtũ. Succus uero' crudus crassitie & colore tantũ, puri similis: neq; graueolẽs, neque lẽtus. Alibi lẽtorẽ ei Galenus tribuit. Succus crudus omnino crassus est non tamen perpetuo' glutinosus. Humor itẽ crudus cum lentorem accepit in meatibus per renes angustis, quod crassissimum est & maxime' lentum, ibi diutius moratus, calculos gignit. Ergo & lentorem tandem accipit: & ex putredine, graueolentiam, quando a pure ægre', ut ante dixi, secerni potest.

Gal. apho. 12. lib. 3.

Lib. 2. facul. natur. ad finem.

Lib. 4. sanit. tuendæ.

Lib. 1. aliment.

Lib. 6. sanit tuendæ.

Lib. 1. aliment. in pane eloto.

Pituitæ largioris causæ.

CAlor imbecillus ventriculi, intestinorum, uenarum mesaraicarum, chylum incoctum aut semicoctum, hepati & cordi præsertim frigido, suppeditans: & alimentis frigidis humidis vel natura, uel præparatione, uel alia ratione. Nam primæ coctionis errorem, secunda: secundæ, tertia non correxerit. Temperatura frigida humida: uel natiua, cum vasis exilibus: vel acquisititia, infantia & pueritia, ex uictu immoderato & motibus inordinatis, senectus frigida & excrementis humida.

Hybernum tempus, & aer quiuis frigidus humidus, Hippocrates libro de natura hominis: et lib. 3. aph. & aer nebulosus et caliginosus, in pituitosa natura. Idē quoque spiritum nostrum innatum nebulæ & caligini similem efficit: vnde Austri caliginosi dicũtur.

Gal. cō. 1. in. li. 1. epi.

Sanguinis immodica vacuatio, uel medica, vel violenta, uel spontina: cui succedit hydrops vti & sanguinis suppresioni intēpestiuæ. Hipp. 6. lib. aph. 12. Vitæ conditio sedentaria, somnus longus, balneum, præsertim a cibo. Vtrunque & motus vehemens tum animi, tum corporis.

Victus ratio frigida humida, uel etiam temperata, sed plenissima etiã e vino generoso, sed largissimo, pituitam & morbos frigidos, paralysin, apoplexiam, epilepsiam excitant vt dixi. Gal. libr. 3. temp. Alimenta autem pituitosa magis, hæc fere sunt. Panis siligni tes & semidalites, parum & fermentatus & pistus, nō salsus, male' in clibano & uentriculo coctus, sanguinem crassum & lentum & euaporatu difficilem, ut suilla in athletis & aliis valde' exercitatis & robustis generat: in nobis vero' nō ita robustis, nec adeo' exercitatis, humorem crudum: crassitie quidem &

colore

colore puri similem:sed nec lentum nec graueolentem nisi hora in nobis longiore lentus & graueolens ex putredine (ut paulò ante dixi)euadat. Talis humor uterque,in urinis sanorum & ægrorum sæpe subsidet. Talem quoque magis gignunt panes azymi,& opus pistorium,& triticum in aqua elixum & alica seu ptissana triticea sine aceto,sale,porro cocto, anetho elixa. Vuæ etiam non satis maturæ,nec bene in ventriculo coctæ,in hepar,in venas distributæ succum crudum gignunt:qui nō facilè in probū sanguinem mutatur. Sic rapa usu largo , & malè in uentriculo cocta,bulbi, tuber,fungi , maluæ, partes animalium neruosæ:vt pedes,rostra,aures,ventriculus , intestina , limaces,glandulæ duræ non coctæ: mollia:ut sepiæ,polypi.Cetacea:vt thunni, delphini, balenæ,crustatorum,& testatorum caro. Fructus frigidi humidi:vt mora,cerasa,persica , pruna , poma, atriplex,blitum,portulaca,lactuca,cucurbita , cucumer,phaseoli , nisi prima sumpta statim per aluum descendant,& excernantur. Porcellorum & agnorū caro,glandulæ humidiores,cerebrum,dorsalis & ossalis medulla , pinguedo,pulmo,ouorum albumen. Lac omne,præsertim animalium frigidorum humidorum. Piscium magna natio,præsertim non satis exercitatorum , nec puris alimentis,nec euchymis vtentium,in aqua vitiosa degentium:ut anguilla,cyprinus. Vinum nouum, pomatium,piratium,aqua, cereuisia,aquosior & crudior. Neglecta consuetudo pituitam purgandi , per phlegmagoga , digerentia, hydrotica,vretica,motum,laconicum,balneū. Vsus quoque frequens medicamentorum opium,uel meconium recens habentium,vel alia narcotica.

Exercitatio aut nulla,aut mox a pastu,pręsertim pleniore, Somnus diuturnus,præsertim mox a pastu largiore

giore. Balneum aquæ dulcis frequens, diuturnum, mox a pastu, aut etiam inter pascendum: quæ consuetudo hic est mulieribus quotidiana.
Ad pituitam reduci potest ἰχὼρ seu serosum & aquosum excrementum, quod per urinas sudoresq́ vacuari debet, & misso sanguini supernatat: quod multum excitant in nobis, sequentia. Fructus frigidi humidi, olera hortensia frigida humida, aquosa quam plurima, aqua, uinum album, tenue, & causæ propè eædem quæ pituitam pepererunt. Signa autem huius, sunt: corporis tumor œdematodes: seri multa vacuatio per saliuam, vomitum, sedem, urinas, aliquando & sudores.
Gal. cõ. 2. in libr. 6. epid.
Tamen vt lactis serum est maximè varium: sic sanguinis, & aliorum humorum sera, inter se differunt pro humorum natura. Nam atræ bilis serum molestissimum est: minus molestum, flauæ: mitius, pituitæ: mitissimum, sanguinis. Si uerò serum corrupti sanguinis, aut praui alicuius humoris, in uasis sanguineis contineatur: desipientias, phrenitidem, manias excitabit: ut pituitæ serum, timiditatem, quia pigrum est & frigidum, non mordicans, neque malignum: nisi per corruptionem acre & salsum fiat. Tũc enim etiam vigilias, & turbationem, & animæ motionem timoris plenam facit. Ad pituitam quoque, flatus a calore imbecillo gigni soliti, reducendi: quod ab ea calefacta, & in uaporem mutata, fieri solent in uentriculo frigido humido, ex alimentis frigidis humidis, & flatulentis ob id appellatis, quòd intra se substantiã habeant flatibus gignendis expositam, & sæpe vix expugnabilem. Quanquam & causa calida ex pituitosa materia etiam flatus sæpe excitat: ut in doloris colici curatione docet Galenus lib. methodi 12. Vbi humor frigidus, crassus, lentus, colicum dolorem

lorem creat:ualenter calefacientia ſumpta: iniecta, admota, humorem liquant, & in flatum mutant: niſi prius tenuentur, incidantur, coquantur.

Flatus largioris cauſæ, præter cauſas pituitæ iam dictas.

TRiticum in aqua elixum: hordeum, niſi longa coctione, quantum tumere natum eſt, intumuerit. Faba quantumuis cocta: niſi addita cæpa, hyſſopus, ſatureia, & alia acria, flatulentam ſubſtantiam tenuarint, & diſſiparint. Piſa minus quàm fabæ: cicer æque vt fabæ. Ficus, quàm uuæ, minus diuturnos flatus excitant: & minus, quàm cæteri fructus autumnales: & quàm omnes horæi ſeu fugaces. Caſtanea, rapa, præſertim cruda: bulbi, paſtinaca, & alia quæ ſemen augent ac promouent.

Hipp. lib. de diæta acutorum.

Gal. lib. 5. ſimp. cap. 23.

Sorbitio, quæ inſpirando fit, multum quoque flatuum iuribus miſcet.

Pituitæ largioris ſigna, ultra dictas modò cauſas.

PItuitæ uel inſipidæ, uel dulcis, uel acidæ, uel ſalſæ, prompta & multa & innoxia vacuatio, per aures, oculos, nares, palati foramina, ſputum, uomitũ, deiectiones, flores albos mulieribus & uiris communes: ſed illis, per uterum & ueſicam: his per ueſicam, per ſudores acidos, uel aliam ſaporis qualitatem redolentes: utriſque, habitudo etiam corporis obeſior.

Corpus graue, facies tumida, lingua alba, mollis.

Corpus totũ albicãs, molle, tactu frigidũ, ſitu obſitũ.

Color

Lib. 4. sanit. tuendæ.

Color autem plũbeus,liuidus,ex albo liuidus, crudũ succum pituitæ speciem, significat.

Saliua dulcis,insipida,acida,salsa,multa in ore,mucus multus per nares,palatum:saliua stomachi, cum sputo multo,aquoso.Coryza,brachus, catarrhus in pulmones,& corpus reliquum frequens : appetentia deprauata,ut canina,vel acidorum,acrium : sed coctio tarda,ructus acidi:nausea sumpto cibo,& grauitas maior. Deiectio pituitosa,frigidior humidior: cruda:aquosa,alba,mucosa,lenta,Gal.lib.primo, ad Glauconem.

urina alba,pallida:nunc crassa turbida.

Ibidem. Sudor in strigile,linteis, albicans , acidum olens:& in sabulo,menses aut sanguinem alium recipiente,calor albicans.

Morbi pituitosi consueti: vt œdemata , leucophlegmatia,alphi albi,ophiasis,alopecia cũ cuti albiore, quotidianæ febres.

Tolerandi purgationem per medicamentum phlegmagogum facilitas:præsertim hyeme , & in morbis pituitosis. Iuuatur calidis siccis:læditur frigidis humidis,sumptis,admotis, factis,educentibus.Somnium frequens aquarum,pluuiæ,niuis . Arist. lib. de somnio.Hipp.& Gal.lib de somniis. Ad somnũ profundum propensio . Pulsus paruus , tardus , rarus, mollis.Sensus hebes,motus tardus.Partium omniũ segnities,& grauitas.

Mẽtis pigritia,& torpor,& obliuio prompta.Ad morum autem cultum,pituitæ natura nihil facit . Gal. lib.de nat.humana.

Signa pituitæ acidæ & salsæ,linguæ sunt manifesta in saliua,& sanguine per dentiscalpium in os effuso, Ad hæc salsam ostendunt color,calor,præcedens in salsis alimẽtis victus consuetior,pruritus,scabies. Signa

gna flatuũ:ex uictu precedẽtes pituitoſo,& flatulento, & tenſione ſine grauitate, ex ructu,borboriginis,crepitibus,dolore turgido & vago citò naſcente & deſinẽte,tumore tractui multũ cedẽte, tranſparẽte,leui. Somnium quoq; de uolatu,aut ſaltu ẽt fluuios ſuſpẽſo corpore ſuperãte,hac ætate frequẽs eſt.In aliis aũt pituita & flatu carẽtibus,humorũ æqualitate, & euchymiã ſignificat Hippo.lib.de ſomniis ægrorum.

De Bile.

KOλὴ id eſt bilis,cum abſolutè & ſine alia adiectione dicitur:pallida,rarius flaua, intelligitur. Aliæ autem huius differentiæ, cum caloris aut conſiſtentiæ nomine appellãtur χολὴ πυῤῥὰ, χολὴ ξανθὴ, χολὴ ἐρυθρὰ, χολὴ πρασώδης ἢ πρασοειδὴς καὶ χλωρὰ, χολὴ λεκυτώδης,χολὴ ἰώδης ,χολὴ ἰσατώδης,χολὴ μέλαινα,χολὴ ὑδατώδης. Gal. com. 5. in lib. 6. epid.

Vitellina fit ex flaua incraſſata,ouorum crudorum uitello,colore & conſiſtentia ſimilis. Pallida, quæ aquoſam accepit ſubſtantiam. Viridis,bile pallida & crocea eſt tincta.Eadem propè ſed plenius & dilucidius,initio,lib.de atra bile.Humor a pituita alius eſt ſemper amarus,vt uomentibus ſentitur,non tamen ſemper flauus,ſed interdum pallidus,& is flauo ſemper tenuior:quòd pallida bilis ex flaua fit,& miſta ſimul humiditate tenui,& aquea ſubſtantia ſeu ſeroſa:ex qua fit urina & ſudor.Contrà uerò ex flaua bile impenſius digeſta & diſcuſſa,fit bilis λεκυθώδης,id eſt uitellina:uitello oui crudi ſimilis craſſa & ſummè flaua,uomitu ſæpe & deiectione reddi ſolita : humidior autẽ bilis & minus flaua,quæ propriè maximè ὠχρὰ ſeu pallida uocatur,permiſtũ habẽs in ſe tota, pituitoſum humorẽ tenuẽ,vel aquoſum quoddã excremẽtũ.Hęc aũt ὠχρὰ bilis gignitur in corpore ſecũdum naturã habente:πρασοειδὴς aũt habẽte,præter Gal.com.in prog. 3.8. lib.2.

natu-

dum naturam habente:πρασοειδὴς autem, habente præter naturam,& hæc in uentriculo ſępe gignitur, ob ciborum quorundam cruditatem:& olerum , ut betæ,cæpæ,brasſicæ. Aut etiam his non ſumptis,gignitur interdũ a morbo ſeu calore præter naturam in venis,a quibus in uẽtriculũ & ĩteſtina deponitur. Et ea triplex bilis differentia,in uenis generatur. In uentriculo autem,πρασοειδὴς,id eſt porracea, a porri colore appellata:quomodo ἰώδης,id eſt ærugino ſa & ἰσατώδης.i.glaſtea,ab æruginis & glaſti colore. Omnium moderatisſima & minimum calida,amara,mordax,eſt pallida:acerrima verò,calidiſ.& mordaciſſ.eſt,iſatodis iã atræ bili conſiſtẽtia,colore,uiribus ꝓxima.Quę in medio harũ sũt:quò magis pallidæ,propinquant,minus ſunt uehementes:quò magis ἰσατώδει,eò ſunt ſęuiores & maligniores.

Præter has eſt bilis rubra sãguinis ſerũ ſeu sãguini tenuis ſubſtãtię ꝓpinqua:ſed bilis dicta,ꝗ extra uaſa,ut sãguis ipſe,nõ cõcreſcit.Ea aũt bilis,ĩ nobis ſic gignitur.Vti ex uino recẽs expreſſo,ſed feruẽte & al teraſcẽte a ſuo calore,duo excremẽta per mutationẽ illã ſeparãtur:alterũ leuius,& magis aereũ:alterũ grauius & magis terreũ(illud florẽ,hoc fęcẽ vocãt)illi bilẽ flauã:huic,atrã aſſimiles licet.Qui duo ſucci,in nobis,ſanis,aliã q̃ in ægris,habẽt ſpeciẽ.Nã bilis flaua, quãdiu animal a natura regitur,naturalis eſt & utilis.Vſta uerò efficitur uitellina,ſeu ouorũ uitellis,colore,& cõſiſtẽtia ſeu craſſitudine,ſimilis:ſic & ſuccus ater naturalis eſt moderatusꝗ:niſi vſtione aut putreſcẽtia malignior lõgè euadat:quæ iã,nõ ater ſuccus,ſed bilis atra uocatur.De qua ſuo loco. In sãguine.n.generãdo quod abũdè craſsũ & terreũ ex ciborũ natura in nutrimẽto fertur,nec cõmodè a calore natiuo alteratur,id liẽ ad ſe trahit:quãtũ uerò eius

Lib. 2.fa- cul.nat.

nutri-

nutrimēti dulcissimū,& callidissimū,assūq; ac ustū, flaua bilis dicitur:& a folliculo fellis trahitur.Est aū tē hoc naturale seu secundū naturā tenue,humidū, fluidū,nō flauū:igneū,crassū, uitellis ouorū simile, ad vltimum scilicet iā excoctum & prȩter naturam. In utraq; aūt hac bile,multȩ sūt maioris & minoris rationes. cum quædam, sanguinis adustione parua, fiant:aliæ,maiore:aliæ maxima. Lib. 4.sanit. tuendæ

Causæ bilis largioris

Calor hepatis & cordis & uenarū & arteriarū im modicus:qui chylū,& partē sāguinis tenuiorē, in qualitatē amarā & acrē vertit.Tēperatura totius, calida sicca immodicè:ut in iuuētute omniū ætatū biliosissima,li.2.feb.ca.1.& in aere calido sicco:qualis est æstate suā naturā seruāte,& opωrȩ parte canis ortū sequēte,li.1.antidotorū:& in regione intertropicos media. Exercitatio celeris,robusta,uehemēs multa,frequēs,in æstu,per inediā aut cū cibo pauco,calido sicco:& cū medicamētis calidis siccis.Inedia vnius diei,multo magis bidui,tridui,immo pastus alicuius cōsueti omissio:potus parcior,rarior,calidus, siccus.Omissa cōsuetudo bilē uacuandi,spontanea,uel medica præsertim æstate, & in morbo bilioso per medicamēta cholagωga,seu bilem purgantia vomitu,deiectione,urinis,sudoribus,aut per balnea aquarū dulciū. Vigilia,cura,ira,furor,cogitatio,mœror, animi impetus alii uehementes, frequentes,longi. Alimentorum partes vstæ:coquendo,elixando, assando,frigendo:ut crustum panis placentarum, carnium pars extima,nimis assando salsa,amara acris: cortex fructuum assatorum,oua frixa, lactis portio imæ sartagini affixa. Salis,& salsorum,& amarorū, & acrium vsus frequens & largus:præsertim primis epulis, & in temperatura calida sicca, & aere calido

Ca. 12.li.2. fe.et aphro. prob. 83. lib.1.

lido ſicco:ut ſalſorũ,tum quadrupedũ,tum piſcium. Vt apii,gingidii,ſii,naſturcii,ſinapi,pulegii,calaminthes,origani,thymi,maioranæ,roriſmarini, hyſopi, ſatureiæ,& aliarũ herbarũ ſimiliter calidarũ:vt aromatũ omniũ:ut cępæ,allii,porri,paſtinacæ,cari, rhaphanidis,& cæterorũ humores craſſos,ſuo calore, tenuãtiũ.Et e fungis,boleti:cholerã.n.morbũ gignũt, vti & pepones:& magna pars eorũ quę flaua ſunt,ueluti alborũ magna portio,pituitã:nigrorũ , melãcholiã gignit,& trahit ſimilitudine totius ſubſtantiæ,in medicamentis catharticis . Sic rhabarbarum , aloe, bilem uacuant.Cnicus & elleborus albus, pituitam: elleborus niger , melancholiam trahendo , purgat.

Bilis flauæ largioris ſigna,cum cauſis nuper ſcriptis.

CORpus,tãgentibus,calidũ ſiccũ,mordax,gracile, hirſutũ,lib. I.temperamentorũ.Venæ & arterię amplæ.Color oculorum,faciei,corporis reliqui,pallidus,ruffus,flauus,nigellus. Vacuationes & ſpontinę & medicæ,bilioſæ,ſalubres,& toleratu faciles, ut vomitus bilioſus & amarus:nũc flauus,nũc viridis.Aluus aſsiduè ſicca:& ſtercus paucũ,ſiccũ acre & uirés ſępe bilioſum,flauũ,pingue torminosũ.Vrinę admodũ flauæ,tenues,cũ paucis cõtẽtis.Et ſi cibo diutius abſtinuerint:ignee,mordaces.Sudor flauus in ſtrigili,linteis,amarus linguæ ęgri,& per ſudoris initium horret,ceu acubus pũgatur.Auriũ excremẽtum flauius,largius . Mucus narium ruffus,flauus, uiridis, paucus . Lippitudo oculorum,ſimilis.Lingua ſicca, aſpera , pallida , ruffa , flaua præſertim manè aut poſt laborem . Os amaricat,ſaliua,ſputum, amara. Morſus aliquis in uentriculo,& magis in eius ore,& inde conuulſio epileptica , ſyncope ſtomachica. Siuehemens & inexpleta , frigidis humidis placanda, quibus calidæ & ſiccæ naturæ delectantur , & iu-
uantur:

uantur:ut contrariis læduntur. Appetentia cibi deiecta:ut aliis, æstate, & per febres præsertim acutas: Somnus omnino paucus, leuis uigiliæ propè perpetuæ & inquietudo. Somnum ignis, incendiorum, rixarum, pugnarum. Animo est dextero & prudenti. Gal. lib. de natur. humana: nisi quod sæpius est ad omnia præceps, astutus, fallax, iracundus, audax, temerarius, gloriæ cupidus, uindictæ appetens, acer ultor iniuriarum, liberalis & sæpe prodigus, ingenio perspicaci, ad cogitationes propenso, celeris incrementi. Pulsus magnus, uehemens, uelox, frequens, durus. Morbi frequens biliosi:ut herpes, erysipelas, febris tertiana, & ardens cholera morbus.

De humore melancholico, & melancholia.

Ὑποχωρήματα μέλανα, seu deiectiones nigræ, medicis ueteribus dicuntur: quæ χολὴ μέλαινα ἀκριβῶς non sunt.

aphor. 21. lib. 4.
Li. 14. met.
Lib. 3. loc. affe. cap. 6.

Nam illa nihil habent δριμὺ, neque ὀξῶδες, neque διαβρωτικόν: neque in terram effusa ebulliunt, terramque fermenti & aceti modo attollunt (quod atræ bili, seu melancholiæ proprium est) sed sunt ueluti sanguinis limus, fæci ulnorum crassorum similis. Porrò hic limus, si diutius in corpore retinetur, nec uacuatur per meatum aliquem sensibilem aut occultum, transmutatur & putrescit, & à febre inflammante uritur: fitque bilis atra exquisita. Quum autem sanguinis uelut limus est, eum humorem melancholicum lien, hepar expurgans: ad se trahit: eoque ad sui nutritionem alterato, utitur, reliquias ad uentriculum expellens, unà cum aliis excrementis uacuandas. Quod si lien, hepar malè hoc humore purgarit, hepar grauabit & debilitabit: fientque tunc deiectiones nigræ quales per

per aluum aliquando excernuntur non paucis hepaticorum, vt docet Gal. lib. 5. loc. aff. cap. 7. Idem clarius & fusius explicat Gal. initio de atra bile. μέλαινα χολὴ (quam paulò post μελαγχολίαν vocat) seu atra bilis, ab atro sanguine diuersa est: quia non concrescit, vt sanguis ater. Ab his autē quæ propriè μέλανα, id est, atra vocantur multū diuersa: virtute, & qualitatibus sensibilibus. Nam atra bilis vomentibus manifestè, ςρυφνὴ καὶ ὀξεῖα, id est acerba, & acida, & acris (vt paulò antè dixi (gustatu & odoratu sentitur: & terram fermenti ritu & aceti acerrimi eleuat, splendet: ex adustione, liquidior.

Eadem partes quibus incubat erodēdo vlcerat: eam, nec musca, nec mus, nec aliud quoduis animal, degustat. Ex humore autem atro, & fæculento supramodum exusto, conflatur præcipuè. Quorum nihil adest dictis propriè nigris, siue humoribus, siue deiectionibus, siue ἐδέσμασι & cibis. Atra bilis alia, ex bile flaua vehemēter vsta nascitur: tantò priore malignior, quantò ipsa bilis flaua humore melancholico, seu sanguinis fæce est malignior. Ob id bilis atræ excretio Galeno semper visa est perniciosa: & Hippocrati, dysenteriam ab atra bile inceptam lethalem pronuncianti. Atrorum autem vacuatio, non rarò salubris. Nam in pestilētia per sedem die 7. aut 9. aut 11. plurimis salubriter sunt excreta ꝙ conualuerunt: ac etiam quibus humorem hunc melancholicum, natura ad cutim per crisin expulit, exāthemataq; purpurea excitauit: qualia etiam plurimis sine febre excitantur, naturam humorem melancholicum ad cutim expellēte. Sed qui exactam bilem atram ex sanguine vsto natam deiecerunt, omnes mortui sunt. Idem repetit Gal. comment. in prog. 29. lib. 3. his verbis. Quartana ex humore melancholico gignitur:

gnitur:cui humori generatio duplex eſt. Vna, ex ſanguine craſſiore, qui in venis proportione reſpondet fæci vini in dolio ſubſidenti. Altera, ex bile flaua vehementer aſſata. Ipſa igitur μέλαινα χολὴ maleſica eſt:& erodit partes:in quibus abunde' collecta eſt. Altera vero' μέλαινα mitior eſt quàm hæc: potisſimum quando in animali non eſt morata cum multo calore præter naturam. Sic & Gal. lib. 2. facul. nat. ſuccus ater vocatur, quãdo naturalis eſt: quando autem ſeipſo longe' malignior euaſit, iam bilis atra vocatur. Eadem ὀξεῖαν qualitatẽ habet, & δριμεῖαν modo aceti:& illius more radit & rodit corpus animalis & terram, ſi in eam effundatur: in eaq́ fermentationem & ebullitionem efficit.

Gignitur autem ex ſucco atro naturali, per aduenientem illi putredinem. Naturalis autem ſuccus, infra ſæpe deiectus, & ſæpe ſupra fluitans, terram non fermentat. Quod autem fermentationem in terra excitat, præter naturam eſt, in talem vim & ſpeciẽ mutatum ex vſtione, a calore præter naturam: a quo acrimoniam acquiſiuit & uelut cinis quidam eſt redditum: vti fæx vini ante vſtionem, frigida, ſicca: poſt vſtionem, adeo' calida eſt, vt carnem vrat, liquet, corrumpat. Fit & ex vitellinæ bilis vſtione. In eaq́ ſunt multæ aliæ differentiæ.

Humoris melancholici & melancholiæ cauſæ.

TEmperatura totius, frigida ſicca: natiua, vel acquiſititia: cum lienis imbecillitate, ex alimentis frigidis ſiccis, & aliis ſumendis, admouendis, faciendis, educendis, humorem melancholicum fæci ſimilem, hoc eſt, craſſum, frigidum ſiccum, gignentibus.

Temperatura uero calida ſicca:uel natiua uel acqui ſititia:ex bile flaua, & bilioſis alimentis:& calidis ſic cis,craſsis: & ex ſanguinis parte craſsiore: & ex humore melancholico uſto, atram bilem fæci uſtæ ſimilem, ideſt, calidisſimam ſiccam, & cauſticam,gignit.Et quibus ſanguis multus generatur, his prompte in cacochymiam melãcholicam peruenit.Ætas declinans,iuuentuti ætatum biliofisſimæ ſuccedẽs, & bilẽ retorridam excipiens. Autumnus,æſtati omnium anni partium calidisſimæ ſiccæ ſuccedens, & uſtam in ea bilem excipiens: & alius quiuis ſtatus autumno ſimilis, ideſt, nocte, mane, ueſpere frigidus ſiccus, meridie calidus ſiccus. Vere autem furores, atræ biles deteguntur aph.20. lib.3. non autem gignitur,uel augetur uere,atra bilis. Exercitatio,qualis quæ bilem gignit: ſed diuturnior, frequentior:& in æſtate uel autumni die medio, & cum multo ſudore,ira,cura,uigilia,metu,mœrore,cogitatione uehementi rerum grauium aut triſtium, uitæ ſorte anxia.

Gal. cõ. 3. in lib. 3. epi.

Febris ardens præcesſit,non commode refrigerata, humectata. Omiſſa conſuetudo ſpontina,uel medica,humorem melancholicum, uel atram bilem uacuandi per hæmorrhoidas uenas, deiectionem potius quàm uomitum, per menſes, urinas, ſudorem.

Vſus multus, & frequens, alimentorum hos humores craſſos gignentium:qualia fere ſunt. Gal.in alimentis, & libro de attenuante uictu, & lib.3.loc. affe.cap.6.iſta.

Panis furfuraceus & ater, etiam ex laudatisſimo tritico. Panis item ex typha ſeu ſecali, uitia, lens quouis modo parata.

Zythus, & curmi ex hordeo putrefacto potus Alexandrinorum noſtræ biriæ & cereuiſiæ proximus.

Caro

Caro caprina: hircina magis: bubula, taurina magis: aprugna, ceruina, leporina: maxime` autem, asinina, camelina, canina, uulpina, salsa item multo` magis quàm recens: lien, sanguis eorundem animalium, caseus uetus, cydonia, mespila, sorba: nux, præsertim auellana: germina tenera terebinthi, lentisci, rubi, canisrubri: muria, uel oxyhalme condita, brasficæ corpus, cinara iam durior. Limaces: crustatorum, & testatorum, & cetaceorum præsertim salsorum caro. Vinum crassum, nigrum: & biria, cereuisia nostras: sed lupulorum satiuorum flore foliato, ipsi in incocto, innocentior efficitur: ut docte` scribit Manardus epist. 2. lib. 5. & alibi. Ab his ergo & similibus causis, humor uterq; augescit: ab euchymis uero`, & temperatis, & contrariis, mitescit & minuitur. A partu quoque sanguis melancholicus, & is reliquus ex fœtus alimento. Portionem enim sanguinis optimã trahit fœtus: deteriorem & fœculentam, in chorio & uasis ad uterum pertinentibus, deponit. Gal. com. 3 in lib. 3. epi.

An uero` pituita, siccando & urendo, in melancholiam: ut in calculũ & tophum, transire posit, a multis dubitatum audio. Mihi tam scrupulosa animaduersione hoc loco opus non est: præsertim cum uideam morbos prope` omnes plane` melancholicos a` ueteribus æstimatos, quartanam, alphos, elephantiam, scirrhos, etiam a pituita in his regionibus frigidis, alimento multo & crudiori assuetis generari: ac etiam Galeno confirmari omnem humorẽ crassum, quodãmodo esse melancholicum: & epilepsiã, a pituita crassa, & melancholico humore nasci. lib. 3. loc. aff. cap. 5. & pituitam uel subamaram & calidam urendo fieri in melancholia flatulenta, ibidem, cap. 6. Initio lib. meth. 13.

Humoris melancholici & bilis atræ signa cum dictis nuper causis.

COrpus totum emaciatum, venis latis, hirsutum, nigrum, sæpe ruffum & flauum, calidum siccū, atram bilem significat. Tumidum vero, & venis angustis, nigrum, depile, frigidum siccum, humorem melancholicum. Lienis durities, tumor, dolor grauis, color palpebrarū, præsertim inferioris & totius corporis, fuscus, viridis: sanguis, vena secta vel aliter diuisa excretus, niger, crassus, concretu facilis. Facilitas tolerandi vacuationem per medicamenta hunc vtrunque humorem purgantia: & per hæmorrhoidas, & per venæ sectionem amplam, si sanguis crassus excernatur. Morbi melancholici frequentes: vt scirrhus niger, alphi nigri, phagedæna, cancer, elephas, psora, lepra, varices, hemorrhoides, melancholia morbus. Febres inordinatæ, quartanæ, quintanæ, sextanæ, septimanæ, octauanæ, nonanæ, Hip. & Gal in epidemiis & prorrheticis. Vrina crassa, nigra, fusca: Interdum viridis, liuida: interdum rubra, obscura: interdum alba, tenuis.

Sudor niger in strigili, linteo: paucus, acidus odore & sapore.

Deiectio nigra, acerba, acida, concreta, obscura ab humore melancholico: acida & acris, fluida, splendēs ab atra bile: sputum paucum. Ructus acidus, interdum & acer & mordax cum ardore quodam in ore ventriculi.

Appetentia corrupta, interdum canina, a materia acida os ventriculi imbuente & suggente. Hypochondrii sinistri, interdum dextri læsio: in melancholica, & flatulenta passione.

Color menstruorum, in sabulo vel panno, fuscus: & aliorum

aliorum humorum, alius : Hipp.lib.de morbis muliebribus.

Dolor grauis capitis, præcipuè sinistri : vt ab hepate ægro, dextri. Oculi limpidi, lucentes: aspectus fixus,& terribilis.

Vigiliæ & insomnia : aut somnus leuis, plenus insomniis turbulentis,terribilibus, a somno expergificantibus.

Somnia terribilia: vt mortis, cadauerum,sepulchrorum ,tormentorum, dæmonum, nigrorum aliorum.

Pulsus varius, pro contraria humoris natura in sanis:& ægris.

Integer,grauis.Galen.lib.de natura humana.

Malignus interdum : vt etiam sibi mortem consciscat : inuidus,fraudulentus, auarus, parcus, soluere lentus:taciturnus,lachrymabundus,cogitabundus, solitarius,misanthropos, idest, osor hominum.Immoritur studiis, propositi tenax, iratus ægrè placatur.Ingeniosus:problemate 1.sect.30.Arist.

Timidus & mœstus,aph.23.lib.6.& 41.lib.7.

Libidinosus Gal. commentar.3.in lib.6.epidemion & Arist. problem.31. sectionis quartæ : quia flatulentus.

Ex his notis, quæ magis aut humorem melancholicum,aut atram bilem,aut communiter vtrunque declarant, distinguere non erit difficile : si dictam vtriusque humoris naturã memoria tenueris.Quãuis,vt humorem melancholicum, sic atram bilem Galenus frigidam sæpe appellat:hoc est, quæ ab incendio illo bilis, aut sanguinis, aut humoris melancholici, deferbuit : quomodo glebam fæcis vini vsti,aut calcis, ubi ab igne refrixerit, frigidam actu sentimus : tamen in his calor quidam causticus

ẻſt ſopitus,qui in actum productus, vrit.
De his humoribus plura & certiora ederemus: ſi Hippocratis librum de humoribus, & Galeni in eũ librum commentarios tres,haberemus integros.
Cauſis febrium tam effectricibus, quam materialibus explicatis, docẽdum eſt in quo corporis affectu, cauſæ effectrices febrem promptius generent:ſed minus periculoſam. Corporis enim afficiendi præparatio, magni eſt momenti ad febrium & morborum aliorum generationem: & in corporibus ſymbolum,ſeu naturarum quendam conſenſum habẽtibus, mutua tranſmutatio eſt propenſior.
Ob id corpora calida ſicca,ad febres,affectus calidos ſiccos,ſunt opportuniſſima:& quæ,ex diaria in acutam prompte abeunt:niſi mature cibentur. Tamẽ illis corporibus febris eſt minus periculoſa:quia per eam minus a natura recedunt quàm frigidi humidi,febre æque vehementi laborantes.
Apho: 34. lib. 2. Ob id recte Hipp. In morbis minus periclitantur quorum naturæ,ætati,habitui,tempori morbus cõgruit:quàm quibus ſecundum nullum eorum conſentit. Intemperies calida humida,poſt dictam,febribus opportuna. Ad alia vero vitia putredinoſa, priore eſt multo vitioſior. Tertia,calida,humido ſicco temperata, quæ diariis, & plurium dierum febribus,etiam opportuna eſt. Quarta, ſicca, calido frigido temperata.
Abſolute autem temperata,in vtraq; primarũ quatuor qualitatum oppoſitione, media inter præcedẽtes & ſequentes. Nam ea omnibus intemperaturis potentiſſime reſiſtit, vt calidæ frigidæ tantum:frigida,calidæ tantum & aliæ ſimiliter. Quinta,frigida humida. Sexta,humida, calido frigido temperata.Septima,frigida,humido ſicco temperata.Octa
ua,

ua,frigida ſicca. Pituita item & bilis,tum flaua,tũ atra, quantumuis vel in corpore toto (vt in leucophlegmatia,ictero vtroq;, elephantia)vel in aliqua parte (vt in alphis albis, nigris,œdemate,eryſipelate,herpete,cancro, phagedæna) cumuletur:niſi putreſcat,febrim non excitat.Natura enim ſuis facultatibus vſa,aſsimilare partibus nutriendis,quod utile fieri poteſt.expellere autem,quod inutile eſt,ſemper nititur. Quod prauum,totum ſi excernere nequeat, ob ſuæ facultatis expultricis imbecillitatem, vel excrementi copiam,aut craſsitiem, aut lentoré, vel ob meatuum conſtipationem,id diutius in corpore immoratũ,putreſcat neceſſe eſt. Nullus enim humor,qualis erat initio,permanere in corpore poteſt:etiam ſi erat vtilis:multò minus,qui adeò prauus eſt,vt a natura coqui ad nutritiouem,nequeat. Quin & vtilis ipſe,niſi coctus apponatur,& aſsimiletur ſolidis animalis partibus,corrũpitur & putreſcit. Sic ictericis,& melancholicis,& pituitoſis affectibus, bilis alterutra, & pituita in corpore diutius immorata putret: febremq; putridam excitat. *Sæpe etiã hepatis aut lienis phlegmone uel obſtructio icterũ, febris cauſam excitauit.*

De febrium ſignis generalibus.

FEbrium omniũ ſigna maxima,& maximè propria,ſumuntur ab ipſa caloris proprietate:quę reliquorum propè ſignorum cauſa eſt. Nam quæ à pulſu & vrinis, maxima febrium ſigna Galenus ſumenda ſcribit:ea ſuæ mutationis cauſam, calori acceptam referunt.Quanquam & facultas pulſifica,& naturalis,adhæc organi obedientia,& alimenti natura, eas in pulſu & urina mutationes etiam afferre poſ-

Initio. lib. 1.ad Glauc.

possunt. Sitim vero, tolerandi facilitatem aut difficultatem, insomniam, & alia non pauca febrium symptomata & signa, a calore proficisci certum est.

Alia febrium signa ab actione omni, id est naturali, vitali, animali, læsa seu potius ab actionis læsæ differentia, & ab excretis, & a propriis morbi symptomatis quæ vna cũ morbo inuadunt (vt febris acuta, dolor lateris pungens, tussis, difficultas spirandi in pleuritide) & ab his quæ mox apparent (vt sputo in pleuritide) & a cæteris quæ communiter de signis affectuum scripsimus lib. de signis, hic scientes omittimus. At cum febrium causæ, tum internæ: vt temperatura, consuetudo, ætas, habitudo, sexus: tum externæ: vt vitæ conditio, victus ratio præcedens, & alia sexcenta, ante signa scribi debeant & in signorum catalogum a Galeno vbique reducantur: nos eas inter prima febrium signa, etiam ante calorem, in singulis febrium differentiis, cogitatione tãtum repetendas collocamus: quod febribus generandis prætendantur, & sæpe partim genitis, partim gignẽdis adhuc adsint. Per signa igitur omnia aut saltem præcipua febrium, vt morborũ aliorum, primo simplicium deinde compositarum naturam cognosces. Simplicium quidem, primo die: duplicium, saltem secũdo: vt triplicium, tertio. Obserua autem primum, quæ secundum propriam substantiã morbo insunt: vt febris formam, ex accessionis principio, augmento, statu, declinatione, intermissione, caloris qualitate, pulsu. Deinde ex his quæ sæpius accidunt: vt accessione in dies, vel alternis diebus, vel quarto quoq; die repetente, quæ sola nonnulli obseruantes, sæpe falluntur: vt dum quotidianã, quæ quotidie: tertianam vocant, quæ die tertio repetit, & definit. Nam ex hac nota, duas tertianas ita implexas, vt vna hodie

die, præhendat,cras altera,vnam quotidianam putabunt:& duas quintanas sic mistas, ut vna hodie, altera perendie præhendat, vnam tertianam. Febris igitur tibi cognoscenda potius ex ipsius specie & forma,quàm ex circuitione quotidianæ,tertianę, quartanæ,aut accessionis proportione. Nec solam febris speciem & formam noscas oportet: sed etiam ægri virium robur,& morbi magnitudinẽ seu quantitatem: quæ nec scribi nec dici exquisitè potest,sed longam exigit experientiam, & crebram exercitationem circa quantitatis cõiecturam. Morbi autem magnitudo & uiriũ robur, duo sunt verbis breuia: sed vsu maxima.Cognoscas item,si morbus sit exitialis,vel saluber.Si enim vires adeò validæ,vt morbum superaturæ sint,euadet æger.Si contrà,morietur. Qualitas autem remediorum, breuibus verbis manifestè doceri potest:vt in calido morbo,refrigeratio:& in aliis,sua contrarietas.Sed qualitatis quantitas,seu ordo & gradus certus, tum morbi,tum remedii certis limitibus vix circunscribitur:sed coniecturalis est. Adhæc in omni morbo acuto cum febre,respiratio facilis est saluberrima:& alia huius generis infinita signa sunt salutis aut mortis,non modo demonstratiua,sed prognostica. Quę ex aphorismis,prognosticis,prorrheticis,coacis,epidemiis,& aliis Hippocratis libris adscribi possunt. Prog. 29. lib. 1.

De communi febrium omnium curatione.

MOrborum curatio omnis, methodo & ratione certa, & ordine bono constituta, per indicationes procedit.Est autem indicatio faciendorum insinuatio:seu respectus quidam & circunstantia,ad rectam curationẽ necessaria. Ea autẽ sumitur a rebus natu-

naturalibus: vt temperaméto natiuo & acquisititio, & temperamenti causis: vt consuetudine, seu consueta victus ratione, quæ tẽperamentum potenter mutat & efficit: vt ætate, vt sexu, vt corporis habitudine, vt vitæ conditione, vt aere seu anni parte, regione, cœli statu. Aerem enim Galenus causis naturalibus accenset: vt exercitationem, balneum, cibum, potum, non naturalibus quarum facultas naturæ familiaris & similis, & morbo autem contraria, est deligenda. Sumitur indicatio curatoria, etiam a rebus præter naturam, causa morbi, morbo, interdum & a symptomate: non quatenus symptoma est. (Tunc enim nihil indicat) sed quatenus habet rationem causæ morborum augentis, aut vires debilitantis: a quibus vitalis indicatio potius, quàm curatrix sumitur. Illa autem priora, in morbis indicant sui conseruationem per similia: temperamentum enim vitiatum, per morbos immutare non tentabis. Aer vero, si temperiem habet morbo contrariam, seruandus est: si similem, alterandus, & in contrarium mutandus, vt causa sit salubris. Hæc verò posteriora: morbus, causa morbi, &, si vis symptoma, indicant sui ablationem per contraria. Cum enim differentiarum febris primarum, vna sit in qua causa adhuc adest febrim creans, aut febri excitata, iam desijt: altera, qua febris iam facta, est schetica seu solutu facilis: vel hectica seu solutu difficilis: ab harum differentiarum singulis propria sumitur indicatio. In febribus verò vel affectibus aliis, indicatio quædam est summa & generalissima a morbo sumpta, ipsius ablationem per contraria præscribens: secunda, specialis, seu ab tali morbo: quæ non absolutè ablationẽ, vt prior: sed certam quandam ablationem indicat: per frigida scilicet, cum febrilis intemperies sit in calore.

In isagoge pulsuum.

lib. 11. met.

lib. 8. meth.

lore. Omnis enim excessus per contrarium & æqualem excessum sanatur. Itaque si febris est causa iam desita, vt diaria, hectica, solum frigidis humidis alteranda & oppugnanda febris est: per sumenda, admouenda, educenda, facienda: quæ calorem redundantem, æquabili excessu refrigerando, abigant. At si febris adhuc in generatione est, causa eam accēdens, prior est submouenda: cum nullus affectus tolli possit, manente in corpore causa, quæ ipsum gignit ac fouet. Sin pars febris iam genita est, pars adhuc in gignendo: vtrique consulendum est, prius accendentem causam submouendo. Deinde accensam febrim extinguendo. Scias ergo causas febrim accendentes: & in quo corporis affectu, vt quod meatuum constipatio febrim excitat in corpore, a quo prius transpirabat per cutim effluuium acre, mordax, fumosum, fuliginosum: ut in picrocholo homine, idest bilioso: & atra bile vexato. Quanquam verò morbus, & causa morbi, hoc habent commune, ꝙ per cōtraria sint abigenda: tamen nō semper eadem sunt ipsa contraria: sed interdum quod morbo ipsi est cōtrarium, causæ est simile, & ipsam fouet: atque contra. Tunc autem potentioris indicationis maior est habenda ratio: non neglecta tamen altera. Vbi autem indicationes ambæ consentiunt: & idem vtrique est cōtrarium: tunc modis omnibus refrigeranda & humectāda febris: si indicatio a rebus naturalibus, eadē cum morbo, & causa morbi, postulet remedia. Vt si febris pituitosa est, aut ab humore melancholico: causa vtraque, si oppugnanda est: prior calida postulet & sicca, in pituitosa: & humida, in melancholica. At calida sicca febrim augent. Victus enim frigidus humidus febricitantibus omnibus confert, at is causam febris exacerbat Ergo in ap'. 16. lib. 1.

ca

ea indicationum pugna, maiorem habe rationem eius, causæ scilicet aut morbi, a quo maius impendet vitæ periculum. Si verò febris est biliosa, victus frigidus humidus, & causam, bilem calidum siccum humorem, & febrim affectum calidum siccum, similiter oppugnat. Ergo modis omnibus refrigera: si temperamentum est humidum: vt puerorum, & victui humido assuetorum. Si verò etiam frigidum: cautius agendum est.

lib.7.meth. Nam tutius calfacimus & humectamus, quàm refrigeramus & siccamus: ꝙ illæ qualitates sint vitales magis, (vita enim a calido in humido) hæ verò senectutem ac mortem accelerent. Si igitur causa febris, febris, temperies, ætas, consuetudo, aer vnam ui ctus speciem postulant: hanc instituamus: si diuersam: quæ indicantia valentiora & plura sunt, præferemus: contraria tamen non negligemus. Sic verò in pugna indicationum, earum numerum & magnitudinem expendemus. A febri sumpta indicatio, reliquis omnibus contrarium præscribentibus, numero quidem, inferior est: magnitudine autem seu potestate, superior: pręsertim si febris magna est, & indicationes contrarias abolet sic, vt refrigerandum & humectandum sit. Si verò parua febris est: non refrigerandum humectandum absolutè: neque calfaciendum siccandum (si id fortè aliæ indicationes contrariæ postulant) sed media victus ratio, (vbi hæc sunt paria) instituenda est. Porrò in diariis, vtpote breuissimis & mitissimis indicatio a viribus, locum rarò habet: nunquam a causa: nempe iam desita: tamen vtraque putridis conuenit: hecticis ea quæ a viribus non quæ a causa. Refrigerant & humectant, quædam per se: vt fumēda, actu vel potestate frigida humida: quædam per accidens,

dens, idest per calidæ siccæ materiæ vacuationem: vt medicamenta cholagωga, transpiratio materiæ febrilis: libera, per cutis poros: a calore, vt stragulorum, vel balnei in declinatione, patentes. Ocium quoq;, per accidens refrigerat, seu per abstin n: iam exercitationis calorem augentis: vt inedia per accidens uacuat: quia humorem triplicis substantiæ nō resarcit: & calfacit, siccat.

Ob id picrocholis, tum sanis, tum ægris, aduersissima est: minus noxia calidis humidis, calidis humido sicco temperatis, siccis calido frigido temperatis. Salubris autem frigidis humidis, humidis frigido sicco temperatis, frigidis siccis: ubi humoribus citra corruptelam abundant: quod illis est perpetuum.

Non tamen omnibus his ex æquo salubris est: sed præcipue frigidis humidis. Frigidi autem sicci ex inedia lęduntur: ita ut uix longo tempore ad naturam redire posſint. Sicca autem natura calido frigido temperata, in longa inedia gracilescit quidem magis quàm frigida sicca: sed uictu idoneo facilius reficitur, ob caloris mediocritatem, quæ cum frigidæ siccæ naturæ desit senium & mortem promptius sentit.

Cæterum uictus ratio in febribus, non solum a febris essentia, & causa, & dictis nuper indicationibus aliis sumenda est: sed etiam a uiribus & totius morbi statu. vt illa uictus qualitatem magis indicent refrigerantem, humectãtem, calfacientem, siccantem: hæc autem, & qualitatem, sed magis & minus nutritoriam: & quantitatem, tum continuam, seu cibi potusq; mēsuram: tum discretam, seu quoties die est nutriendus æger: ac præterea tempus, quo salubriter nutriri æger debeat. Quæ Hippocrates

libro primo, aphor. plenius docuit.

aphor. 10. Quibus morbus ſtatim conſiſtit: iis ſtatim tenuis victus adhibendus: quibus verò poſterius debet conſiſtere: iis & in ipſo conſiſtendi tempore, & paulò ante illud, cibus ſubtrahendus: prius vero vberius agendum, vt æger ſufficiat. Nam quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo eſt vtendum. aphor. 8. aphor. 6. Vbi autem morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, id eſt ſtatum (Nam dum morbi conſiſtunt, omnia & febris & ſua ſymptomata ſunt valentiora) & extremè tenuiſſimo victu neceſſariò vtendum eſt.

Vbi verò non, ſed pleniorem victum contingit adhibere: tantum cibi indulgendum eſt, quantò morbus extremis eſt mitior. aphor. 9. Coniectabis an æger cum tali victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat: & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum tali victu perdurare, vel morbus antè deficiat & hebeteſcat. apho. 27. Et quibus ſemel, aut bis, & quibus plura aut pauciora particulatim offerenda, conſiderandum: ſed condonandum aliquid ætati, conſuetudini, tempori, regioni. aphor. 11. In acceſſionibus abſtinere oportet, nam cibum dare, noxium eſt. Sic igitur morbis bilioſis (quia citò & fiunt, & creſcunt) ſtatim victus tenuis eſt ſaluber. Pituitoſis autem, & melancholicis diuturnis, initio plenior, in ſtatu & ante ſtatum tenuior.

Alioqui æger cum morbo perit: aut intempeſtiuè, & in ipſo ſtatu victum tenuiſſimum & inediam poſtulante, nutrire cogeris. Neque ab his ſolis perfecta victus ratio in morbis inſtituitur: ſed etiam a natura, & ætatibus, & cõſuetudine, & ſomno, & anni parte: vt rectè etiam eodem libro admonuit Hippocrates. apho. 13. Senes facillimè ieiunium ferunt: ſecũdo loco,

qui

qui ætatem declinantem habent: minus, adolescentes: minimum, pueri pſertim viuidiores. Qui enim crescunt, plurimum habẽt calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioqui corpus absumitur: senibus verò, parum calidi innati adest, paucis ob id alimentis egent, quia a multis extinguuntur. apho. 14.

Ventres, hyeme, & vere, natura calidissimi sunt: & somni longissimi, quare his temporibus alimenta copiosiora sunt adhibenda. aph. 15. Somnus quoque in febribus magni est momenti. Nam accessionis initio, (præsertim dum frigus extremorum, vel horror, vel rigor adsunt) sanguis & spiritus, & in his positus calor naturalis totus, in profundum corporis vergũt: ibique conculcati, veluti suffocantur, & accessionem atque constitutionem febris augent: ita vt vix ad statum veniat. Gal.cõ. in aph. 1 li. 2.

Si qua verò phlegmone est visceris, per eum somnum augetur. Ob id per initia accessionum, vigilias imperamus: per quas sanguis, spiritus, calor, foras ad exteriora feruntur: motu scilicet opposito illi, quem accessionis initio habent. Ibid & cõ. 4 in lib. 6. epid.

In declinatione autem particulari & vniuersali, est saluber somnus: aliquando & in statu, & in fine augmenti.

Cum igitur artem medicam tria perficiãt: morbus, æger, medicus artis minister: ægrum quæ cum medico aduersari morbo oporteat: in victu medicus dicta propè omnia ad morbum & ægrum reducit: ita vt diligenter prouideat, ne morbus augeatur: neve ægri vires, præsertim tempore longiori laboraturæ prosternantur. Quæ duo exactè obseruare, admodum difficile est. Nam inedia, aut victus quiuis tenuior, quantum ad morbi coctionem & curationem confert: tantum vel etiam amplius viribus Hippo. lib. 1. epid. Lib. 1. ad Glau. in curatione tertianæ nothæ

officit. Victus autem plenior, quãtum vires ægri adauget: tantum morbi coctionem impedit. Ergo morbi magnitudinem, & ægri vires, in victu statuendo, obserua: & vtrum eorum potiora auxilia postulet, vt viribus robustis, & morbo coctu difficili, inediam, aut saltem victum tenuiorem imperes: pleniorem verò, viribus imbecillis, vbi morbus nõ est adeò coqui contumax. Vires autem omnino integras, & quantas ab initio morbi accepimus: per morbum, victu idoneo seruare non licet: satis est, si multum debilitari non sinamus. Quin & chamæmelum, febres citra visceris alicuius phlegmonẽ natas, præsertim ex humore bilioso aut cutis densitate prouenientes, discutit & dissoluit & sanat: dum percoctæ sunt. Reliquas omnes, quæ melancholicæ & pituitosæ sunt, & ex visceris phlegmone natæ, concoctas strenuissimè iuuat. Nam hypochondriis etiam gratum: dura emollit: constipata rarefacit: incidit, tenuat, terget. Vt non omnino malè ab Ægyptiis sapientibus, soli sit cõsecratum, & febrium omnium remedium æstimatum: quanquàm biliosarũ præcipuè, & a cute densata natarum.

Gal. lib. 3. Cap. 9. simpl. med.

De febrium accessionis temporibus quatuor.

IN curatione febrium omnium communi, ad victus rationem rectè instituendam, & accessiones, & constitutiones obseruandas docuimus: illas quidem, quia in accessionibus cibum dare noxium: has verò, quia a totius morbi statu & viribus, vitæ formula sumitur.

Accessionem verò seu παροξυσμὸν, vocamus partẽ periodi & circuitus febrilis priorẽ & peiorem: ut intermissionem, posteriorẽ & mitiorem. Porrò accessio-

cessionis tempora sunt quatuor: principiũ, augmentum, vigor, declinatio: quæ in tertianæ intermittentis exẽplo, clarius exponentur. Principium accessionis tertianæ, est dum quis inhorruit. Deinde iterum atque iterum inæqualitatẽ quandam validiorem, & horrorem euidentiorem, ac rigorem seu vehementem plurimarum corporis partium concussionem sentit, cum partium externarum vehementi frigore: quia tunc sanguis cum calore & spiritu, in altum ad viscera cõfluit: vnde & tunc sitiunt: vt a frigore, somnolenti fiunt. Duratq; hoc tẽpus, cum summa illa caloris & frigoris inæqualitate: donec æqualiter totũ corpus caleat. In eo quoq; tẽpore, ægrè citra offensam actiones consuetas obire nequit: sed decũbit, & operiri postulat. Pulsus tunc durior & minor euadit: idq; horis trib', pluribus, paucioribus. Calore mox insigni augescente, & in partes etiam exteriores extenso, & pulsu ob eum maiore, velociore, frequentiore, fit augmentum: perseuerante verò æquali caloris magnitudine: & perseuerantibus dictis pulsuum differentiis, quantum sensu iudicare possumus, fit status, seu vigor, & summa accessionis magnitudo. Decrescente verò paulatim calore, fit declinatio, quam finiunt halitus quidam per cutim, ac sæpe sudores.

Cui succedit integritas, seu quies, seu intermissio, seu interuallum, seu ἀπυρεξία & infebricitatio, in qua cessat calor: & pulsus, ex magno, veloci, crebro, ad halitum naturalem redit.

Hæc sunt tempora quatuor intermittentium febriũ accessionis, seu particularia, calore & pulsibus maximè distinguenda. Continuarum verò, quotidianæ, & tertianæ finitimarũ (nam rara est admodum continua quartanæ affinis) tempora, quanquam

sunt in accessionis portione intermittentes imitante, eadem tamen sunt obscuriora, vt sæpe principiū in augmentum coeat. Status tamen his semper adest: sed pro integritate habent solum παρακμὴν, seu inclinationem quandam, & caloris febrilis ac eius symptomatum remissionem. Quę in vna accessione, aut continuarum reduplicatione, per simplices periodos spectasti tempora: in reliquis accessionibus & in reduplicationibus exercebis & obseruabis singula, nunc longiora, nunc breuiora pro variis causis mox dicendis.

De febrium constitutionis temporibus quatuor.

aph. 12. lib. 1. & lib. 1. epid. Καταστάσιας Hippocrates vocat, quandam morborum formam ex talibus & tantis vniuersalibus temporibus constitutam: seu qualemcunque ex totius morbi temporibus, compositionem: interprete, Gal. lib. 1. cris. cap. 4. quam nos vocamus constitutionem seu totius morbi durationem, circunscriptam temporibus quatuor, nomina eadem seruantibus, principium, augmentum, statum, declinationem: quæ totius morbi tempora seu vniuersalia uocamus: & eadem morbis omnibus præsertim salubribus, cōmunia, in febribus exercemus. Hæc signis cruditatis & coctionis maximè distinguntur. Et sunt ad uictus rationem rectè in febribus (ut idem de morbis omnibus aliis intelligas) instituendam, cęteraq; præsidia fœliciter inuenienda & usurpanda, omnino necessaria: ut ex Hippocrate discas, licet.

aph. 29. li. 2 Dum morbi inchoant: si quid mouendum uidetur, moue.

apho. 30. lib. 3. Circa initia & fines omnia imbecilliora: dum uero consistunt, fortiora.

apho. 22, lib. 1. Concocta medicari, non cruda:

da:nec in principio. In morbis acutis raro, & in principiis, purgandum. Victus tenuis atque exquisitus, in morbis longis semper est periculosus. Vbi morbus peracutus est: statim extreme tenuissimo uictu utendum est. Quando morbus in suo uigore cōsistit: tunc uictu tenuissimo est utendum. Febris autem quæ phlegmonarum, præsertim internarum, symptoma est, tempora cum phlegmones tēporibus cōcurrunt. Eius uero quæ morbus est, principium est: quandiu humor, in quo est febris, crudus est. Vbi coqui incipit, augmentum: ubi maxime concoquitur, uigor, seu tempus morbi totius uehementissimum. Vbi symptomata minuuntur, & humores, declinatio. Coctio igitur humorum obscura, principium: manifesta, augmentum: perfecta, statum determinat. Huius autem coctionis in uasis, signa ex urinis: ut eius quæ in ventriculo fit, ex deiectione: & eius quæ in respiratoriis instrumentis ex sputo sumenda sunt. Vrina enim aquosa, cruditatem in venis: deiectio liquida, in uentre inferiore: sputum tenue, in pleuritide & peripneumonia. Vrina autem colorata, ut pallida, mediocriter crassa, cum nebula, uel suspensione, uel hypostasi alba, læui, æquali, optima, est: colore, consistentia, contentis uariis: pro uaria morbi natura. Alia enim subsident in morbo bilioso: alia in copia crudorum humorum. Vrina uero alba, aquosa, tenuis, non pallida, non crassa, sine nebula uel suspensione uel hypostasi, cruda est: magis quidem, cui omnia hęc desunt: minus cui pauciora, & minoris momēti. Nam urinam tingere est naturæ facillimum. Lethalis autem urina est, si tota est maxime turbida: uel grauiter olet: & nebula, aut suspensio, aut hypostasis, nigra est: uel habet quædā parti farinæ crassiori, uel lamis similia: uel pinguedi-

aph. 24. lib. 1.
aph. 4. li. 1.
aph. 7. li. 1.
aph. 8. 9. & 10.

nem oleosam. Sic intemperiei totius corporis calidæ siccæ, id est febris, tépora distinguntur. Aliarum vero intemperaturarum, simplicium, compositarum, solarum cum humore, totius, partis, æqualium, inæqualium tempora, signis cuique propriis distinguenda: vt tumorum præter naturam, & solutionis continui. Phlegmones enim principium est, quã diu pars sanguine impletur. Augmentum, quando influxus cessat, & sanguis in phlegmone collectus putrescit, & calor a putredine fit, & a calore fusio maior partem magis distendens etiam si nihil amplius affluat. Vigor, dum pus conficitur: & dolor ac febris maior. Declinatio, vbi pus effluit, aut digestum resolutumve est: ita vt tumor & tensio minuatur. Ophthalmiæ principium, humor copiosus, tenuis, incoctus, defluens. Augmentum, humor parcior, crassior, coctionis quędam nota. Statum ostendit humor eo parcior adhuc, & crassior: vt iam palpebræ dormientium glutinentur: coctionis maioris signũ, declinationem, omnia hæc meliora. Vlceris principium, sanies aquosa, tenuis, incocta significat. Augmentum eadem parcior, crassior.
Statum, pus tenue. Declinationem, pus album, crassum, paucum.
Catarrhi a cerebro, per palatum & nares, principiũ: humor copiosus, aquosus, tenuis, acer, defluens, cruditatis maximæ signum. Augmentum: parcior, crassior, minus acer. Statum, hæc meliora: & declinationem, optima indicant. Sic, humoris qualitate & quãtitate, tempora quatuor, cruditatem & coctionem declarant. De morbis autem salubribus, hæc intellige. Nam lethales, omnia tempora vniuersalia non percurrunt: cum in principio interdum: sæpe in augmento: sæpius in statu: nunquam

in

in declinatione, ægros iugulent, ob morbi malignitatē, & uiriū ægri imbecillitatem. De alio duplici principio, scilicet primo & indiuisili morbi insultu, & primo morbi triduo, Galenus multa, libr. 1. criseon.. Tempora hæc totius morbi, seu vniuersalia quatuor, æqualia non sunt: nec certo dierū numero cōpræhensa: non in diuersis tantū morbis. (Nam breuis & acutus morbus ea habet breuiora, q̄ diuturnus) sed in eodē morbo, vnum altero nunc longius, nunc breuius, non semper æquale. Præter dicta temporum signa, morbi augmentū declarat accessionis anticipatio: vt declinationē, tardatio: non tamen omnis, neq; sola. Nam quædam quotidianæ, tertianæ, quartanæ, ab initio ad integram solutionem, ob quādam morbi proprietatem, perpetuo anticipauerunt, vti aliæ perpetuo tardauerunt. Sed in his tamen anticipatio & tardatio, maior q̄ proportio exigit, augmentum & declinationē declarat. Quę vero augmentū accessio anticipans semp significat. simul sit longior, & vehemētior, & malignior: & intermissio breuior, & impurior, & intolerabilior, cū reliquiis magnis caloris & febriliū symptomatū. Contra tardior accessio, & breuior, & simplicior, & mitior, & benignior: symptomatibus vel nullis omnino superueniētibus, aut multo paucioribus, & minoribus, & simplicioribus factis: & intermissio longior, & purior, & integrior declinationē. Morbi magnitudo seu vehemētia, & mos noscitur: tū ex propria morbi specie, cōsiderando q̄ propriā ipsius nām cōplent: vt in pleuritide, dolorē lateris punctoriū, febrē acutā, tussim, spirādi difficultatē: tū ex supuenientibus symptomatibus, multis, diuturnis, validis, malignis: vel paucis, breuib⁹, paruis, simplicib⁹. Horū.n. peiora, augmentū: meliora, declinationē significāt.

Lib. 1. cris. Cap. 3.

Cum uero quæ ad accesſiones duas pertinēt, æqualia permanent, ſtatus eſt tempus aliquando momentaneum: & adeo breue, ut ſenſu percipi nequeat: cum uidelicet accesſio, aliqua augmenti ſigna habuit: ſequens, declinationis. Immo in primæ accesſionis initio, principium: medio, augmentum: reliquo, ſtatus interdum uiſitur: accesſione ſecunda declinationem faciente. Sed ſtatum præcognoſcere oportet, ꝙ ad ipſum inſpicientes, omnem uictum inſtituemus: non autem, dum præteriit, cognoſcere. Febrium uero, ut aliorum morborũ, conſtitutionem, ipſæ morborum ſpecies oſtendunt (Nam cauſus, pleuritis, peripneumonia, breue habēt principium: epilepſia, arthritis, iſchias longum & anni tempora. Nam æſtiuæ quartanæ breues ſunt: autumnales, longæ: hybernæ, longisſimæ.

apho 15. lib 2.

Cur febrium & morborum aliorum accesſiones, & conſtitutiones, nunc longæ ſunt, nunc breues.

EXcrementa, in partem aliquam debilem a ualidiore trāſmiſſa: uel calore, doloreue attracta: aut in ipſa ex proprio alimento, collecta: nec alio expulſa ob facultatis expultricis imbecillitatem, vel viarũ anguſtias, compresſionem, contractionem, obſtructionem tandem putrent: quia non vincuntur a calore natiuo partis, nec difflantur. Citius autem calida humida: tardius, frigida ſicca: & alia, pro ratione. Dum vero putrent, quicquid a febrili calore attenuatum eſt: per cutim, halitus modo, tranſpirat. Reliquiæ uero paucæ ſuperſunt, ſi crasſior eſt humor: nullæ, ſi ſeroſior, quia in eo excremento aqueum elementum præpollet: non vt in lignis terreum: a quo, poſt vſtionem, & humidi naturalis conſumptio-

ſumptionem, cineres multi ſuperſunt. Pro portione autem tranſpirantiũ per cutim ſuccorum, febres omnes minuuntur, & vbi tranſpirauerunt vniuerſi, acceſsiones ceſſant: citius, tardius, pro humoris genere, qualitate, quantitate, & virium diſpoſitione & corporis habitu: talis enim citius quàm pituita exuritur, & quàm melancholicus humor: ob id acceſsiones puræ tertianæ, vt poſt audies, & conſtitutio breuis eſt: humor præterea tenuis quàm craſſus & virium naturalium præſertim coctricis & expultricis robur quàm imbecillitas & corpus rarum ac laxum meatibus quàm dẽſum & poris anguſtis breuiorem facit acceſsionem & conſtitutionem: breuisſimam verò, ſi omnia ſimul adſint: vt longisſimam contraria.

At diariæ acceſsio legitima, quanquàm horas 24. non excedit: interdum tamẽ breuior, ſæpe longior: ob caloris febrilis paruitatem, incenſi ſpiritus crasſitiem, virium imbecillitatem, cutis denſitatem, quæ etiam ſæpe diarias in putridas transfert: vt poſt audies. Hectica denique vnicam habet acceſsionem: vt diaria, & ſynochus: quæ longisſima interdum eſt, priuſquam interimat, ꝙ humidum naturale, ſeu inſitum, & radicale partium ſolidarum, in quo accenſa perſeuerat, multum eſt, ac craſſum, ac imputribile: & & calor aut remisſior eſt: aut victu refrigerante humectante, continenter obtunditur. Febres prorogant, affecta pars aliqua curatu difficilis: aut humor craſſus, crudus, incoctus: aut peccatum medici, ægri asſidentium, exteriorum: vt tẽporis, regionis, cœli ſtatus, domus prauę, ſtrepitus, ſolicitudinis, angoris.

Cur intermittentium acceſsiones, & continuarum reduplicationes, horis ferè certis repetant.

PArtes

PArtes corporis singulæ, quandiu facultates suas naturales quatuor habent inculpatas:& alimentum ipsis simile & æquale, eodem tempore distribuitur: similia & æqualia eodem tempore excrementa colligunt:& aliis, per vias communes vacuanda, certis periodis, transmittunt. Vti menstruæ purgationes: in sana muliere: deiectiones, vrinæ, & alia in sanis, similia & æqualia, & eodem temporis circuitu uacuantur: quandiu causa agens, seu facultas naturalis, coctrix præsertim & expultrix æquè valida,& passum seu alimentum simile & æquale partibus attrahitur. Quòd si facultatis coctricis & expultricis imbecillitas adsit,& excrementum ex pari alimento simile & æquale, partibus eodem tempore transmittitur, vel attrahitur, vel in his generatur & colligitur, nec a partis calore natiuo victũ, nec expulsum: parti ipsi onus fit alienum qualitate, aut quantitate, aut utraque:& putret, quia non difflatur:& dispositionem putrificam, in parte a prima accessione relictam, accipit (quomodo nidorulenta in uasis cocta, his nidorificam dispositionem impertiuntur) idq; certis aliquot horis efficitur. Vnde fit, ut accessiones multæ, hora eadem repetant. Aliquando autem anticipant, ob causarum putredinis magnitudinem: aliquando tardant, ob earum paruitatem. (Sed de anticipationis, aut tardationis causis, plura mox audies.) Aliquando autem horis omnino incertis præhendunt. Quòd si facultas partis imbecilla permanet:& sanguis, proprium partis alimentum, similis non mittitur, nec æqualis: aliud tempus, sed breuius, ipsi parti satis est: ad tanti excrementi collectionem, quanta parti sit grauis, ob id excernenda. Hinc igitur accessionum longitudo inæqualis: atque etiam ex meatuum sensibilium uel sensui

occultorum angustia: & uasorum obstructione, a succo multo, crasso, lento: & spatiis omnibus inter partes similares constitutis, omnino oppletis in plenitudine ad uires. Accessiones uero sine ordine repetunt: ob humoris multitudinem, uel prauam uictus rationem. Sanguis enim putrescens, portione tenuiore, in bilem flauam transit: crassiore, in succum melancholicum: ut ante docui, in sanguinis causis & signis. Per talem ergo humorum mutationem, circuitionis & accessionum ordo mutatur: & ex synocho putri fit continua biliosa. Victus quoque prauus, sanis quidem, morborum causa est, ac neutris recidiuæ: ægris uero, accessionum inordinatarum. Ob id per omnem insignem errorem, in sumendorum, admouendorum, educendorum, faciendorum qualitate, quantitate, tempore, circuitiones multum anticipant: uel quasdam alias, a prioribus diuersas, gignunt: a quibus accessionum ordo corrumpitur. Sæpe vero circuitum ordo corrũpitur ob uariarum febrium implexum: aut uerius, corrumpi uidetur. Nam re uera ordinũ peruersiones nõ sunt. Ἀναδιπλώσεις autem, Galeno, cap. 10. lib. 2. febriũ, seu ἐπαναλήψεις, commentario secundo in lib. 6. ἐπιδημιῶν, sunt propriæ accessionis cum horrore quædam ingeminationes: ut in semitertiana exquisita. Hoc autem loco, transtulimus ad quasdam febrium continuarum exacerbationes, intermittentium paroxysmis subsimiles. Quod fere cum quodam partium extremarum frigore, imo cum quodam leui horrore, uel quotidie post meridiem uelut repetant, si quotidianæ intermittenti sint affines: aut tertio quoque die, si tertianæ. Nulla enim febris continua exquisita, suapte ratione, cum horrore aut rigore exacerbatur.

De febribus diariis.

Ἐφημέρα seu diaria, in spiritibus nostris omnibus accensa, ob id dicta ꝙ ex sua natura, eius tota constitutio accessione vnica constans, vltra viginti quatuor horas non extendatur. Has excitant causæ

Causæ. febribus aliis communes: præter putredinem. Motus tum corporis multus, & ab eo lassitudo: tum animi, vt ira, furor, amor, cura, cogitatio, vigilia, mœror, timor, & alii animi affectus, præsertim vehementes, aut diuturni. Quies quoque, motui priuatiue opposita: & missa exercitationem consuetudo: suppressio calidi effluuii, a cute densata, per refrigerantia, siccantia, emplastica, vel astringentia: vt balneũ aquæ aluminosæ, vel simile. Quibus quod per cutim transpirat, acre, mordax, fumosum, fuliginosum est: non suaue, & vaporosum, & halituosum: vt in euchymis & ἐναίμοις apparet. Obstructio mediocris, a succo multo, crasso, lento, etiam diariam facit: si ab idoneo medico recte curetur: alioqui putrida fit. Cõtactus calidæ substantiæ: vt aeris æstiui, & meridiani, & sub cane sydere. Æstus enim ac insolatus, caput primum, & præter cætera, calefacit. Ignis quoque, & balneum, aut laconicum feruentius, aut medicamenta actu, uel potestate nimium calida, corpori admota. Permistio calidæ substantiæ actu, & potestate: vt aeris prædicti, alimentorum, medicamentorum, venenorum. Sic satietas & ebrietas a vino generosiore, caput calidis vaporibus, & cor cito replente & feriente. Quod si largius est potum, aut imbecillum, aut crudum: diariam quoque facit, ex cruditate primas venas obstruente, habilem multum transire in putridam.

Fames etiam, longior præsertim, in calida sicca natura,

tura, etiam diarias excitat, propensas transire in febres ardentes: & inde, aut etiam omissis ardentibus, in hecticas, etiam marasmodes (præcipue si ieiunium sit triduanum) in calida & sicca natura: per aerem calidum siccum, laborem, motus animi. Bubon quoque, id est glandula inflammata, si cum vlcere est manifesto, diariam facit: sine vlcere vero, febris ex bubone suspecta est, ac mala, Hippocrati. Aphor. 55. lib. 4. Non tamen semper: vt ostendunt bubones, pueris & adolescentibus crebri: & bubones venerei. Pessima autem febris ex bubone, pestilens. Vlcus autem manifestum capitis, bubonem in collo: manuum, in axilla: pedum, in inguine excitat. Ea autem diaria, est symptoma bubonis calorem febrilem in cor iaculantis: & bubon, vlceris: vt a coriza vel catarrho, diaria, ipsorum est symptoma.

Signa omnium diariarum communia.

CAlor mitis & blandus, omni diariæ communis est: non tamen proprius. Nam & febres pestilentes, calore vehementes non sunt. Gal. lib. 9. simpl. ca. de terra Armenia, in fine. Pulsus nullum habet inflammationis signum, nullamque omnino inæqualitatem, in vna pulsatione: aut certe minimã. Paucæ enim admodum diariæ, in vno pulsu inæqualitatem ostendunt: neque eam manifestam. Sed pulsus naturalem inæqualitatem, mollitiem, ordinem, seruat exquisite. Quanquam communiter, pulsus omnibus est minor & frequentior: nonnunquam tamen maior: ut in ira, & furore, id est diaria ab his causis. Vrinæ omnino similes naturalibus aut parũ ab his mutatæ: bene coloratæ, & ruffæ, communiter omnibus. Quibusdã harum, nebula: aliis, eneorema: aliis,

aliis, hypoſtaſis optima ineſt. Facilitas tolerandi accesſionē, ſignum diariæ maximū eſt. Ea enim mitisſima eſt: quia calor omnibus (ut dixi) eſt uaporoſus. Quibuſdam, primo manus occurſu: aliis, poſterius. Ad hæc, ſymptomata maligna ab Hippocrate dicta, & morbis acutis attributa, in prognoſticis, omnibus diariis abſunt. In ſolutione autem accesſionis, & pulſus ſano prorſus asſimilatur (cū in nulla febre alia, etiam intermisſionē longam habente, ut tertiana, quartana, ad ſtatum naturalem redeat) & urinę ad ſuam naturam redeunt: aut ſaltem ſunt multo meliores, quàm circa febris principiū. Prętereà quibuſdam ſudor æſtiuus, aut ſaltem mador, & tranſpiratus halituoſus ſeu humidus quidam uapor, ex intimo corpore exit. Et dolor omnino ceſſat capitis, aut partis alterius: qui cum febre inuaſerat. Imo loti balneo aquæ dulcis & temperatæ, melius habēt, nec horrent, nec alia moleſtia capiuntur: ſed cibati, & uino poti, omnino ſibi reſtituūtur. Poſtea non febricitant: ſed ad conſueta opera tutò redeūt. Signa ſingularū diarię cauſarum propria, ſumpta à calore, pulſu, urina, colore, habitudine, hæc fere ſūt: ordine eodē. Laboris calor paulò acrior: pulſus magnus: ſi uerò immodicè laborauit, paruus. Cutis ſicca magis ad ſtatū uſq;, q̃ cęteris diariis. Poſt ſtatū uerò, niſi ſupramodum laborauit, multis ex intimo corpore humiditas quædam, aut uapor calidus erūpit. Quibuſdam, poſt ſtatum ſiccitas perſeuerat: præſertim qui multum laborauerunt, atque ſub ſole: uel qui refrixerunt. Iræ, furoris, calor maior: & è profundo celerius prorumpens. Pulſus magnus: urina calidior, quàm acrior, nulla oculorum cauitas: nullaq; manifeſta decoloratio.

Triſtitiæ, curæ, cogitationis multæ mathematum, aut

aut theoriæ alicuius calor moderatior, siccus tamẽ: pulsus minor: urina acrior, quam calidior: corporis extenuatio maior: ob id manifestior oculorum cauitas, & insolita decoloratio, siccitas.

Vigiliæ, calor, pulsus, urina, similia: & oculorum cauitas, & pallor: sed propria, sunt facies subtumida: oculorum motus ligati, & difficiles: multaq; in his humiditas.

Æstus, calor primo manus occursu acrior: sed postea mitescit: cõtra autem, in diaria ab astrictione. Caput peruri uidetur: quia primum, & præter cætera, a sole incaluit: utpote apertum, aut minus tectum. Cutis quoque calidior siccior, quam pulsus febrilem dispositionem ostendens. Ob id sitis minor, quam ubi intus & foris æque' calent. Oculi rubicundiores, calidiores, sicciores: nisi simul adsit coryza, aut catarrhus: qui affectus etiam a capitis frigore excitantur. Imo' diaria horum affectuum interdũ symptoma est. Vbi igitur caput impurum est ac excremẽtosum: æstus, venas oculorum, faciei, frontis, & temporũ, sanguinis copia replet: & liquatis humoribus, coryzam & catarrhum excitat: vt frigus, compressis. Frigoris & densationis seu astrictionis, cutis minus calida & mitior, occursu primo manus peritæ: acrior, diuturno: minusq; sicca in facie, quam in diaria ab æstu. Pulsus non minuitur: vt in diaria a mœrore, cura, vigilia, labore immodi o. Vrinæ minus ruffæ. Corpus tumidius: aut saltem eius, dum sanum erat, tumor non collabitur.

Oculi, neq; caui neq; sicci: imo' quibusdam prominẽtiores & humidiores euadunt. Bubonis, calor plurimus vsq; ad statum. A statu, emergit humiditas calida: sed mitis, non acris, neque mordax.

Pulsus maximus, velox, frequens, æqualis. Vrina subal-

ſubalbida, facies tumida, rubicunda.
Ex his, & ſimilibus ſignis, medicus cauſæ externæ ſpeciem, quæ diariam hanc illi peperit, prædicere debet: non rogare, vel expectare ab ægro, aut aſsidentibus. Quam prædicendi facultatem qui habebit medicus, magnam ſalutis ſpem ægro excitabit: vt erraturus in curando non videatur.
Si verò remanent adhuc in febriente animi affectus (Nam aliæ externæ cauſæ, excitata diaria propè ſemper deſierunt) ex pulſibus cognoſces, & aliis affectuum animi ſingulorum ſignis ante dictis. Si affectus hi ceſſarint, remanet autem in corpore excitata ab his, vt cauſis aliis externis, diſpoſitio: tunc ſine pulſibus (quia tunc animi affectuum debile ſignũ exhibent (vrinas, & ſigna alia obſerua, prius dicta.

Diariarum curatio, tum omnium communis, tum ſingularum cauſarum propria.

OMnes diariæ curantur balneis aquæ dulcis & temperatæ, & laconico: niſi corpus ſit plethoricum, excrementoſum, putredini obnoxium. Id enim ex diaria, per balneum, in putridam promptè tranſit. Sed diariæ a cutis denſitate & bubone, mora in aere balnei minuatur. Cæteræ ab eo aere citiſſimè ſunt amouendæ: ſed in aqua diutius retinendæ. Oleo tepido, multo, cum manu molli, plurimum omnes ſunt perfricandi: præſertim qui ex labore febricitant: deinde, qui ex meatuum aſtrictione: tertiò qui ex bubone. Sed hos tres ſæpiſſimè laua. Cibus paucus, frequẽs, ex labore febricitanti: parcior & tenuior victus, a denſata cute, aut bubone febricitanti: vt melicratum, ptiſſana. Labori, cibus coctu facilis: ne in cruditatem incidat. Vinũ detur,
quan-

quantum æger poteſt vincere:ſi vires, temperatura, ætas,conſuetudo,anni tempus,regio,& cætera conſentiant. Buboni vinum circuncide,uſque ad phlegmones ſolutionem:& his quibus corpus eſt plethoricum. Cuti ſine corporis plenitudine denſatæ, mediocriter quidem,da vinum:immodice uero, nega:vti & plethoricis.

Vigiliis audacter da uinum,niſi caput doleat: aut pulſus temporum moleſtus ſentiatur. Quæ in aliis cauſis,quibus vinum daturus es, obſerua. Vigiliis, & aliis animi affectibus,a balneo da cibum humidum, euchymum. Iræ,furori,mœrori,curæ,cogitationibus,da vinum:furioſis nega: donec a furore omnino quieuerint Contrarium cuique cauſæ remedium ſemper adhibe.Labori, quietem: uigiliæ, ſomnum:iræ,furori,mœrori:iucunda omnia: ſermones,narrationes,actiones,ſpectacula:cogitationi,ratiocinationum ceſſationes.Buboni, ulceris curationem:deinde,bubonis:poſtremo,febris, adhibe.

Febricitantibus picrocholis diaria ex meatuum ſtipatione(quæ diaria rara,ſæpius enim putrida fit) ob retentam tranſpirationem excrementi acris & mordacis,ſaluberrima eſt lauatio ex aqua dulci & temperata,etiam frequens:& diuturnior, in primæ acceſſionis inclinatione.Frictio quoque rarefaciens: ut mollis,& blandiſſima,cum largiſſimo oleo.Exercitatio modica:victus ſuccos dulces efficiens:ut cremor ptiſſanæ,lactuca,piſcis ſaxatilis,aſelli in albo iure,vinum aquoſum.

Alimenta enim boni ſint ſucci,& exquiſita, & quæ utile in ſe plurimum contineant,non tamen omnino plurimum nutriant:ut panis purus, alica,oua, carnes. Nam picrocholi coctionem habent imbecillam:uel primam in uentriculo:uel ſecundam, in

uenis:uel tertiam,in ſingulis partibus. Vitabis autem minimum nutrientia:ut olera,fructus,& acerba,auſtera,acida,ſalſa,amara, acria, & qualitatem aliam uitioſam habentia,ſuccũque malum gignentia:mirificam διάτριτον,in cibi inedia: perquam calidæ & ſiccæ picrocholorum naturæ,& acutisſimis & acerrimis febribus corripiuntur:& poſt has,hecticis,& maraſmo torrido, & ſyncope,ſi os uentriculi iniuriis eſt expoſitum. Naturam enim calidam, ſiccam,acrem,cibi mitiorem,& minus mordacem reddunt. Vitabis etiam iram, furorem, mœrorem, curam,cogitationem,uigiliam,vſtionem in ſole, fatigationem:exercitationem acutam,robuſtam, uehementem:frictionem nullam,uel duram: lauationis abſtinentiam,lauationem frigidã aluminoſam, niſi quod calidi ſolii aquam egreſſus,vnctus,frictus, frigida mergi,& frigidam bibere poteſt: moxque in balneum redire. Quæ uerò ſigna ſint picrocholorum, abundè legiſti in ſignis flauæ bilis largioris. Quæ alia ſunt remedia diariæ a ſtipata cute, in picrocholis,& a cauſis aliis,lege libro octauo methodi.

De putridis febribus.

Lib. 4 meteor ca. 1. Probl. 64. lib. 1. Alexand. Aphrod.

PVtrefactio, Ariſtoteli rectè dicitur fieri a calore alieno & externo: vt aeris,per æſtum, & conditionem peſtilentem. Externus quoque, eſt calor quiuis, rei conſeruandæ immodicus. Si enim calor humori eſt mediocris,coctionem facit eius, & conſeruationem. Si ab humore uincitur,paululum quidem ipſum humorem putrefacit,multum autem is calor extinguitur: ſi humorem plurimum vincit, ipſum vrit. Ob id corpora animalium calida humida, præcipuè in loco calido concluſa,promptè putreſcunt:

scunt: nisi difflentur bifariam, expulsis quotidie scilicet per cutim foras excrementis uaporosis & fumosis: sed multo' magis, attracta intro' aerea substancia refrigerante, & ventilante, & nutriente naturalem caliditatem. Ob id ex materia humida, omnis putredo, a causa effectrice externo & præter naturam calore fit, Galeno: & augetur immobilitate. Nã sicca exquisite', non putrent: & putrescibilia, in aere frigido, diu imputria permanent: præsertim flatu aquilonio frigido, siue vẽtilata: & uitium captãt aer, & qua, & uestes, & alia: præsertim aere calido humido, ni moueantur. Quæ omnia in animali præstat arteriarum motus: systole, & magis diastole, corpus difflans. Vtranque hanc difflationem impedit plethora, seu omnium humorum æqualis in toto corpore redundantia, seu plenitudo supra uasorum capacitatem: & plenitudo item altera, supra uires partium coctrices, & retentrices, & expultrices. Quia utraque meatus, per quos difflari humores debent, obstruit: vti & copia, & crassities, & lentor humorũ. Nec sola in profundo corpore obstructio febrim parit: sed etiam cutis dẽsata a frigidis, uel astringẽtibus, uel siccantibus, vel emplasticis: quoties quod per ipsam cutim transpirabat, acre erat ac mordax, & fumidũ & fuliginosum: quale picrocholis, & multis melancholicis, & malo alimẽto nutritis, & his qui sæpe male' coxerũt, aut medicamẽta acria sumpserũt laborarũt, uigilarũt, tristati sũt immodice', excernitur: sed obstructio, putridã: cutis densata, plethoram in euchymis, in cacochymis uero' diariam initio creat, habilem transire in putridã. Sanguis quoq; & quiuis humor alius, in parte animalis aliqua copiosior, & supra uires collectus, & infarctus, quia bifariam non difflatur, nec a partis natura vincitur, putrescit.

Comment. 3. in lib. 3. epid. bis.

Vnde tanta tumorum pręter naturam & utriusque generis abscessum colluuies:quibus febres superueniunt nunc acutæ,nunc lentæ,nunc statim ab initio,nunc solum,aut magis,dum pus cõficitur.Phlegmonis nanque internis,ut phrenitidi, cynanche, peripneumoniæ,pleuritidi,& quæ diaphragma, uentriculum,hepar,lienem,intestina,renes,vesicam,uterum exercent,febris acuta (præsertim cum magnæ sunt) una cum ipsis inuadit:cum uerò paruæ sunt, aut externæ,mitior & simplicior & diariæ affinis, post apparet:præsertim dum pus generatur. Quin & partium quarundam,tum internarum, tum externarum,putredo quædam paulatim lenta morte ipsas partes corrumpit.Id quod externæ,ante mortem: internæ, post mortem secto corpore, palam ostentant.Cum anteà nemo horum quicquam corruptum uel suspicaretur. Ob id quod harum partium alterationes,& solutiones continui dum paulatim fiunt,rarò sentiantur ab ægris:etiamsi in parte sint sentiente.

Ex phlegmonis autem orta febris,symptωma est ipsarum phlegmonarum:ob id curatis phlegmonis, cessat:tamen cum rationem causæ phlegmonas augentis,& uires prosternentis,sæpe obtineat:non negligenda est.Sine phlegmonis uero, ex humorum putredine progenita,morbus est sui ablationem indicans per sibi contraria: ut in febrium curatione communi diximus. Febrium igitur ex humorum accensorum putredine ortarum, duæ sunt primæ differentiæ:febris morbus,& febris symptωma. At cum humores hi putrent in vasis omnibus, præsertim maximis & calidissimis,febres fiunt continuæ, sine ulla circuitione fatigantes,& hominem deurentes:donec gignentes eam, humores,sint consumpti,

Gal. cap. VII.feb.

aut

aut concocti, aut utrunque passi: nec partem ullam habent peculiariter affectam, ut quæ continuæ putres phlegmonarum internarum sunt symptωma: & intermittentes, & circuitione quadam repetentes. Hæ enim superueniunt dispositioni partium, excrementa aliunde missa recipientium, aut attrahentium, vel in se gignentium. Vel, cum Aphrodiseo, putridæ fiunt ex humorum putredine: continuæ quidem, in magnis vasis: intermittentes uero, in paruis. Aut etiam extra uasa, seu in habitu corporis, seu in carnibus tã externis cuti propinquantibus, quàm internis: ut in uasis, uel carne hepatis, lienis, renum, pancrei, vel capacitate uentriculi, intestinorum, uesicæ utriusque. Probl. 81. lib. 1.

In quibus tamen, si magna est putredo, continuæ excitantur (ut in phlegmonis internis) non amplius intermittentes.

Quem locum putredinis, per febres intermittentes, innuisse Galenus uidetur: cum raras esse quotidianas, in quibus non afficiatur uẽtriculus: raram quartanam, illęso splene & stomacho. Cui addere possis, raras tertianas, illæso hepate & folliculo fellis. Vnde fit, ut recẽs uentriculi cruditas sæpe quotidianas pariat: quas leuat, uel soluit, uomitus pituitosus: & multæ tertianæ, a biliosis causis recentibus excitatę, uomitu & deiectione bilis multæ plurimum minuũtur, & interdum soluuntur. Quomodo quædam quartanæ, uomitu nigrorum, sanantur, quibus, opinor, uas a lienis sima amplius est, ad stomachum. Alioqui tutius deiectione curantur: vt Hippocrates innuit. Lien nanque per intestina fœliciter uacuatur: materia, per splenicam, in truncum portæ: ac inde, mox in mesenteriam uenam, transmissa. Vacuatur & per uenas hęmorrhoidas a splenica natas: & Aph. 9. lib. 4. lib. 13. met.

per mesenterium arteriæ ramum, in renes. Quomodo igitur putridæ febres aliæ intermittentes a cõgeneribus sibi continuis materia putrente non differunt, sed solo loco putredinis differunt: sic biliosæ. Nam bilis flauæ redundantia, tertianas & ardentes febres excitat: diuersas tantũ locis, in quibus bilis collecta putret. Per ardentes enim febres putret in venis, præsertim hepatis, & ventris. Per tertianas autẽ, in totius corporis carnibus. Prohibita nanque per cutim densatam transpiratione, quantum biliosis naturis in carnoso genere collectum prius per cutim purgabatur: nunc retentum tertianas creat. Febres uero ardentes raro ex biliosorum excrementorum retentione gignuntur: sæpius ex caliditate in vasis & uisceribus aucta, & aere multum calido in flammam conuersa. Nos quoque crebra experiẽtia conuincimur, febres putridas tum intermittentes, tum continuas sæpe fieri, densatis uel obstructis poris & uasorum osculis tum externis ad cutim pertinentibus, tum internis ad uentriculum & intestina desinentibus: dũ per hos a frigida, aut adstringente, aut obstruente causa occupatos, transpirare bifariã corpus impeditur. Id quod multo citius: si ante corpus labore, aut ratione alia, incaluerit adeo, ut etiã sudet, & tum moueri cesset. Si enim uel frigidius, uel crassius & glutinosius alimentum, ut uinum, aquã, lac, serum, fructus, homo larga manu & confertim sumpserit (a quo uentriculi os, & hypochondrium, uel alterutrũ, vel utrunque dolebit) uel aeri frigido, uẽto, pluuiæ, terræ, lapidi, corpus exposuerit: mox caloris & frigoris inæqualitatem sentiet: & deinde febris significationem. Citius autem, si intus & foris corpus densetur: nisi mox ille quidem vomat: deinde calidum vinum, aut oxymeli Galeni, aut aliud fa-

cultate

cultate simile biberit: & partes ad uentriculum attinentes calorificis fouerit, Galenum sequutus: & calidus, in lecto collocetur. Hic vero corpus vestiat, exerceat, fricet: soli, igni, balneo, laconico tradat. Si enim febrem eam nascentem uterque suffocaret. Quæ enim febris in generatione adhuc est, ablata causa, hæc una cessat: nisi corpus plethoricum cacochymum, excrementis putrere paratis plenissimum sit, & densitas obstructioq; contumacissima. Li.8.meth.

Ex his patet, febres putridas intermittentes, atque continuas, ex densatis uel obstructis oribus & meatibus, internis quidem, vomitu & deiectione, tum spontanea, tum medica, mox ubi cœptæ nasci sunt, & iuuari & sæpe sanari: externis autem, insensili transpiratione larga, aut madore, aut sudore. Ob id causa etiam externa inquirenda medico est: non quod ab ea, utpote iam desita, indicationem sumat: sed ut dispositionem in corpore ab ea relictum, febris genitricem & fautricem, cognoscat & tollat. Quod si febris a densatione interna incipiēti, sudorifica, aut uretica imperes: crudam ex uenis primis materiā, vbi erat coqui habilior, in corporis habitū uix tandē eam cocturum, rapies. Qua de causa his, quibus in vētre & primis uenis recēs cruditas est, phlebotome interdicit Galenus, quod sanguinē sæpe bonū, ex uenis vacuat: crudum aūt succū, ex uentre in venas traiicit. Sic etiam febri a densata cute prodeunti, quæ intro cohibita excrementa rapiūt, insalubria sunt. Vbi uero iā morbus processit, & coctus est: si per cutim uacuatio, a digerentibus, & sudorificis, non sufficiat: etiam purgandum per aluum, & urinas: & in primorum uasorum cruditate iam cocta, urinis & sudoribus studendum: non solis

Lib. 4. sanit. tuendæ. Lib. 1. ad Glauc.

purgantibus utendum. Locus ergo putredinis per febres intermittentes,& sæpe continuas, frequenter est in ventris inferni partibus:uentriculo, intestinis, vena porta,hepate,liene, sæpe etiam in carnibus & corporis habitu:nonnunquam in spatio inter peritonæum & intestina:ut in febri ascitæ & tympaniæ: interdum in thoracis spatio,aut pulmonum carne, per febres empyorum & asthmaticorum, interdum in cerebro,& partibus subiectis catarrhum excipientibus.Quas febres medici in hos putredinis fomites uacuandos,& alterandos,& roborandos,intenti:citius & tutius curant.

Porro febris putridæ,seu ex humoribus in nobis putrentibus accensæ,sunt primæ tres differentiæ:pituitosa,biliosa, melancholica (synochus enim putris ex putrēte sanguine nata, ad biliosam refertur.Gal. cap.12.lib.2.febr.& lib. 11.methodi & Aphrodis. probl.81.lib.1.) & harum unaquæque,aut intermittens est, aut continua:quanquàm melancholica cōtinua raro uisa Galeno:& utraque aut uera est, seu pura & legitima,ex humore vno aliquo,sui progenitore solo,excitata.Altera non vera, sed notha seu spuria,ex mistis duobus aut tribus humoribus vna putrentibus loco interdum eodem,sæpe diuerso,profecta.Sed hæc composita est ac implexa,non amplius simplex, de qua agimus.Adhæc ad continuā pituitosam,causus hybernus seu pituitosus ab Hippocrate descriptus,refertur:ad biliosam,causus æstiuus seu biliosus eidem descriptus, & Galeno.

Lib. rat. Vict. acut. Lib. 1.ad Glauc.

Pestilens maligniorem & uenenatam magis sequitur ex humorum prauitate,& sæpe spirituum, putredinem:& anthracas,ex sanguine per quā'm calido, & per adustionem magis melancholico,nunc sequitur,nunc præcedit,& procreat locis variis:pro varia

In fine cap. 5.lib.1.feb.

sede

ſede fomitis malignæ illius putredinis. Hanc tamen frequentisſimè excitat aer putris, corruptus, & peſti lens, a cauſis variis vitiatus, & inſpiratus, & tranſum ptus per cutis poros, in uaſa ipſi adaperta in raris corporibus magis, quàm denſis. Cap. 6. li. 1. feb.

Cum tamen hæc, quàm illa, putredini a cauſis internis ſint magis obnoxia: ubi excrementis multis, & putrere paratioribus, quia malè diffiantur, abundant. Synochus autem, ſcilicet non putris, ad diariam refertur Gal. lib. 9. meth. quia utrique una & breuis eſt accesſio: & calor blandior, quàm putridis. Quin & ſynocho ſimilem facit hecticam Galenus, quòd vtraque ſit homotonos, quum calore, & pulſibus, & aliis, multum differant. Febris ſymptωma. ſeu ſymptωmatica, phlegmonas internas ſecuta, etiã continua eſt: & ad biliosſam, ſed mitiorem, refertur: ſi purior eſt phlegmone: ad biliosſam ardẽtiorem, ſi phlegmone eſt eriſipelatodes: ad pituitoſam, ſi œdematodes: ad melancholicam, ſi ſcirrhodes. Febris autem cum ſymptωmatibus, multò alia eſt: non noua tamen febris differentia: ſed morbus eſt cum ſymptωmate magno, medici ſolicitudinem ad ſe trahente: febre in præſens omiſſa: vt cum lienteria, diſenteria, inſomnia, lipothymia, ſyncope, & aliis in ipſius curatione repetendis: quibus ſuccurrere cogimur per ea remedia, quæ frequentes febrẽ ipſam augent. Cap. 11. lib. 1. febr.

Febris putridæ ſigna.

CAlor putridis omnibus, tam intermittentibus, quam continuis, eſt acrior & mordacior, quàm diariis, & ſynocho non putri: ſed magis in augmento, & ſtatu tum accesſionis, tum conſtitutionis: & in biliosis, ſtatim manum medici acrimonia pungit: Cap. 9. li. 1. febr.

mox

mox autem a manu lenitus calor, mitescit. In pituitosis, contra: uaporosus initio, nec mox se prodit: sed aliquanto post emicat, & manum medici mordet, sed maximè inæqualis: tanquam per colum aut cribrũ trãsmitteretur. Sic qualitas coloris, etiam humores febrim committentes, & febris speciem maximè indicat. Caloris autẽ febrilis copia, in effluuij per cutim copia, semper posita est.

Ibidem. Calor & pulsus, initio accessionis & augmento, inæqualis: non tamen omnibus. Multæ enim sine hac inæqualitate sensibili, ad statum perueniunt. Inæqualis autem, nõ modò in multis pulsationibus: sed etiam in una: quia diastole tardior: systoles autem uelocitas, euidens in accessionis augmento: non tamen obscura initio, & in uigore.

Ibidem. Pulsus initio accessionum arctior, id est paruus, & inæqualis, & uelox, quibusdam adest. In uigore, magnus, uelox, frequẽs. A nulla causa externa incipit recente, uel diaria: a qua tamen in putridam fit transitus, in uigore: sæpius in declinatione. Cuius transitus signa docet Galenus. Cum ergo febris cum frigore, horrore, rigore, incipit: nulla externa causa prægressa: suspicari oportet meatus corporis exiles, uel ad cutim solum, uel intus solum, uel utrobique obstructos esse, a causa aliqua interna: ut plethora utraque, cacochymia, usu largiore alimentorum succos crassos & lentos gignẽtium. Vtriusque autem plenitudinis, & eius scilicet quæ supra uasorum capacitatem est, & eius quæ supra vires animales, uitales, naturales existit, signa ex libro Galeni, de plenitudine repete.

Vrinæ putridarum febrium, colore, consistentia, contentis, odore, multum variant: pro febris specie, & temporibus accessionis, & constitutionis: ut post in singulis harum differentiis audies. Adhæc

putri-

putridæ febres intermittentes, inuadunt: cum frigore quidem partium extremarum & eminentium, ut nasi, aurium, pudendi, quotidianæ. Cum horrore autem, quartanæ: sed qui temporis processu uehementior factus, ad rigorem accedit. Cum rigore denique, tertianæ: qui etiam primo insultu sæpe magnus est, ac ualidus. Adde quod quartanæ raro statim ab initio præhendunt: sed fere πλανήτας πυρετοὺς, id est errabundas & uagas & chronicas febres, sequuntur.

De febris quotidianæ causis.

QVotidianæ febris simplicis ac puræ, effectrices causæ sunt eædem, quæ pituitam largiorem in nobis gignunt: frigida omnia, & humida per se, & per accidens. Temperatura natiua, & acquisitiua: infantia, pueritia, senectus, mulier, eunuchus, consueta uictus ratio in sumendis, admouendis, faciendis, educendis. Hyems suam seruans naturam: regio, cœli status frigidus, humidus: uita otiosa: repletio non solum a frigidis humidis, sed etiam a contrariis.
Nam uinum, quanquam calidum siccum potestate est: tamen largius sumptum, pituitam, & morbos frigidos gignit. Lib. 3. temperament.
Sic ebrietas, crapula, cruditas, balneum quoque, & labor mox a cibo, præsertim multo, & cætera similia prius scripta in causis pituitæ. Quæ putrescens, & per partes sentientes a natura pulsa, causa est interna & continens febris quotidianæ intermittentis: siue in primis uenis a porta ortis, siue in ultimis a caua natis, siue extra ipsa uasa & in carnibus uiscerum, uel aliarũ partiũ,

ſiue magnis uentriculi,inteſtinorum,cerebri, pulmonis, & aliarum partium capacitatibus collecta, putreſcat.

Lib. 6. epi.

Quorum locorum quædam etiam continuam pituitoſam gignunt. Febris quoque pituitoſa a coryza & catarrho, Hippocrati eſt, uti & practicis, nunc intermittens, nunc continua: & interdum exquiſita: ſæpe miſta cum tertiana.
Tuncque tertiana eſt notha.

Quotidianæ intermittentis ſymptωmata & ſigna.

CAlor vaporoſus & humidior, primo manus medici occurſu, potius quam mordax: immoranti autem manui, paulatim acer ſentitur: tanquam fumoſus calor, cum multo vapore miſtus, foras per cutim exiret. Quomodo ſi ignis lignorum viridũ, in humore ſuffocaretur magis, quàm ipſum uincere poſsit.
Ob id maximè inæqualis eſt calor: tanquàm per colum aut cribrum traſmitteretur: per quorum foramina vapor tranſmiſſus, calfacit plenius manum tãgentis, quàm quod pororum interualla attingit. Cum frigore partium extremarum inuadit initio, & procedit: nunquam cum rigore: interdum tamen cum leui horrore potius, quàm cum rigore. Pulſus inæqualis, inordinatus, paruus, debilis, tardus initio acceſsionis: in augmento, uehementior, maior, uelociter: ſed obſcurè: ut in tertiana, manifeſtè. Pulſus enim quotidianæ, tantò minor pulſu quartanę: quantò quartanæ pulſus, quàm tertianę, minor eſt. Pulſus item rarior, quàm tertianæ: frequentior, quàm quartanæ: ſed quotidianæ & quartanæ, eſt æquè tardus. Quotidianæ ergo, minimus eſt, rarus, tardiſ-

tardisſimus. Tertianæ, maximus, uelocisſimus, frequentisſimus. Quartanæ, paruus, tardisſimus, rarisſimus. Pulſus autem inæqualitas, paruitas, debilitas, initio & primis diebus incrementi, quotidianæ adſunt: tertianæ autem, accesſionis initio, adſunt quoque: ſed citò abeunt: præcipuè ipſa inæqualitas: quæ magna ex parte cum præhendente hac febre non adeſt, neque eam comitatur.

Vrinæ primis diebus albæ, tenues, & aquoſæ: quales quartanis incipientibus: uel craſſæ, & turbidæ. Aliæ autem procedente morbo apparentes, ipſius tempora oſtendunt.

Quotidiana ægrè accenditur, & tardè mouetur, humore ipſis meatibus ſæpe hærente: longum habet incremẽtum, aduſque uigorem: quia humor, in quo conſiſtit, natura frigidus & humidus eſt, ac ſæpe conſiſtentia craſſus & glutinoſus, uires interdum premens, frangens, grauans.

Accesſio quam tertianæ, longior: intermisſio, impurior: & quæ putreſcentis humoris indicium in calore, & pulſu, ſemper ſeruet. Quod etiam manifeſtisſimum eſt, in accesſionis principio & augmento. Plerique tamen, ubi uera eſt quotidiana, puram illi tribuunt intermisſionem, quãquàm ſit multò quàm tertianæ, impurior. Nam per inclinationes accesſionum, integrè non purgatur: ſed multam pituitam uelut ſuccenſam, in corpore relinquit: a qua impurior intermisſio, & ſecundæ accesſionis principium maturius. Nam quæ in accesſionibus relinquuntur, recidiuas accesſiones accelerant & augent. In ea ergo paucæ ſunt euacuationes. Nam declinatio primarum accesſionum ſudore non finitur: ut tertianæ, quartanæ. Ob id ad integram quietem paucæ quotidianæ perueniunt: procedente uerò tẽ-

pore,

pore,ſudant. Vomitus tamen illi ſunt ſæpe pitui-toſi. Deiectiones pituitoſæ,frigidæ,humidæ, aquo-ſæ,crudæ. Nam corpus totum crudis humoribus plenum eſt:& os uentriculi & hepar illis fere labo-rant, ob multas cruditates præcedentes,& coquen-di tarditatem. Vnde illis ructus ſunt acidi: & hypochondria, febris initio, multis intumeſcunt, inflantur, diſtenduntur. Calor cum pallore al-bus, etiam vigente acceſsione. Quotidiana mi-nus ſiticuloſa,quàm quartana:& hæc,quàm tertia-na. Non enim deurit:nec corpus nudare, & pallia ac ſtragula iactare, cogit:nec multum & ſæpe in-ſpirare, & uelut flammam ore efflare, & frigidum potum appetere,ut tertiana. Cum igitur in quoti-diana,lingua & corpus totum ſit humidiſsimum: in tertiana, ſiccisſimum:in illa, minimum ſitiunt: in hac,maximè.Nihil igitur cum tertiana commu-ne habet quotidiana: ad quartanam propius acce-dit. Quotidianas febres multas,populariter graſſan tes,ſignis quotidianæ accenſet poſt Archigenem,Ga lenus:& in aliis omnibus febrium differentiis, ſimili ter. Quotidianæ,in his regionibus frigidis, humi dis,ſeptentrioni propinquantibus,& uictui, ob aeris frigiditatem,largisſimo & eidem crudo magis,& ex crementoſo aſſuetis, ſunt frequentisſimæ. Quas a duplici tertiana facilè ſeparabis:ſi utriuſque ſpeciē, & cauſas longè pugnantisſimas, & ſymptomata obſeruabis. Adhæc quotidianæ præhendunt poſt meridiem, præcipuè ad ueſperam & noctem: non manè,nec vſque ad meridiem:ut de febre parua, a crudi ſucci copia,uētriculum premente,probat Gal. lib. 12. meth. Tertianę ſepius manè,& circa meridiē. Quin & quotidianæ acceſsiones, inuicem omnes ſunt ſimiles:etiam ſi quædam perpetuò uel antici-
pent,

pent, uel tardent: ut in aliis quoque duobus generibus. Cocto autem iam morbo procedente tempore, accesſionem magnitudinem & uehementiam mitescere, id ſalubribus morbis omnibus commune eſt. Vbi uerò duæ ſunt tertianæ, ſic implicatæ, ut una quotidie acceſſio fiat: tunc tertia, quinta, ſeptima, & aliæ diebus imparibus conſequutiuæ, erunt ſimiles omnino, caloris ſpecie & ſymptomatis, primæ acceſſioni: ſecundæ autem, quarta, ſexta, octaua, & cæteræ omnes diebus paribus repetentes. Quapropter rectè nos admonet Galenus exerceri in typis ſimplicium febrium: ne duas tertianas, vnam quotidianam: & duas quintanas, vnam tertianã putemus. Quo medici errore, nihil grauius ægro poteſt contingere. Nam alius erit vigor duarum tertianarum, & unius quotidianę: & alia victus ratio inſtituenda: ut interim omittam in tertiana duplici, omnia frigida humida multum conuenire. Quòd talia, & febris cauſa, & febris ipſa poſtulet remedia: quum in quotidiana, indicatio a cauſa, calida ſicca poſtulet: indicatio a febri, ſemper frigida humida. Sed cũ abſurdum ſit, in quartana & quotidiana exquiſita, colligi amaram bilem exiſtimare: ut in tertiana & cauſo: nec in illis, ut in his, fiant uacuationes biliosę, per uomitum, aut deiectionem, aut vrinas, aut ſudores: multæ febres quæ quotidianæ putantur, uideri poſſunt tertianæ duplices: quia in harum plurimis, uomitus fiunt bilioſi. Lib. 2. feb: cap. 1.

At uerò bilis admodum pauca, cum plurima pituita, in his fere excernitur: & ea bilis, uel a folliculo in ecphyſin vomenti, impetu trahitur, ac inde mox in uentriculum regurgitat: quod multum & moleſtè uomentibus propè omnibus commune eſt: imò & ſanguinem tandem euomunt. Lib. 1. aliment.

Qua-

Qualis humorum ſequi paratiorum ordo eſt in hypercathar:uel bilis ea in uentriculo eſt genita : ut de porracea diximus.
Vel etiam pituita in uentriculo aſſata, calida fit & ſub amara ut lib.tert.locor.affect.capite ſexto,in melancholia flatulenta:uti etiam aqua in bilem abit,
In diæta acutorum. Hippocrati,in uentriculo ieiuno picrocholi,per morbós acutos calidisſimo.
Pauca autem ea bilis multæ pituitæ miſta : & colorem uel viridem,uel flauum:& ſaporem amarum facile impertit.
Lib.2.feb. cap.1. Id quod etiam in liquoribus externis,crocea,v irida, amara,probant.Ob id Galenus quæ febres has præceſſerunt cauſæ:& quæ accesſionibus adſunt ſymptomata,diligenter inſpicienda cenſet:ne circuitum phantaſia nobis imponat in typis deprehendendis: per quæ omnia tertianas duplices a quotidianis facile diſtinxeris.
Adde quod,uti flaua bilis per ecphyſin effuſa in inteſtina,ipſorum pituitam largiter & potenter detergit,amara qualitate ſua:ſic eadem bilis,uentriculum pituitoſo excremento,magna quidem moleſtia, ſed ſucceſſu fœlici,per uomitum & interdum deiectionem vacuat:ut ſequatur acces ſio & conſtitutio breuior,& toleratu facilior.
Poſtremo cum ſapor ſalſus,pituitæ humorum ſoli proprius ſit:is autem amaro ſit proximus, imo idē, ſi pauló magis vratur:mirari neminem oportet pituitam in bilem flauam,ac inde in atram permutari.Sunt igitur hæ febres quotidianæ:& hæ, aut exquiſitæ,aut nothæ:non tertianæ duplices : niſi ſigna tertianarum adſint, uel omnia, uel ſaltem præcipua.

Quotidianæ curatio.

SI febris adhuc in generatione eſt, ablata cauſa, ſimul ceſſabit: ſi partim genita eſt, partim adhuc in gignendo, portionem genitam alterantibus moderate, ſi magna eſt febris (id quod rarũ eſt) curabis: partem quæ gignitur, perfici prohibebis ablata cauſa obſtruente, hoc eſt humore frigido humido, ſæpe etiam multo craſſo, lento. Vacua igitur primò redundantem in ventriculo pituitam: per caſiam, aut catholicum. Si autem nulla recens cruditas præceſſerit, clyſtere ex hydromelite & oleo, aluum ſubduxiſſe ſat eſt: ac ſimul pugnare victu idoneo, & incidente, tenuante, tergente ſine calore manifeſto: præſertim ſi febris validior eſt. Ob id poſt dies primos da oxymeli Galeni, & alia vretica, & omnia ad aperiendum efficacia. Circa ſtatum, ventriculi & præcipuè oris eius, habe rationem. Deinde vomitum excita, per raphanidis ſuccum, & largum oxymeli: poſt cibos incidentes, & tergentes, & tenuantes ſumptos. Phlegmagωgis etiam vtere, vt diacnico Galeni. Cætera, in ſcopos febrium communes intentus, inueni.

De febre epiala.

PItuita acida, ſiue vitrea, ſeu crudus humor, ſi mouetur tantum per partes ſentientes, rigorem facit ſine febre: ſi etiam putret, mediocriter quidem, epialon: in qua febricitant & ſimul rigent per totam accesſionem: illud, a pituitæ crudæ portione iam accenſa: hoc, a nondum accenſa, idq; per ſingulas corporis partes. Si autem magis putret, rigor ſeu horror præcedit: & febris in forma quotidianæ ſequitur: frigore ita victo per multũ calorem, vt per incrementũ Lib.2. feb. cap.6.

tum non amplius appareat: multo minus, per vigorem. Rarissima hæc est, & admodum diuturna, ac solutu contumax. Mulieribus aquæ potui, & fructuũ esui immoderato, & intempestiuo, multum assuetis familiaris. Nocturnæ & diurnę febres, idest nocte & die exacerbantes, Hipp. frequenter commemoratæ, lib. 1. & 3. epi. Galeno ad quotidianam reducuntur. Leipyria febris (per quam intus & in visceribus calorem sentiunt, & vruntur: in externis verò partib⁹ vniuersis frigent) & typhodes a qua fiant materia, Galenus (quod sciam) nõ scripsit: nec post eũ Paulus, sed Aetius. Tamen hanc ab humore bilioso aut melãcholia fieri, vocis etymon satis declarat. Τύφω enim incendo. Leipyria item, in qua intus semper vruntur, & semper foris frigent, magnum aliquod in visceribus incendium ostendit: idq́; perpetuum. Tale præterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus, Hippocrati est. In febribus non intermittentibus, si exteriora frigent, interiora vruntur, & sitim habent: lethale. Quod Galenus explicat in causo perniciosa, vel febribus valde malignis: vt leipyriis. Nulla verò febris alia, perurit interiora, cute refrigerata. Nam vehemens phlegmone, vel erysipelas in corpore profundo, ex toto corpore sanguinem ad partem affectam trahit: ob id interiora vrũtur: & cutis sanguine destituta friget: vt in principiis accessionum.

Cõment. 3. in li. 3. epi. lib. de inæquali intẽperie.

Lib. 1. feb. cap. 9.

apho. 48. lib. 4.

De tertiana pura.

Tertianæ puræ, genitrices causæ omnes calidæ & siccæ, ob id bilem augentes: tẽperatura, ætas iuuenilis omnium biliosissima, consueta victus ratio per alimenta calida, sicca, pauca, aut inediam

cum

cum labore,cura,vigiliis,mœrore,in aere calido ſicco,qualis æſtate ſuam naturam ſeruante:per medicamenta calida ſicca,crebra: & cauſæ cæterę bilis generatrices,prius ſcriptæ : quæ etiã tertianam continuam,& cauſon huic ſimilem,ſed vehementiorem, & morbos alios bilioſos gignunt. Febris igitur tertiana,καυσώδης quidem eſt:& cum καύσῳ conuenit, materia bilioſa,& acceſsionis vehementia:ſed ab ea differt, ꝙ tertiana ſemper inuadit cum vehementi rigore,id eſt omnium corporis partiũ concusſione: quam bilis flaua per totũ corpus vehementer delata,excitat:& accenſa putret:donec bilis,vomitu,aut ſudore, aut vrinis, aut deiectione, aut duobus, aut tribus,aut omnibus ſimul,vacuetur, & ſuccedat intermisſio ad ſenſum integra. In ardente autẽ febre, nulla eſt acceſsionum ſingularum, ſeu exacerbatio nũ intermisſio: & bilis cum ſanguine in uaſis continetur:& vehementer agitata, efferueſcit:nec vacuatur,donec a victrice natura per corpus expellatur,in fine totius morbi,cum rigore:cui ſuperuenit ſolutio vt Hippocrates ſcripſit. A febre ardẽte habito,rigor ſupueniens febrim ſoluit:niſi die ſexto ſuperueniat. Tunc enim difficilẽ criſin ſignificat,& niſi vires ſint debiles. Nam ſi rigor incidat in febre non intermittente,ægro iam debili,lethale eſt, aph.46.lib.4. Rigor autẽ per ſe febrim ardentẽ nõ ſoluit:ſed poſt rigorem bilioſorum excrementorũ reliquiis velut cinefactis,vacuatis vomitu,deiectione,vrina,ſudore. Hunc vero' rigorem excitat bilis, ſentiẽtia corpora, per quæ vehementius mouetur, pungens, feriens, ſenſum inæqualem excitans. In tertiana quoque calor,initio q dẽ,manui medici mordax : ſed mox ſub manu miteſcit, & cũ vapore quodã effertur:cum in febre ardente, præſertim mala, quanto' diutius ma-

Gal. apho. 59.lib.4.

apho. 58.li. 4. & pag. 40.epid.

nus admouetur: tantó semper grauior & molestior appareat. Accessio tertianæ exquisitæ, horas duodecim non excedit: & septem circuitibus, vt tardissimé finitur seu a quinto circuitu, ad septimum, pag. 194. epid. Quæ tertiana est exquisita seu a causis omnibus biliosis nata, sic habet: si veró accessionem habeat longiorem, & intermissionem breuiorem, tertiana simpliciter, vel tertiana non exquisita dicatur Galeno.

apho. 59. lib. 4. Cõment. 3. in lib. 1. epide. & lib. 2. feb. & cõ. 2. in li. 6. epi.

Extensa autem, seu producta, quæ hac longiorem habet accessionem, & breuiorem intermissionem.

Tertianæ puræ symptomata, & signa.

CAusæ omnes calidæ siccæ, temperatura, consueta victus ratio, ætas, vitæ conditio, labor, animi affectus, aer æstiuus, & cætera prius dicta in causis auctæ bibilis. Hæc enim omnia exquisitæ tertianæ adsunt. Cum rigore inuadit valido, tanquam aliqua re acuta corpus pungente, & sentientes partes vulnerante, ob acrem bilis naturam. Si autem paruus erit rigor, aut verius horror, aut tantum frigus: quotidiana, quartana, hemitritæus, vel alia continua, esse potest. Tunc, ob id, signa alia tibi spectanda. Calor autem, mox vbi rigor cessauit, accenditur luculentus: tanquam ignis quidam planè purus, & in quo nulla est fumosa caligo. Is autem febre aucta, plurimus est ac mordax: & ægrum adeó deurit, vt corpus nudare, stragula iactare, multum & sæpe respirare cogat. Velut enim flammam ore efflat: & aerem potumq; frigidum appetit. Tuncq; calor vbique æqualis: nec maior thoraci, quàm extremis. Pulsus accessionis initio, debilis & paruus: tardus quoque & rarus: sed minus, quàm

quàm quartanæ: imò tarditas ad statum naturalē prope accedit. Initio igitur accessionis tertiana ex pulsu cuiuis est notissima, ordinato æqualiq; in vna percussione, & in multis. Id quod rarò accessionū principiis accidit: sed notior est in augmento. In hoc enim pulsus æqualis, liber: statimq; magnus, vehemens, velox, frequens, calidus: & omnis inæqualitatis, præterquam febrilis, expers: & paulò post viget. In declinatione, sed magis in intermissione, magnus, vehemens, velox, frequēs: qualis sanorum, qui se exercuerunt: aut balneo temperato lauerunt. Pulsus ergo debilitas, paruitas, & inæqualitas, quæ tertianæ accessionis initio adsunt, citò abeunt: præcipuè inæqualitas: quę magna ex parte, tertiana inuadente non accidit, nec eam comitatur. Ob id tanquam non esset, omittitur: & æqualis pulsus dicitur. Vrina tertio die, aut saltem quarto, coctionis signū habet. Quod si in primo circuitu, vrina redditur subruffa, aut subflaua, & mediocriter crassa: & quæ paulò post, nebulam albam habeat, aut eneorema: vltra quartum circuitum non procedet. Si verò in primo circuitu ruffa quidem, sed sine nebula, aut eneoremate: ad circuitus septem extendetur. Quòd si statim primo die hypostasin læuem & æqualem habeat: simplicissimam illam tertianam puram indicat.

Tertiana exquisita celeriter iudicatur: & lethalis non est. Hipp. lib. 1. epid. apho. 59. lib. 4.

Tertiana pura, quæ longissima est, septenis circuitibus finitur: accessionesq; habet longissimas, horarū æquinoctialium, 11. vel 12. breuissimas verò quatuor aut sex: in medio, magna est maioris & minoris ratio, pro bilis quantitate, & qualitate, & motu: ægri tum viribus, tum præsenti dispositione.

Nam bilis largior, crassior, quietior, corpus imbecillum densum, sensus obtusior, longiorem facit accessionem & constitutionem: parcior, tenuior, uehementius mota, corpus robustum rarum, sensus tactus exactior, breuiorem.

Cum verò iam bibendi tempus est: statim a potu, uapor plurimus, calens, per cutim exhalat, sudoris calidi, & biliosi per totum corpus, æqualis nuncius: & vomitus superuenit biliosus, vrina biliosa, deiectio biliosa. Vnum, duo, tria, quatuor interdum simul concurrunt. Post quas vacuationes, propria febrium inæqualitas in pulsu manet. Cum verò tertiana multò calidior sit: intermissionem habet puriorem, quàm quotidiana: quia humoris biliosi accensio facilis est: & eius, quantum per accessionem est feruefactum, promptè expurgatur. Ita vt post accessionem exiguum putridi caloris vestigium remaneat. Nam ipsa intermissio, post accessionem, signum putredinis in pulsu obscurum habet, ac imperceptibile: & eò magis, quò propinquior est accessio secunda. In cuius principio, & augmento, signũ putredinis, in pulsu clarius apparet: quòd in statu minuitur: & multò magis in declinatione. Qua ex causa breuis est tertiana exquisita. Sitis est vehemens. Multæ tertianæ populariter vagantur. Hæ, omnium intermittentium acutissimæ sunt, & breuissimæ: sed mitissimæ & periculo carentes. Cum quotidiana sit longa: & quartana longissima. Hæc omnia, uel horum plurima & præcipua, si adsint: scito esse tertianam puram: perinde ac si tertio die accessionem uidisses. Si plura autem, vel præcipua, desint: tertiana est impura, huic maximè contraria. Ex quibus extremis, multæ in harum medio consistentes depræhenduntur.

Tertia-

Tertianæ febris puræ curatio.

TErtianam febrem puram, quia calidisſima & ſicca,& fit ab humore omniũ qui in nobis ſunt calidisſimo & ſiccisſimo, modis omnibus refrigera & humecta:tum per ſe, tum per accidens. Per ſe quidem,aere inſpirato frigido humido:cibis refrigerãtibus humectantibus,quantum facile coxerit:vt lactuca, oxalide, cucurbita, cucumere, atriplice,blito, malua,pane eloto, uel hordeaceo recenti, cremore ptiſſanæ uel alicæ,piſcibus ſaxatilibus,auibus carne molli præditis,aut aliarum alis,teſtibus gallinaceorum,ſuum adoleſcentum pedibus & cerebris,& porcellorum carnibus percoctis, ouorum ſorbilium vitellis mollibus(quia facilius quàm albumina coquũtur.)Fructibus coctu facilibus. Vino aquoſo,tenui, pauco:vbi morbus coqui cœperit. Nam initio negãdum eſt. Vbi iam propè ſolutus eſt morbus,largius: nunquam tamẽ vetus,& natura calidum. Mel quoque,ſalſa,acria omnia vitet. Hæc uictus ratio,plurimis & delicatis confert. Non delicatis autẽ ptiſſanæ cremor ad criſin vſque ſufficit, auctore Hippocrate. Per accidens verò, ſeu per calidæ ſiccæ bilis vacuationem, refrigerabis & humectabis. Vacuatur autem, per vomitum quidem: quando ad ventriculum ſponte naturæ ſuæ repit. Vt aphor.quarto & ſexto,libri quarti.

Lib.de rõne uíc. acu.

Per deiectionem verò, ſi ad inferiora vergit, cum mollibus clyſteribus: niſi per ſe ſatis eò deſcendat. Per urinas etiã,potione in qua apium uel anethum maduit. Per ſudores denique,balneis aquarum dulcium temperatis: etiam crebris, ſi his delectatur,& in declinatione morbi totius: quam ſigna coctionis in vrina oſtendunt. Bilis enim aliquid per cutim

vacuant,& corpus humectant. Quin & coctionis ſigna ſi apparuerint: da hydromeli, in quo abſinthii Pontici coma intincta fuerit. Quæ etiam ventriculum a bile offenſum mire firmat.

Tertianæ nothæ, ſeu ſpuriæ & impuræ, cauſæ, ſymptωmata, ſigna.

HÆc cum ex bile flaua & pituita fiat, Galeno: vel etiam humore melancholico, Arabum familiæ: horum humorum genitrices cauſas, ex prioribus repete, & fuge. Adoleſcēti cādidiori, pingui, otioſo, crapuloſo, pleniori, balneis plurimis vſo, eſt familiaris. Cum horrore inuadit. Calor quàm tertianæ, obſcurior: quàm quotidianæ, manifeſtior. Pulſus minor, tardior, rarior. In dies autem durior factus, multorum menſium febrem indicat.
Longa enim eſt, natura: præſertim cum prauo victu: ita vt ab autumno ad ver, interdum durauerit: nec ſine ægri periculo.
Quod is medicorū præceptis non paruit, & ab hyeme læſus eſt. A quibus cauſis lien intumuit: hypochondria flatibus repleta ſunt: facies, & magis crura, decoloria & ſubtumida euaſerunt. Cum verò pulſus molleſcit: & breuior fit acceſſio: & vrinæ initio multum crudæ, conſiſtentiam meliorem habent: ſolutionem oſtendunt: ſed nullo bilis vomitu, cum ſudore pauco: aut eius loco, tantum cum humido vapore tardius ſuccedente, nec febrem omnino extinguente: cum in pulſu febris ſignum adhuc appareat. Hæc, cum ſit ex bilioſa, & pituitoſa compoſita, ad implexas febres referri potuit. Nos autem Galenum ſecuti, hanc tertianis, ob affinitatem, ſubiunximus.

Tertia-

Tertianæ nothæ curatio.

VIctus ratio nonnihil calfaciat, & incidat: non autem corpus totum refrigeret, humectet: vt in tertiam pura. Cibus alternis diebus detur, per intermissiones. Nam in accessionibus cibum dare noxium est. Detur autem, quantum morbi magnitudo, & longitudo, & vires robustæ, vel imbecillæ, postulant: sorbitiones coctu faciles, cremor ptissanæ cũ pipere. Oxymeli potum multos iuuat. Mulsum, cui hyssopum vel origanum vel spica nardi infusa sit, bibat, & alia vretica: modò nimis calida sicca nõ sint. A die septimo, detur assiduè absinthij coma. Ventrem assiduè molliter subducat clysteribus non ita mollibus, sed subacribus. Hypochondria calefiant. Vomitus post cibum, febre iam diminuta, solus multos statim sanauit. Balneum adhibeatur: dum coctionis signa apparebunt. Sanguinem, si mittendum iudicabis, ab initio statim mittas: quantum ægri natura, vires, ætas, consuetudo, aer, morbus, postulant.

Quartanæ veræ effectrices causæ.

SOlus humor melancholicus, id est frigidus siccus temperie, putrescẽs & per corpora sententia delatus vehementer, natura corporis melancholica magis, ætas inclinans, autumnus suam seruans naturam, hoc est inæqualis, & vespere, nocte, manè frigidus siccus, die autem reliquo calidus siccus, & ver autumno simile, & regio, cœli status, vitæ conditio tristis, victus ratio tota frigida sicca, & quę alia prius scripsimus in causis humoris melancholici & atræ bilis. Hic autẽ humor paulatim succenditur: vt lapis, & aliud

Cap. 5. lib. 2. feb.

apho. 21. & 22. lib. 3.

& aliud quoduis corpus frigidum ſiccum. Vbi uero flamma ex eo accēſa eſt: nihil reliquit fumoſum, aut ſemiuſtum, poſt accenſionem: & ob id euacuationes fiunt plures ex tali humore, quàm ex pituitoſo: & intermisſio planè pura eſſe uidetur: eò ꝙ hic, omne id humoris melancholici quod eſt accenſum, vacuatur & diſcutitur. Homo ſplenicus eſt, ſeu liene eſt imbecillo & tumido: uel natura, uel ex prauo victu cruditates multas gignente, & uentriculū, hepar, lienem, venas meſaraicas, pituita & flatibus implente. A qua in his regionibus quartanæ febres fiunt quamplurimæ, pueris, mulieribus, & aliis melancholicum nihil oſtendentibus: ſed candidis, pituitam uomentibus & deiicientibus craſſam, & lentam. Omnis autem humor craſſus quodammodo melancholicus eſt. Ob id ab utroque fieri ſolet epilepſia, lib. 3. loc. aff. cap. 5. Ab eadem materia, pituita inquā, in hypochondriis corrupta magis, aut etiam uſta, melancholia fit flatulenta ſeu hypochondriaca.

Gal. li. met. 13. initio.

Mœror autem & timor magnus, & diuturnus, ex cauſa fere manifeſta, etiam cauſis accenſetur. Cum autem hæc ſine cauſa externa euidente adſunt, ſigna ſtatuuntur. Quin ſi timor & mœror ſine cauſa manifeſta inceperint aut cum cauſa manifeſta inceperint, & longo tempore perſeuerent: melancholia ſignificatur. Pura & uera eſt quartana: cui cauſæ prædictæ, & ſymptωmata, ſignaꝗ́ ſequentia, adſunt omnia.

apho. 23. li. 6. & 41. li. 7

Impura autē, cui multa, aut ſaltē præcipua, deſunt.

Quartanæ puræ ſymptωmata & ſigna.

INuadit primo die, cum paruo rigore, aut potius horrore, ſeu frigefactione: qualis per gelu hybernum

num ſentitur. Sed in augmento uniuerſali horror ita augetur: ut ab ægro ſentiatur contundens, & cõfringens carnes: ut etiam in oſſibus pati laborem, & quãdam refrigerationem, uideatur. Calor minus æſtuans, feruens, deurens, quam in tertiana. Pulſus acceſsionis initio, uelut ligatus & intro retractus, ſine libero aſcenſu, ſimilis pulſui decrepitorum: etſi æger ſit iuuenis. Ex naturali enim, ad tarditatem, & raritatem eximie conuertitur: eſtq́ admodum tardus & rarus. In augmento autem, & ſtatu, uelox, & frequens: ſeruata tamen etiam tum tarditate & raritate aliqua: ut tertianæ pulſu, ſit multo tardior & rarior. Quin & poſt acceſsionem adhuc tardior & rarior ſentitur. Initium enim quartanæ, cum tertianę initio, nihil habet ſimile, in rigore & pulſibus. Augmentum autem & ſtatus quartanæ, & tertianę, multum ſunt contraria, motu caloris & pulſuum. Pulſus enim in una percusſione inæqualis, omnibus putridis febribus communis, in quartana manifeſtisſime apparet: tanquam illi ſit proprius. Nam pulſus, initio & fine, celerius multo quàm in medio, mouetur: cum in tertiana, uelocitatis exceſſus ſit breuis: præcipue in ſtatu.

Vrinæ, tenues, albæ & aquoſæ: omnino diſsimiles urinis tertianarum: interdum craſſæ, & uariæ: interdum crudæ.

Ob hæc oĩa, qui quartanã a tertiana nequit ſtatim primo die diſtinguere, medici nomen non meretur.

Acceſſio quartanæ ueræ, æqualis tertianæ: interdũ longior, quia ex humore fit frigido. Longior autem eſt huius, ut aliarum, acceſſio: ſi multus, craſſus, eſt humor melancholicus: & quietus, aut minus motus: & uires imbecillæ, & ſenſus tactus partium, per quas putreſcens humor defertur, eſt obtuſior: &

ægri

ægri corpus eſt denſum: breuis autem, a cauſis contrariis.
Sudor in declinatione, mediocris: ſæpe in ipſa intermisſione, ſine vomitu bilioſo, tertianæ proprio. Multæ febres quartanæ populariter vagantur: raro per ſe initio quartana præhendit: ſed vt febres erraticas & inordinatas ſequi ſolet: quæ ſunt diuerſorum ſuccorum ſoboles: ſiue quādo atra bilis, in quibuſdam partibus mouetur: in aliis immota manet: & in quibuſdam partibus putret, aut feruere incipit. Cum vero in cunctis venis, atra bilis exuperat & putret: fit quartana, præcipue autumno: cum motus humorum, foras æſtate tractorum, conuerſio fit ad interiora, vi frigoris autumnalis. Succedit etiā autumni principio, uel æſtatis fine, febri æſtiuæ continuæ: in qua humor feruens ab æſtatis vt febris calore, in atram bilem vertitur. Ergo multis ex aliis febribus, & morbis, ἀποςάσεις ſeu digresſiones in quartanam fiunt: ſtatu frigido & humido præſertim.

Gal. com. prog. 29. lib. 3.

Ordine ſic quartanarum, interdum incipiunt quartanæ: ſæpius autem febres inordinatas, quæ particulares accesſiones, ſine ordine habet, ſequitur. Quartana longisſima: ſed tamen facillima & ſecurisſima. Nam ea præſertim mediocris & intermittens, placida eſt ac toleratu facilis. Continuæ autem quartanæ admodum raræ & aliæ vſque ad criſin nullam habent moleſtiarum intermisſionem: cum in quartanæ intermisſione liceat conſueta obire munia.

Hipp. lib. 1. epi & Gal. cō. 3. in eūd. Ibidem, & Gal. cō. 3.

Sępius ex liene grauem quartanam vidimus (inquit Gal.) quæ ſuperueniente hydrope, hoīes interemit. At quartana ipſa per ſe & quantum in ſe eſt, ſine periculo eſt: & morbos magnos, vt epilepſiam ſanat. Æſtiuæ quartanæ, magna ex parte breues: autumnales, longæ: & maxime quæ hyemem attingunt

Hipp. Ibidē & Gal. ac etiam cō. 3. in li. 3. epid.

Apho.25.libr.2.
A quartanis capti raro conuelluntur. Si vero iam conuellantur quartana superueniente liberantur. Aph.70.lib.5. Ratio est Aphor.26.lib.2. Imo spasmum & tetanum, febris superueniens soluit. Apho. 57.lib.4. Quintana omnium pessima. Nam ante phthisin, & iam phthisicis superueniens, interficit. Septimana longa: nonana longior. Neutra lethalis. Hipp. li. 1. epid.

Quartanæ puræ curatio.

AVes boni succi, non palustres, aut aliter aquaticæ. Pisces saxatiles, & alii carne molli, non lenta præditi. Vitet suillam, & alia tenacia tardi transitus, & refrigerantia siccantia. Vtatur salsamentis, etiam cum synapi. Vinum album, tenue, mediocriter calidum, aut aquam solam cum pipere, quotidie bibat. Victus omnis uentrem sine flatibus molliat: aut consuetus, aut cum clysteribus primum mollioribus, post acrioribus. Nam febris hæc, initio leniter tractanda est. Ob id valenti medicamento & vacuatione abstine: nisi multum sanguis abundat. Tūc secta vena interna, seu media brachij sinistri: si niger & crassus, qualis in splenicis, apparet, audacter mittendus: si flauus aut tenuis, statim supprimēdus. Frictiones & ambulationes fiant sine balneo. Opera consueta per intermissionē obeat: si accessio breuis sit & parum violenta. Diatriompepereon, & diospoliticon da, certis diebus. Hæc vsque ad statum feceris. In statu, si adhuc multum ægrotet: victu vtere tenuiore. Visceribus prospice, quiete, vnguentis, emplastris mollire & laxare potentibus, & sumptis vreticis, & medicamentis atram bilem vacuantibus: sæpe repetitis, si opus erit: modo morbi cocti signa adsint.

ſint. Tuncq; uomitus a cibo ciendus, ſucco rhaphanidum cum elleboro albo, aut etiam ſolo elleboro: ſi illa nihil profecerint. Quod ſi ægrè uomat: per aluum purgetur. Da theriacam, aut confectionē de ſucco cyrenaico. Quæ remedia, ſi initio & ante ſtatum dētur: ex ſimplici quartana, duplicem: ex duplici, triplicem: ex triplici, cōtinuam & lethalem, aut ſaltem omnino maiorem & difficiliorem reddunt. Atra bile uexatis, hęmorrhoides ſuperuenientes bonæ. Inſanientibus, ſi uarices uel hæmorrhoides ſuperuenerint, ſanantur: Et eadem, ut melancholiam morbum, ſic quartanam. Quartanæ κοπιώδεις, ideſt laſsitudinoſæ ſeu quæ ſenſum laſsitudinis habent ſpontaneæ, & ante morbum, & in morbo naſcentes ab humoribus craſsis & lentis, interdum ſoluuntur urina craſſa & alba: q̄ ab abſceſſu uendicat. Si uerò p̄ter urinas, ſanguis multus e narib⁹ erupit: ualde citò liberat. Abſq; his, ſępe in abſceſsū finitur.

aph. 9. li. 4.
aph. 11. li. 6.
aph. 21. li. 6.
Hipp. lib. 6. epi. & Gal. cō. 4. in eūd.

De ſynochis, & continuis febribus.

ΣΥ'νοχ☉ ab initio ad finē unicam habet acceſsionem: & in ea, nullam aut minimā mutationem quibuſdam periodis exacerbantē: ſed uel ὁμότον☉ ſeu ἀκμαστική, ideſt æqualiter affligēs ac uigens eſt: uel ἀναβατική ſeu ἐπακμαστική, id eſt aſcendens increſcens: uel παρακμαστική, id eſt inclinans. Σύνοχ☉ autem duplex eſt: una quidem non putris, ex ſanguine plurimo tantum calefacto, de genere diariarum. Altera putris eſt: uel ſtatim ab initio, uel non putri ſuccedens, putrente ſcilicet ſanguine. Qualis etiā ex putreſcēte in uteri uenis, omnium corporis partiū plurimis & maximis, ſanguine illas replēte, ob retenta mēſtrua, uel partus excrementa,

Cap. 2. li. 2. feb.
Cauſa huius uarietatis acceſsionum initio. lib. 9. meth.

uel

uel phlegmonē.Gal.cōm.1.in lib.6.epid. In qua pu tredine, quod in ſanguine eſt tenue & pingue magis,mox bilē flauā abit:uti craſſum tādē in humorē melancholicū,melancholię quidē propinquū,nōdū tñ melancholiā. Id quod in carbūculis quoq; perſpicuū eſt. Quo fit, ut mutata priore ſynochi natura,q͞a ex ſanguinea febre in bilioſam degenerat,nomen quoq; immutet:& συνεχὴς bilioſa uocetur.Totā συνόχων naturā,hoc eſt differentias, cauſas,ſymptωmata,ſigna,curationē, Gal. pleniſſimè ſcribit libro methodi:nono quidā,non putris:undecimo autem, putris. Ex quibus fontibus, ad ſatietatem uſq;,cū opus erit,exhaurias licet.Nunc συνεχέων naturā explicabo.συνεχὴς,ſeu continua febris, ab initio quoq; uſque ad finē,unicā habet acceſſionem : ſed multis particularibus periodis exacerbatam:uel quotidie,ſi pituitoſa eſt:uel alternis diebus,ſi bilioſa:uel quarto quoque die,ſi melancholica. Lib.2. feb. cap.12.

Cōtinua autē bilioſa τριταιοφυὴς,ſeu tertianæ finitima,eſt duplex:una q͞dē ex natura, & mox ab initio. Altera,permutatione ex ſynocho putri,generatur. Cum enim bilis celerem ex ſanguine putrente generationē habeat: fit ut ſynocho putri ſuccedat mox, non melancholica febris, ſed bilioſa:quæ caloris lenitate,& cæteris ſymptomatis,ſimplicior,& mitior, & blandior,manui medici occurrit.

Qualis calor a balneo eſt:tamen is plurimus eſt: ſic & pleuriticis rubrum ſpuentibus. Febris tertianæ,circuitionis proportionem , per acceſſiones ſeruat:ſed ſimplicior atq; clementior , quam quæ cum ſputo flauo ſtatim ab initio bilioſa fuit.

Id quod frequentiſſimum eſt.Sic in plegmonis largior ſanguis,q̄ parti ſit ex uſu,quia nec bifariā diffla tur,nec a partis natura uincitur : incaleſcit,& tandē aphor.33. lib.6.

putre-

putrescit: vt in vasis magnis per synochō: & febrem facit biliosam: mitiorem tamen, q̄ si ab initio phlegmone sit erysipelatodes, uel erysipelas. Biliosarum autem continuarum, sæuissima est καῦσος, seu febris ardens: de qua postea. Sunt igitur continuarum febrium, primæ tres differentiæ. Quædam enim quotidie habent exacerbationem: & eam, singulis diebus, similem: si ex humore fiunt pituitoso: aut primæ, tertiam, quintam, & alias diebus imparibus accedentes: & secundæ, quartam, sextam, octauam: in modum duplicis tertianæ. Quædam tertio quoque die exacerbantur: ex bile flaua ortæ, vel ex sanguinis putrentis transmutatione. Aliæ quarto quoque die, in modum quartanæ, exacerbantur: & eędē raræ. Porro continuæ huiusmodi, cum sibi cognatis intermittentibus conueniunt, materia febrē putridam committente, & causis omnibus eam materiam in corpore cumulātibus, & curatione tum causam ipsam auferente, tum febrem extinguente: non tamen omnino similiter: vt mox audies. Differunt autem loco putredinis materiæ: ut ante diximus: & q̄ post singulos paroxysmos, desinunt intermittentes quidē ad ἀπυρεξίαν seu integritatem: cōtinuæ uero, ad παρακμὴν, id est inclinationem quandam febrilem. Adhæc ut intermittens, sic intermittenti affinis continua, modo pura est & uera: modo notha & spuria: & modo simplex, modo duplex, triplex: & implexa atq; cōposita, modo secum, modo cum alio aliquo genere, uel etiā cum duobus reliquis. Quin & ipsæ intermittētes cōtinuis, nunc sibi affinibus, nūc naturæ diuersæ, miscentur: ut ostēdit ἡμιτριταῖος, ex tertiana intermittēte, & quotidiana cōtinua cōstās. De qua Romæ frequenti, hic rara, lege Gal. in differentiis febrium, & commentariis epidemion.

Cap. 2. li. 2. feb.

Febrium

Febrium continuarum curatio.

FEbrium continuarum uictus sit admodum tenuis & exquisitus: si status sit prope septimum diem futurus, ac uires ualeant, & ætas consentiat. Quibus uerò status morbi, diu post septimum diem futurus est: initio, victu pleniore sunt reficiendi: prope statum autem, tenuiore: sed in ipso statu, tenuissimo. Postea uictus sit aliquanto uberior: ut paulatim quidem augeas, quomodo ante statum, paulatim minuisti. Si morbi magnitudo, uires, ætas, consentiant: & corpus totum rubentius consueto est, ac tumentius: & venæ eminentes & tensæ, sanguinem mitte, quantum morbi magnitudo postulat, & uires & ætas ferre possunt. Sumant sorbitiones ex alica: panem ex aqua: cremorem ptissanæ, quibus non acessit: aut mulsam, quibus nō bilescit. Si uerò calida & æstuosa febris est: & coctionis signa appareant: ni sit uisceris alicuius phlegmone, da audacter frigidam: quantam febrilis calor, aer, natura, ætas, consuetudo, postulant. Sic uniuersim, febres continuæ symptωmatibus grauibus, & malis (de quibus postea) carentes, curandæ.

De causi seu febris ardentis differentiis & causis.

KΑῦσος, est febris calore urenti, & siti in explebili homine torquens. Isque uel exquisitius est, ac uehemens, & biliosus: uel nothus, & pituitosus, & mitior: ut tertiana uel exquisita est, uel notha. Ab iisdē enim omnino causis fiunt ueræ tertianæ, & causi biliosi. Causi autē ueri causa est, ἰχὼρ seu sanies tenuis, acris, biliosa, a uenis per æstatē siccatis attracta. Vt enim nos alimentis melioribus destitui, deteriora sumimus: sic venæ vel partis alicuius, Gal. lib. 4. rat. uict. acut. & cōm. 1. lib. 1. epid.

vel corporis totius, uehementer siccatæ, ex partibus carnosis humores biliosos trahunt, & causon generant: siticulosum quidẽ, cũ in totũ corpus bilis est tracta: nõ necessario siticulosum, si in partẽ quãuis: nisi ea ad sitim excitandã sit idonea: qualis primo & maxime, est os uentriculi: deinde uẽtriculus: post stomachus: deinde pulmo: interdũ & intestinũ ieiunũ. Causum autem facit ἰχὼρ biliosus, non solũ a uenis siccatis tractus, sed etiam a parte robustiore, una, uel pluribus, expulsus in imbecilliorẽ. Neq; tamẽ in quibuslibet corporis partibus collectus humor biliosus, causũ facit: sed circa vẽtriculũ, & pręcipue ipsius os, ac circa pulmones, & partes simas, hepatis. Bilis enim flaua, in uasorum capacitatibus cũ sanguine contenta, & a quauis causa calẽte accẽsa, præcipue in uenis uẽtris, hepatis, pulmonis, febrẽ facit ardentẽ. Vbi uero per partes corporis solidas, & sentientes, & carnes fertur, rigorem: diffluens uero per cerebri & meningum uenas, in febrium uigore, deliria, in cerebro autem & meningibus firmata, phrenitidem excitat. Causa autem externa causi sæpe est iter longum, & alia immodica exercitatio, in aere calido, & æstu: & lõga in eo sitis: & multa cogitatio: & ciborũ ardẽtiũ vsus: & causæ aliæ omnes bilificæ, prius dictę. Sic, sua ratione corpus calfaciens, canis ortus, perpetuo febres ardentes facere solet: a quibus siccatæ venæ, humorem tenuem & acrem traxerunt.

Gal. com. 2. in lib. 1. epid.

Lib. 1. epi.

Huic propinquum quendam causum, ante ver, post dies aquilonios quidem paucos, austrinos uero multos, paucis cõtigisse scribit Hippocrates: sed mitẽ admodũ, & moderatissimũ, & celeriter ac facillime cõsistentẽ: & qui nihil perniciosum haberet. Quorũ sic febricitantium, paucis hęmorrhagia, id est sanguinis e naribus fluor, contigit: neque ex his peribant. Cum causo-

Ibidem.

causorum uehementium maximè proprium sit: hæmorrhagia vexari, delirare, mortem afferre.

Causi ueri signa: ultra dictas causas.

CAusi ueri συμπτώματα παθογνωμονικὰ quidẽ, id est propria & perpetua, & affectũ indicãtia, febris uehemẽs (a bilioso enim humore est) & lassitudo ulcerosa, ob tenuis humoris acrimoniã. Συνεδρεύοντα uerò, id est assidentia, & non perpetua, sunt: lingua sicca, & ob id, aspera: ualde nigra, ab adustione, quam corpus febri calidiore ficciore affectum, facit: uentris dolor mordax & torminosus, a tenuis ichωris affluxu. Deiectio interdum liquida pallida, a copia crudæ & acris & tenuis materiæ intrò motæ per morbi uehementiam: cum causi sedes hepar est, aut uenter. Sitis uehemens, a caliditate & siccitate. Insomnia, a causis iisdem. Delirium interdum, a bile in caput elata: præsertim cum sedes causi in pulmone est. Tuncq́; lingua aspera, nigrior: & ægrè spirant magna & densa respiratione: efflantq́; igneum spiritum, ore semper aperto: & sic, ac inspiratione frigida iuuantur. Os amaricat, a bile flaua tunicam uentriculi internam ori communem imbuente. Causi autem lethalia signa sunt, Hippocrati. Febris initio acuta, paruus rigor, insomnia, toleratio difficilis, sitis magna & nausea: sudor in fronte & clauibus paucus, in corpore reliquo nullus: ingens delirium, mœror, timor: extrema ut pedes, sed magis manus, frigida: accessiones diebus paribus, plurimum quarto die: labores maximi, sudores diutissimè frigidi: extrema amplius nõ recalescebãt, sed liuida, subfrigida, manebãt: sitis nulla, urinę nigrę, tenues, paucę: aluus astringitur: sãguis e na

Hipp. & Gal. lib. 4. diætæ acut.

Lib. 1. epi.

ribus aut nullus,aut paucus erupit.Sexto die,cum ſudore mortui ſunt.Quorũ ſymptωmatum cauſas, in Galeni commentariis lege.Febrim ardentẽ non ualde acutam,ſtatui multum humido ſuccedentem,deſcribit Hipp.in qua ægri erãt,cωmatoſi ſeu ſoporoſi, humectato capite a ſtatu humido:anxij & horrẽtes, parum ſitibundi,non deliri:ſuccorũ malitia eò acrimoniæ nondũ deducta,ut vigilias,deliria,phrenitidas, excitaret.Vbi Galenus,cauſorũ παθογνωμονικὰ, & propria,& perpetua ſigna facit,calorem deurentem,& ſitim inexpletam.

Eadẽ paulò pòſt,nũc παθογνωμονικὰ & inſeparabilia & affectus ſubſtantiam cõplentia,nunc συνεδρεύοντα ſeu aſſidentia, & quæ vt plurimum illis accidant.

Cauſi ueri curatio.

Hipp. & Gal. ibid.

Coctæ tũ aquæ,tum aquoſæ mulſæ, bibat æger quantum uolueris.Aqua enim cruda & ſola, ob frigiditatem tardè permeat:& diutius in hypochondriis morata,corrũpitur in morbis acutis:imò in bilem flauam degenerat, Hippocrati. Mel autẽ per ſe & ſolum,facile in bilem vertitur.Ob id aquã,& mulſam dat aquoſam,& utranque coctam : ut citius diſtribuatur:aqua præſertim melli iuncta.Hęc quoque ſitim magis arcet:& flatu magis uacat:& vrinas magis mouet:& melius nutrit,quàm cruda mulſa: quæ tamen ad deiectionem eſt aptior.

Ibid. cap. de aqua.

Cocta autẽ minus acris eſt:ut quæ coquendo confecta eſt,& ſpumoſum omne depoſuit.In mulſæ autem crudæ ſubſtantia,acre & flatuoſum eſt. Ob id cocta,& morſu & flatu caret.

In morbis autẽ acutis,mulſa ſola pota ſatis nutrit, ſine ſucco ptiſſanæ.Ob id in his ſorbitio nõ danda: niſi

nisi dies critici trãsierint:si uires valẽt. Salsa, & acria uitabis:quia calida sicca causum augẽt:illa magis sic cando:hæc magis calfaciendo. Si os amarum, bilem vomat:& uentrem subluat clystere:per quem, si bilis non vacuetur:lacte asinæ cocto purgabis, non medi camentis purgantibus: quòd acria sint & calida. Id autem lac humidissimus est,& acrimonię expers. Coquendũ autem:quia flatulentum:aut lactis huius serum dandum est,a caseo,& lacte cocto & calẽte se cretum, iniecto oxymelite,aut in lac immisso sæpe æneo vase,aqua frigida pleno. Soluitur hæc febris, a natura quidem criticè,per bilis aut sanguinis uacua tionem:a medico autẽ,per bilis & febris extinctionẽ a potu frigidæ. A causo habitus,rigore superueniẽte sanatur:nisi uires imbecillę crisin perficere nequeãt. Aphor.46.lib.4. Aph. 58. lib.4. Hunc uerò rigorem,si ad integri tatem febris desitura est, necessariò sequitur, bilis rigorem committentis (ut initio accessionis tertianæ) uacuatio per sudorem,uel vomitũ,uel deiectionem,uel urinas:uel horum duo uel tria,uel quatuor simul. Lib.1. epi. com.1. Per quas crisis causas,biliosi humores perfectè vacuantur. Sæpe autẽ sudor criticus hanc soluit, tenuibus vacuatis humoribus:si cũ vrina hypostasin albã,crassam,læuem,habente:aut eius loco,eneorema naturali colore & consistentia præditum. Cocto ergo morbo,sudor criticus & uacuatio alia salubriter superueniat. Exquisitarum quoque febriũ ardentiũ maximè proprium est,per hæmorrhagiã na rium indicari. Ccom.1. et 2.in lib.1. epid. Sanguinis enim in acutis febribus feruens,ad caput effertur:ubi,apertis & ruptis uenis,cũ aceruatis vaporibus effunditur a natura cæteris prõ ptius dominatura. Absceſsu autem causus soluitur:uerus quidem,rarissimè:nothus autem,interdũ parotidibus. Possunt etiam biliosi humores extin-

Comment. 4. in lib. rat. uict. acut. gui, per tempestiuam frigidæ potionem: quæ præcipua est causorum sanatio. Et Galenus causos sæpe ita sanauit: nullo omnino moriente.

Non tamen causi omnes, frigidæ tẽpestiua potione sanãtur: sed tantũ salubres. Insalubribus uero & perniciosis, frigida nec salubris, nec dãda. Quando aũt frigida tẽpestiuè in causo danda, & aliis febribus cõtinuis: in harum curatione, paulò antè dictum est. Si uero causus absque dictis uacuationibus naturalibus, tũ medicis cesset: recidiuã faciet: aut dolor erit crurum, aut coxæ: & sputũ crassum expuet: si sanus est futurus. Imò quibus in causo, sanguis die tertio, aut quarto, paucus fluxit: quia imperfectè fluxit: omnes mortui sunt. Quibusdam, bile ad cutim deposita, iacterus die sexto superuenit: ob id prauus, quia ante diem septimum apparuit: ut aphor. 52. lib. 4. sed prauitatem emendauit eius uacuatio, per aluũ, urinas, hæmorrhagiam nariũ, die uicesimo uel alio critico, superueniẽs. In febribus enim ardentibus, bilis largior & calidior sanguini mista, ipsum urit: & ad caput attollit: donec venas in naribus ruperit, & effluxerit: præsertim adolescentibus & ætate florentibus. Causus autem nothus seu hybernus, est in quo corpus non uritur, & sitis leuis est: dimidiumq; tantum habet causi veri. Huius enim symptomata quædam, habet: & ea, mitiora: quædam, non habet. Lingua sicca, aspera, utrique causo communis est: nigra autem & amara, uero propria est: ut salsa, notho: a salsæ pituitæ copia. Sitis magna: non tamen ardens, & implacata: ut in uero: aluus descendit & subducitur, non a pituitoso humore (is enim non facile excernitur) sed a corruptis in uentre alimentis. Nõ enim potu solo viuũt: ut in causo uero: in quo aluus cita est, ob tenuem & feruentem humorem.

Hipp. lib. 1. epid.

Ibidem.

Ibidem.

rem. In notho autem tarda eſt aluus:a pituita frigida,craſſa,lenta. Vrina aut pauca eſt,aut nulla,ob pituitæ craſsitiem. Inſomnia eſt minor,quàm in uero:refrigerantur extrema. Nam in pituitoſa febre, fumoſa eſt caloris ſubſtantia:cum in uentre,hepate, pulmone,ſalſus humor putruit. Si uerò malignus ſit hic cauſus, extrema refrigerantur:ob uirtutis imbecillitatē,& magnitudinem phlegmones,totū ſanguinē ad ſe trahentis. Finitur hic cauſus fluore ſanguinis e naribus, ut prior:uel abſceſſu circa collū: ut parotidibus,aut dolore cruris,uel coxæ cū aluo aſtricta, & ſputo craſſo. Febres enim pituitoſæ magis abſceſsibus, quàm aliqua inſigni excretione ſoluuntur.

De febre peſtilente.

FEbris peſtilens, putrida quidem, ac continua: ſed omnium malignisſima. Ea naſcitur ex humorum in corpore, ob paruum uictum, aptorum in putredinem a leui aliqua occaſione,ut aere ambiēte præcalido:ſed magna ex parte,incipit ab aeris peſtilentis inſpiratione:quem putrida exhalatio infecit:ex corporibus mortuis,nō cremētis:ex palude, aut ſtagno,per æſtatē:ex inquinamētis vicinarū regionū peſtilentium,cū aqua aut uento delatis. Quæ cauſa tamen non ſufficit:niſi etiam prior adſit,corporis ſcilicet afficiēdi & putrefaciēdi pręparatio:quę morborū generationis pars eſt maxima. Alioqui, in aere peſtilente omnes morerentur. Corpus autem affici paratum & putrere,eſt uariis excrementis ad putredinem paratis plenum:quæ meatuum omnium obſtructionē pariant:uti plethora. Talia autē excrementa parit cruditas,ex uita otioſa, epulis multis, Lib. 1. feb. cap. 6.

ebrietatibus, ueneris usu immodico. Cōtra uero, qui corpus habent huiusmodi excrementis vacuū, & ob id per meatus omnes neque obstructos neque astrictos libere transpirant ac difflantur, modicaq; tū exercitatione, tū uictus ratione utūtur: ab aere putrido uix afficiuntur. Tertia pestilētiæ causa, est aer immoderate calidus humidus. Ob id, in statu pestilenti Galenus corpora excremētosa purgabat: obstructiones omnes soluebat: humidiora, modis omnibus siccabat: sicciora, conseruabat: calidiora, tēperabat: eaq; precautione, a pestilētia impēdente uindicabat. Plura de hac febris putride differētiis, causis, signis, symptomatis, præcautione, curatione, ex practicis legas.

De hectica febre.

Gal. lib. 1. feb. ca. 10. 11. 12. 13.

HEctica febris una est continua vt synochus proprie dicta in accēsis partibus solidis & præcipue illarū humido naturali ab initio ad finē semper exigua, obscura, æqualis: nisi quod aliquanto post pastus nonnihil exacerbatur. Pulsusq; hecticæ tanto minor, tardior, rarior quam synochi: quanto illius quam huius calor est minor. In synocho enim uelut flamma quædam multa manui medici occurrit: a qua pulsus maximus, uelocissimus, frequētissimus. Ab aliis autem febribus accessiones ἀθλίπτους, seu liberas & equales habentibus differt hectica: quod illæ inequalitatē quandā omnino habent post alimētum paulo ante exacerbationem datum: hectica autem post alimentum quauis hora datū velut accessionem quandam æqualē habet cum calore multo & magno & pulsu velociore. Hæc, quæ caloris & pulsus alteratio post nutritū hominē in hectica durat: quandiu alimentum distributum & appositū cordis squalo-

ſqualorem humectat. Poſtea aũt ad ſtatum redit, in quo erat ante alimentum. Hæc aũt caloris alteratio in hectica fit ut in calce, aliquo humore irrigata. In qua ſqualidus calor ceu ab humida ſubſtantia nutritus augetur, ut in lignis accẽſio oleo reſtinctus. Porro hectica febris eſt appellata vel quo'd ſtabilis eſt ac ſolutu difficilis: ut ἕξις ſeu habitus uel quod partes occupet ſolidas, quas ἕξεις ſeu habitus uocant ab humoribus diſtinguentes. Lib. 1. feb. Cap. 9.

Febris hecticæ differentiæ.

HEctica triplex eſt: hectica tãtũ: hectica maraſmodes: hectica harũ media. Hectica tantum in humore inſito & naturali corporis cordis adhuc manẽte accenſa & cognitu quidem difficilis, ſed curatu facilis. Hectica maraſmodes in corpore cordi ſiccato accenſa eſt, in eaq́ cor ſic afficitur ut elychniũ in lucerna ualde crematum. Id enim ita vſtum fit friabile & continuitatẽ perdit, nec flãmam copioſam excitare poteſt: etiãſi oleũ multum illi affundas, ſed flammula in eo parua & infirma ſemper concuſſa minuitur: donec extinguatur. Sic natiuum corporis cordis humorẽ dũ abſumpſit calor febrilis hectica eſt maraſmodes cognitu facillima, ut paulo' poſt audies: ſed omnino inſanabilis, ubi iã conſummata eſt, ſeu ubi humor inſitus, quo particulæ omnes nutriuntur & continentur ut in corpore cordis ſic in partibus cæteris fere nullus amplius ſupereſt. Lib. 1. feb. cap. 10. 11. 12. 13.

Quandiu n. is multus adhuc permanet, hectica eſt media q̃ magnã habet latitudinẽ in ratione maioris & minoris ſitã: ita vt natura & curatione ſit nũc exquiſite' inter has media nunc hecticæ tantũ, nunc hecticæ maraſmodi propinquior. Maraſmodes præ

terea

Lib 10. metho. in fine.

terea liquaturam carnis per vaporem digerit: calidissimæ autem febres, quæ colliquantes quoque appellantur, liquaturam in uentre, deiectione, & urinis excernendam trãsmittunt: multam quidem ex carne multa, humida, molli & adiposa: paucã ex contraria quę in hecticã febrem prompte transeunt: nisi prius aut morbi uiolentia aut medicorum inscitia interimat. Vbi enim adipem & carnem mollem colliquarunt, duram & ægre liquabilem aggrediuntur: & deinde in marasmodem quoque transeunt: licet tardius quàm ubi caro omnis sicca est.

Febris hecticæ causæ.

HEctica frequenter succedit febribus acutis, & ardentibus male curatis, & non refrigeratis potu tempestiuo aquæ frigidæ (de quo prius) aut aliis remediis refrigerantibus (ut Galeni cerato refrigerante) adhibitis medio thoraci, & hypochondriis. Imò contra perperam calefactis, & siccatis inedia tridui, a diatritarijs: & cataplasmate ex artomelite dictis partibus admoto, in febre acuta, uel sola, uel cũ hepatis aut uẽtriculi phlegmone. Per quos affectus nisi cor siccatũ sit, hectica non est. Fit secundo, a mœrore ualenti & longo, & ira, & magna lassitudine, in æstu. Et hæc initio, similis diariæ est.

Com. 1. in lib. 1 epid.

Tertiò succedit hectica, etiam marasmodes, pulmonis & thoracis affectibus: ut phthisi utrique, intemperiei calidæ siccæ, empyemati & diutinæ phlegmone hepatis, uẽtriculi, stomachi, mesarçi, ieiuni, coli, renũ uteri, uesicæ, imò & intestinis aliis per dysenteriam, aut liẽteriã, aut diarrhœam diutinam, inflammatis. In quibus affectibus, & totũ corpus, & pręcipuè cor, sic-

ſiccatū eſt:nata inde exigua febre, uel ſtatim initio, uel temporis proceſſu,corpus cordis ſiccauit:& calorem febrilem ſolutu difficilem impresſit. Diaphragmati inflammato ſuccedens hectica, prius interimere ſolet,quàm ſit perfecta.

Ob id hecticæ uocantur hæ febres:etiam ſi harum quædam,humorum & partium ipſarum putrediné habent adiunctam.Ob quam,ſi quis etiam putridas uocare uolet,non laboro.

Cum Galeno autem febris hecticæ naturam ſecuto, hecticam appellare malo. Hecticam quoque tantum,ſiue ſiccitatem quæ in maraſmum non tranſit,in magna peſtilentia multis contigiſſe, Galenus ſcribit in lib.epid.

Hecticarum ſigna,tum omnium communia, tum ſingularum propria.

HEcticæ omnis & ſolius,ſignum eſt maximū: arteria omnis,quàm vicinæ partes calidior: in quibus calor moderatus apparet: præſertim poſt rarefactū corpus, perfuſione aliqua:ut humor aliquis ex eo profluat,& calor perſpiret.Cum tamen arteriæ calor,poſt eam perfuſionem & perſpirationem, æqualis perſeueret.

Id quod pulſus diaſtole, omnino ſimilis permanés, oſtédit:id eſt ęque uelox & frequens.Pulſus paruus, gracilis, debilis,obſcurus,durus,frequés:maior tñ & uelocior,hora una uel altera poſt paſtus,uti & calor:qui tamē in omni hectica primo manus occurſu mitior eſt:immorante autem acer,erodens mordax, ſquallidus. Accesſio æqualis eſt ſine horrore ac extremorum frigore ſummo & pigritia inſigni.

Hectica tantũ sola & simplex, nulliq́ putridæ imple xa, fere in calida & sicca natura, ab ira, mœrore, me tu, curis, uigiliis, victu tenui labore, æstu, incipit diariæ similis: sed accessionẽ, post uiginti quatuor horas, ad integritatẽ non finit, ut diaria: imo usque ad secundum diẽ, ac ẽt tertiũ, sine accessione tertianæ extenditur: siccior & squallidior, sed nõ uehemẽtior: quia nec augetur, nec minuitur: squallidũ tamẽ corpus, & calorẽ exhibet: primo quidẽ manuũ occursu (ut dixi) mitem: diutius autem immoranti, acrem, mordacem, squallidum. Eadem cum per se præhendit, a causa externa principium non habet sensibile, nec augmentum, nec vigorem: uti quæ phlegmonas sequitur partium dictarum.

Quæ uero febres ardentes: uel prorogatas, uel medici inscitia malè curatas, sequitur: principiũ cũ ardentis tẽporibus confusum habet. In hisque humor cordis insitus, iã multus absumptus est. In hectica marasmode, & iã marasmo ꝓpinqua, oculi sunt multũ caui, cõsumpta humida ipsorũ substãtia: lippitudo in oculis sicca: qualis per solẽ & puluerẽ die toto profectis. Color uiuidus faciei totius, & præcipuè frontis, concidit. Frons arida & intenta. Palpebræ ægrè aperiunt: sed conniuent, ut dormiturientibus.

Tempora collapsa & caua, consumptis musculis crotaphitis. Cutis & ossa, in corpore toto sola supersunt: adeò ut uentri, intestina & uiscera deesse uideantur. Hypochõdria etiam, ad thoracem ualde retracta. Cutis tactu succissima: & quæ digitis apprehensa, corij sicci modo rigeat. Pulsus debilis, durus, paruus, frequens. Debilis quidem a valida cordis intemperie. Durus autem, a siccitate.

Hecticæ curatio.

HEcticæ febris diſpoſitio,ſanatu difficilis eſt: ſi principiū tranſierit. Vbi aūt amplius nō incipit,ſiue cōſummata eſt: oīno incurabilis eſt Principiū aūt eius eſt:dū inſitus cordi humor feruet tantū,nec adhuc facultas eius uitalis & naturalis,a tēperie natiua adeo' recesſit,ut debilitetur:ſed nihil adhuc patitur,ob id tunc facillime' curatur. Vbi uero' per ipſam ebullitionē humor cōſumptus eſt:tūc ſimilares cordis partes,ipſius,uelut elementa ſicciora euadūt:& minus nutriuntur:& facultas debilitatur, pro mēſura caloris & ſiccitatis. Hæc uero' hectica eſt media inter hecticā tantū,& hecticam maraſmode: ſic dictā,quo'd corpus per eā emaciatur,& conſumitur: non aliter q̃ in maraſmo ſenili,aut etiam puerorum atrophia contabeſcentium,ſed ſine febre. Abſolutā hecticæ ſanabilis curationem per refrigerantia, humectantia:tū ſumpta,vt cibum,potum,aerem inſpiratum:tum admota,ut aerem cuti propinquantem, medicamenta,balneum aquæ dulcis & temperatæ, lege & ſequere ſcriptam a Galeno, lib. meth. 10.

De febrium ſymptomatis.

CVm tria ſint prima ſymptomatū genera: actio læſa,exceſſus retentorum & excretorum, corporis affectus:hoc poſtremum leuius eſt cæteris & morbo ſublato ſtatim ceſſat. Priora duo, interdum tam ſunt magna,ut curandi ordinem immutent, & medici ſolicitudinem ad ſe trahant:non quatenus ſymptomata ſunt(ſic enim nullam curationem aut prouidentiam medici poſtulant) ſed quatenus habent rationem cauſæ uires proſternentis,uel morbum augentis. Vires autem noſtrum corpus gubernantes, Li. 12. met. & lib. 1. ad Glauc.

ani-

animales, uitales, naturales lædunt: quæ ipſarum ſubſtantiam ſpirituoſam, carnoſam, ſolidam, inaniunt vel alterant: Vt omnis vacuatio immodica, uigiliæ, dolor. Quæ etiam, dum immodica ſunt, morbum augent.

Vires ergo lædit omnis immodica uacuatio, ſiue ſpontina, ſiue medica: & lipothymiam, ſeu ἔκλυσιν (hæc enim rei vnius duo ſunt nomina) hoc eſt facultatis animalis lapſum excitat.

Cui, niſi mox occurratur: ſyncope, hoc eſt uirium omnium præceps lapſus, ſuccedit: nunc ſtomachica, nunc cardiaca.

Quod ſymptoma omnium eſt grauiſſimum, & maximè mortiferum: imò ſæpe mors ipſa, & propter hanc, ſymptomata alia, ut uacuatio, dolor, inſomnia, tantò ſunt formidanda magis: quantò lipothymiæ, aut ſyncopes cauſæ ſunt efficaciores. Lipothymiam igitur, ſeu animi deliquium, ac etiam ſyncopen, excitant: uacuatio immodica ſeminis, ſanguinis, chyli, humoris alicuius naturalis, aut etiam præter naturam: ut per uomitum, choleram, diarrhœam, lienteriam, dyſenteriam, hæmorrhoidas purgationes menſtruas, & a partu, hæmorrhagiam narium, uulnus magnorum uaſorum aut multorum, phlebotomen, purgationem abſceſſus, hydropis, empyematis, ſectionem uel vſtionem, ſudorem diabetem, bulimon, id eſt ingentem famen: quæ nihil aliud eſt, quàm lipothymia. Repletio quoque, ut plethora, obſtructio & oppreſſio partium principum, uitioſus humor os uentriculi mordens, aut frigidus, craſſus, lentus, crudus, grauans: aut os ipſum a cauſa alia male affectum: ſuffocatio ab utero, conuulſio ex repletione, ut in tetano, etiam lipothymiam, & interdum ſyncopem & mortem

affe-

afferunt. Affectus animi uehementes: ut ira, timor, mœror, gaudiũ: præcipue ubi uires corpus nostrum dispensantes sunt imbecillæ: ut in senibus. Dolor uehemens capitis neruorum, tendonum, articulorum, coli, ilei. Dolor etiam ex remediis dysenteriæ ualentissimis ortus, conuulsionem quibusdam & lipothymiam: demũ cũ madore cutis, mortem attulit. Calor immodicus aeris, ignis: phlegmone magna. Febris magna & maligna: ut ardens, pestilens, & magnam phlegmonem hepatis, uentriculi, stomachi, sequens. Frigus uehemens, ut initio accessionũ, & partes extremæ plurimum refrigeratæ, quibusdam hęc pericula attulerunt. Siccitas quoque immoderata: ut in principiis febrium ardentium: præsertim ficciore corpore. Neque solum hęc symptomata, ceu causas, lipothymia sequitur: sed præcedit apoplexiam, epilepsiam: cum est malignior, διαφόρησιν, συγκοπὴν, φθίσιν, suffocationem ab utero. Vteri autem recursus, & in latera inclinationes, plerunque sequitur. Febres cum his symptomatibus iunctæ, non æque' simplicem, ut prædictæ his carentes, curationem postulant: sed in his expende febris magnitudinẽ: & quãtum a symptomate periculũ impendet: urgentiorisque maiorem habe rationem non neglecto tamen altero. Quę remediorũ ratio sequenda est etiam, ubi duo symptomata sunt contraria: & ubi morbi, indicationes habent cõtrarias. Has uero' symptomatũ & morborum indicationes, nõ simpliciter obserua: sed causam, a qua singula fiunt. Ex hac enim, curationẽ aptã inuenies. Lipothymię.n. varia debẽtur remedia, ꝓ causis uariis nuper dictis, mox scribẽda. His singulis symptomatibus grauibus, lipothymiã, & sępe syncopen excitantibus, propria sunt remedia: quæ om-

nia

nia percensere infiniti esset operis: & quæ illorum morbis assident, sine his curari nequeunt. Dicemus autẽ ea præcipuè: quæ lipothymiæ aut syncopes ac cessioni repẽte incidẽti, occurrunt: sũpta semper indicatione ab his symptomatibus, ceu lipothymiæ causis uariis. Lipothymiã igitur a uomitu, cholera, alui profluuio, & alia uniuersali uacuatione, curabis aspersione frigidæ in faciem: nasi uulsione: oris uẽtriculi frictione blanda, cum manu molli & calente: uomitu, digitis aut penna in fauces immissa, irritato: manũ & pedum vinculis pluribus, ualentioribus: illarũ quidem, cum infernæ excedunt vacuationes, ut in hæmorrhoidibus, purgatione menstrua: horum uerò cũ supernæ, ut in hæmorrhagia nariũ, uomitu. Sic sanguinẽ a vulnere in contraria reuelles: ad partem scilicet a qua est fluxionis origo. Sic cucurbitulę hypochõdrio dextro affixæ, a nare dextra reuellũt: sinistro, a sinistra, mammis, ab utero. Partẽ aũt, ad quam fluxio fertur, statue sublimẽ: sed quoad potes indolenter. Si quis habitu non ita pleno, ex recenti cruditate os uentriculi oppressum uel morsum sentiat: aut ẽt in uomitu humoris noxij: offensum grauiter: os uentriculi primũ robora: deinde cruditatis multitudinem uacua: nisi aluum etiã ualde soluat. Alioqui mortis periculo attuleris. Vinum aqua frigida dilutũ, sanat lipothymiã magnæ uacuationi succedentem: modo nulla sit viscerum phlegmone: nec magnus capitis dolor: nec affectus aliquis delirium excitans: nec febris ardens sit, & ea adhuc cruda. In his.n.affectibus, uinum noxas affert insanabiles. Specta quoque in uini usu, ęgri naturã, cõsuetudinẽ. ætatẽ, aeris temperiẽ: ut des tutò calidũ aut frigidũ. Frigido.n.planè lædentur frigida natura, calido as

sueti

sueti senes, decrepiti in aere frigido calido iuuantur. Contrarij, contra. Vinum aūt, in fluxionibus ad uētriculum, sit calidum, tenue: in hæmorrhagia autē, crassum, nigrū, acerbum. Partes ad quas, & per quas fit fluxio, robora. Venæ ruptæ, si apparet, sanguinē supprimentia adhibe. Balneæ, fluxioni ad uentriculū, salubres: lipothymiæ a sudore, hæmorrhagia, uel alia uacuatione, insalubres. Nam in sudore immodico, cutis refrigeranda aere frigido natura uel arte, & astringenda. Vinum frigidum dandum. Aeger nec uinculis extremorum, nec uomitu, nec aliter mouendus. Quæ omnia, fluxionem ad uentriculum augent. Nam si lipothymia est a uitiosis humoribus os uentriculi mordentibus, uomat, per aquam tepidam, uel hydrelæon tepidum, quod etiam aluum mouet: ob id etiam salubre.

Si æger uomat: calefac partes uentriculo uicinas, & manus, & pedes. Deinde vomat, etiam digitis, aut penna in fauces immissa: & sumpto rursus dicto vomitorio. Mordacibus uacuatis humoribus, uentriculum robora mulsa: cui absinthii coma erit incocta: postea uino. Et foris corroborantia adhibe, imbecilio ori uentriculi debita: ut oleum absinthij, melinum, mastichinum, nardinum: uinum austerū, uel emplastrum e dactylis, uino austero, farina hordei, croco, aloe, mastiche. Humoribus autem adhuc in uentriculo manentibus, calefac tantum: non astringe. Si pituita multa os uentriculi opprimat: unge oleo absinthii: bibe hidromeli, uel oxymeli, in quo hyssopum, uel quid simile, infusum fuit: aut piper, ut diatriompepereon, aut diospoliticon, & reliqua incidentia & uacuantia pituitam, dabis. Si empyo, aut hydropico, sectione uel ustione, pus & aquam to- Aph. 27. li. 6. & 45. lib. 7.

H tum

tam uacuas: derepentè moriuntur. Iem ſi ex cynanche, aut pleuritide, pus in uentriculum uel thoracem, multum confluat, lipothymiam excitat. Hos refice mox optimis odoribus: & paulo poſt ſorbitione coctu facili.

Plethoricos calefac modice, frica, liga in artubus: a uino, cibo, balneo, abſtine: etiam ſi febricitent. Pota hydromelite uel oxymelite: in quo bullierint thymus, oryganum, pulegium, hyſſopus, uel aliud ſimile. Quæ ab utero ſuffocantur: ijſdem curantur: dempto oxymelite: quod utero & partibus aliis neruoſis nocet. His frica & liga pedes, magis quàm manus, & cucurbitulam inguinibus, & coxis affige. Quæ remedia utero in latus inclinato etiam proſunt. Naribus quoque graueolentia, utero autem ſuaueolentia, laxantia, calfacientia, adhibe. Lipothymiam ab obſtructione partis principis, cura ſimili oximelite: & cibis incidentibus, ac urinas cientibus: ut fœniculum, apium, petroſelinum, ami, daucum, ſpicam nardi recipientibus. Deinde uinum album, tenue, non ualde antiquum, offer.

Hipp. lib. 3. diætæ acut.

Lipothymiam a uehementi animi affectu curabis odoribus, narium conſtrictione & uulſione, & uomitu, & uino.

Lipothymiam a dolore uehementi coli, ilei, nerui aut neruoſæ partis, capitis, curato partium affectarum calfactione, uinculis extremorum, & aliis: pro cauſa doloris uaria, ſeu ſolutione continui, & alteratione ſubita partis alicuius ſentientis: & pro doloris magnitudine. Si enim ex dolore uires reſoluuntur, & ex eo uitæ periculum impendet: dolor mitigandus: & uires roborandæ: ut morbo reſiſtere, & curationis ſpatio ſufficere posſint.

Vbi

Vbi enim uires collabuntur, nondum tamen uehementer ſunt reſolutæ: ſymptoma, ut dolorem, uel aliud, oppugnamus.

Si uero reſolutæ multum iam ſint: non modo ſymptoma ſedamus: ſed uires firmamus. Adhæc ubi dolor partis alicuius eſt uehementisſimus: aut fluxio tenuis, uigilias & tusſim excitans: pauca quædam narcotica, ſed inueterata, miſcet Galenus: ne dolore, aut uigilijs, uires reſoluantur. Et hæc ſymptomatis remedia ſunt. In ophthalmia autem, meri potio, uenæ ſectione, purgatio, &c. affectum primo tollunt: & una cum ipſo, dolorem oculorum. Si caput dolet conſenſu ſtomachi: uomitu bilis, aut pituitæ, aut utriuſque, dolor ceſſat. Si affectus dolorificus, eſt capiti proprius: ut plenitudo, obſtructio, phlegmone aliquarum capitis partium: quærenda eſt doloris cauſa, & per contrarium auferenda. Grauitas enim plenitudinem: mordacitas, humores aut uaporis acrimoniam: pulſatio, phlegmonen: tenſio ſine grauitate aut pulſu ſpiritus crudi & flatuum multitudinem ſignificat. Tenſiuus & pulſatorius, corporis membranoſi phlegmonen. Tenſiuus & grauis multitudinem intra membranas contentam. Cauſa autem doloris cognita, tibi modum curationis oſtendat. Vt ſi a corpore pleno, aut febre magna, uapores aut humores in caput ferantur: uacua clyſteribus acribus, purgatione, pauci ſanguinis misſione.

Inter quæ, reuellentia, & partium infernarum frictionem, & uincula: capiti admoue reuellentia: deinde ipſum uacuantia: poſtremo roborantia.

Si dolor capitis, criſin per narium hemorrhagiam, aut vomitum portendit: curationem non requirit.

Lipothymiam patientes a calore immodico, ut mo

ra in aere balnei, uel suffocante, refrigera statim uento expositos, aqua frigida aspersos. Os uentriculi frica: deinde uino & cibo refice. Sic a phlegmone, febre magna ardentes, refrigera. Lipothymiam a frigiditate & bulimo, calefac igni, frictione, balneo, oleis calidis, cibo, uino calente. Eam uero quæ a frigiditate, initio accessionum frica: liga fortiter: & calefac extrema: uigilias, cibi & potus integram abstinentiam impera. Lipothymiam ex siccitate (ut per febres ardentes, æstus) extremorum uinculis cura. Deinde cibum eustomachum, coctu facilem, potius ante animi deliquium: & uinum dilutum, malum punicum, uel alium fructum acidum. Si enim cibum largiorem, aut coctu difficiliorem dederis: lipothymiam augebis, & ægrum strangulabis. Lipothymiam a propria imbecillitate virium corpus regentium, intemperaturam cerebri, cordis, hepatis, sequente, curabis remediis intemperaturæ contrarijs: ut frigidam calidis, & contra: humidam siccis, & contra. Facultas autem uitalis in corde sita, imbecillis noscitur pulsu: naturalis in hepate, deiectionibus sanguineis, primum aquosis & tenuibus: post crassis, & fæci similibus. Animalis in cerebro, motus uoluntarii imbecillitate: & hæc instauratur inspiratione, & plexu retiformi: uitalis, inspiratione, & sanguinis uapore: naturalis, alimento. Cum ergo syncope, sit præceps harum trium facultatum lapsus: & harum essentia sit, in spirituosæ, carnosæ seu humidæ, & solidæ substantiæ, tum iusta quantitate, tum mediocri qualitate seu temperamento: qui harum quantitatem & qualitatem iustam, similibus seruarit: aut morbo uitiatam, ad mediocre reuocarit contrariis: syncopen tum uitabit, tum, si immineat

neat uel adſit, emendabit: ſenſim quidem & paulatim, cum ſenſim uacuata ſubſtantia illa, aut alterata eſt: confertim autem & ſimul, ubi magna & ſimultanea uacuatio, uel repletio, aut alteratio, morbum facit. Spiritus, omni momento, multi uacuantur: & per nutritionem, aere temperato puro inſpirato, & cibo, potu, inſtaurantur: alterantur uerò a uitioſis ſuccis, aeris malitia, & qualitate uenenoſa. Spiritus quoque eſſentiam, diſsipant: animi affectus uehementes, ira, timor, mœror, uoluptas, dolor, ſtudium uehemens, & intempeſtiuum & immodicum, præſertim cum ſpiritus eſt tenuior: ob id nimis diſsipabilis, & exhalabilis, & corpus eum continens, rarius, & reſpiratio prohibita, & alimenti penuria.

Nec ſolum animi motus, in quo anima per ſeipſam mouetur: ſed etiam corporis, in quo anima corporis actiones facit, robur animæ diſſoluit: ut labor immodicus. Carnoſam ſubſtantiam, humida alimenta: ut potus, iura, ſorbitiones, pultes, iuſta quantitate & idonea qualitate: ſi ſunt ſimilia, ſeruant: ſi contraria, uel lædunt: vel uitiatam, ad naturalem habitum reuocant. Solidorum corporum ſubſtantiæ (in qua uel maximè uirium ſubſtantia conſiſtit) uacuatæ, ſuccedit tandem ſyncope in morbis longis, corpore per atrophiam extenuato, & in febribus acutis corpus colliquantibus. Temperies autem trium principiorum, cerebri, cordis, hepatis, & partium eis conſentientium, ut uentriculi, ſeruata, ſyncopalem acceſsionem maximè prohibet. In ore enim uentriculi (quòd propter ſenſum exactiorem etiam ſyncopem, ſed ſtomachicam appellatam excitat) humorum crudorum copia & craſsities, uires premit: poros, per quos fit reſpiratio, obſtruit: ſicq;

exitialem affectum & syncopen excitat. Quòd in eo animal non nutritur (coctis enim non crudis habile est nutriri) sed calor natiuus suffocatur, & extinguitur. Si uerò hi succi crudi, neque grauent, neque obstruant: lipothymiam excitant, non syncopen. Pauca autem calida, tenuantia, alimenta & medicamenta, sed crebra his danda: ne exoluantur, & animo linquantur: ut uinum aquosum, præsertim si senex est, ac febris parua. Qualis esse solet a crudi succi copia, & post meridiem, & circa noctem affligens.

Hos ergo paulatim & sæpe uacuamus: quia multam simul vacuationem ferre non possunt. Quod si a copia succi crudi febricitans, iustam semel uacuationem, sine syncope ferre posset: hac uacuatione a morbo expediretur. His contrarijs spiritus: & succos in corpore toto prætenues, & ocyssimè exhalabiles habent: & faciem Hippocraticam citò habent, a morbi uehementia: peiorem quàm a fluore alui, inedia, uigilia, tristitia: & in syncopen promptè incidunt: nisi nutriantur cibis coctu & dissipatu difficilibus: ut pane, alica, fructibus austeris, & his cibis largioribus, si uires ualent: parcioribus uerò, sed crebrioribus, si imbecillæ sunt.

His, ut prioribus, si phlegmone uentriculi, hepatis, aut alterius uisceris, adest, malum est insanabile. Nam seruari non possunt, nisi crebro nutriantur: nutriri tutò non possunt, nisi in phlegmones declinatione. Hos uerò, cum ante accessionem nutrire cogamur, febrim longiorem facimus: & dum cutim frigidis & astringentibus densare cogimur, ne ita dissipentur succi, & syncopen accersant. Iam omnes causas lipothymiæ: & hac sæuioris syncopes, abundè tractauimus: uentris & corporis reli-

quæ

qui uacuationem immodicam:dolorem uehementem:uigilias immoderatas:motus delirantium: intemperiem principiorum ſolam, uel cum ſucco uitioſo. Sed cum uinum,natura calidum,tenue, flauum,odorum,uetus, ſubauſterum, omni ſyncope ſit dandum: ſcopos quoſdam, pro cauſa ſyncopes varia, & pro conſuetudine, paucis tibi explicabo. Frigidum enim ipſum, & interdum eius loco, hydromeli uel oxymeli dabis æſtate, & frigido potui aſſuetis. Si autem æſtas ſit multum æſtuans, frigidam quoque dabis: etiamſi calido potui ſit aſſuetus: modo nullum uiſcus a frigida lædi ſit oportunum. Contra hyeme, calidum: etiamſi frigido potui ſit aſſuetus. Si aer calet: in ſyncope, da panem madidum vino, aqua primum frigida diluto:deinde calida. Si etiam bilis flaua os uentriculi infeſtat, da frigidum uinum: modo uentriculus & hepar phlegmone careant. Vinum autem ſit tenue:quia alimenti coctionem, & in corpus diſtributionem iuuat: & ſucci bilioſi, ſtomachum lædentis, uitium mitigat: ſtomachum firmat: corporis habitum calfacit: iucundum eſt potu. In ſyncope autem a crudis humoribus, da falernum: quia coctionem & diſtributionem magis iuuat: & ſucci eſt melioris. In penuria autem vini, ſyncope a crudi ſucci copia aut bile, da aquoſum uetus: quod alimenti diſtributionem, proxime fuluis,iuuat: quia tamen minus calidum: coctionem in uentriculo & uenis, minus iuuat. Fuluum præterea magis epicerasticum,ſeu attemperans,& miſcibile,& nutriens. Ex aquoſorum autem ſubſtantia, nihil in ſanguinis ſubſtantiam uertitur. E fuluis autem,elige aquoſiora: ne caput feriant: & tenuiora, quæ urinas maxime mouent.

Fuge autem fulua crassa, austera, noua, amara: quia illa ægrè coquuntur & distribuuntur. Amara, laudabilem uini succum & nutrimentum iam amiserunt. Hæc symptomata febrium grauia, non solum medici curam ad se trahunt, & curandi ordinem immutant: sed etiam remedia febrium causis debita interturbant.
Febris enim cum alui profluuio, etiam non uacuante pro multitudinis ratione, aliam uacuationem non admittit, per medicamenta purgantia, aut phlebotomen: ne ægrum in pericula grauiora coniĳcias. Insomnia uehemens, & dolor magnus, subitam ac multam uacuationem prohibet. Si febris est, cum neruorum distentione, egens phlebotomiæ: minus vacua, quàm morbi magnitudo postulet: & aliquid symptomati condona, sæpe sudores & uigilias molestas excitanti, uiresq́ue prosternenti. Si os uentriculi affectum est: ita ut ne cibos quidem ad petat: sed malè tum retineat, tum coquat: si sumere cogantur, integram uacuationem ne adhibe: neque his, qui uacuari non consueuerunt: aut non integrè, aut nunquam sunt uacuati: & multis cibis vsi sunt. Contrà qui paucis cibis vsi sunt, & uacuari consueuerunt, audacter uacuandi: si cætera consentiant. Symptomatis grauibus loco quædam sunt: & etiam remedia causis morborum debita interturbant: ut temperatura, ætas, consuetudo, corporis habitus, uires, aer. Calidi & sicci natura, promptè omnes ab integra uacuatione læduntur. Pueri & senes integram uacuationem non ferunt. Nunquàm vacuati, aut non integrè, consideratius & parcius uacuandi, quàm morbi magnitudo postulat. Qui carne sunt rara, molli, diffluente: qui per cutim multum difflando, uacuantur: moderatè &
cum

cũ metu ſanguinẽ mitte,ſi omnia mittendũ ſuadẽt: ſed alia potius vacuatione utendũ.Cõtra, qui carne ſunt dura, denſa,integram uacuationem ſuſtinent. Multum aut graciles, aut obeſi, integram uacuationem per phlebotomen,uel aliter, non ſuſtinent: ſed his omnibus, & prædictis (ubi morbus uacuationem poſtulat) non ſemel,neque ex toto uacuandi,ſed paulatim:moderata inedia,clyſtere,molli frictione,unctione, cataplaſmatis, balneo: pro uariis indicationibus. Quibus uires aliquæ, uel omnes, ſunt imbecillæ natura, uel ex morbo, aut prauo uictu: uacuationem iuſtam non ſuſtinent. Aer calidus ſiccus,uacuari corpus purgatione, aut uenæ ſectione, non patitur:ne in ſyncopen incidat. Aere quoque multum frigido, ſanguinem ne mitte: ne acceſsionis initio, frigus tolerare non poſsit. Alia ſunt ſymptomata febribus uel omnibus, uel quibuſdam, communia: ſed leuiora, & minus exitialia: ut ſitis, deiecta appetentia,difficultas deglutiendi, ſpirandi, nauſea, ructus, ſingultus, uomitus, toleratio difficilis,lingua aſpera,nigra, ſcotoma,uertigo,delirium,capitis grauitas,tusſis,ſternutamentum continuum, triſtitia, timor in ſomno, ſomnia terribila, oris & oculorum per ſomnum apertio,oris fœtor,aphthe,ſpaſmus quarundam partium: multa, aut nulla, aut parcior mictio & deiectio:& alia quædam. Sunt & alia quædam ſymptomata,febribus propè ſingulis ſua:ut quotidianæ, extremarum partium frigus:quartanæ,horror:tertianæ,rigor. Ad hæc pulſus,& urinarum,& aliorum plurimorum differentiæ, his & his febribus propriæ. Quorum ſymptomatum cauſæ a Galeno ſcriptæ ſunt,in lib. de cauſis ſymptomatum:& alibi pasſim. Remedia uerò pro cauſis variis,varia,ob id oratio-

nem

nem longam postulantia, tamen a practicis nulla methodo congesta, tibi in præsens sufficiant, rationem & iudicium adhibenti, & ea ad Galeni iudicium expendenti: nec si practicos omnino sequaris: ægro & symptomati sæpe plus noceas, quàm prosis. Sitis uerò remedia, pro causis uariis uaria, tibi, quod dico, perspicuum reddiderint.

Sitis, est appetitus frigidi, aut humidi, aut utriusque. Frigidi quidem solius: quando a solo calore excitatur: hmidi solius, quando a sola siccitate prouenit. Vtriusque simul, quando ab utraque intemperie, in ore uentriculi præsertim, proficiscitur.

Quæ enim alia est oris siccitas, nobis quoque uulgò sitis dicta, a pulmonis, aut cordis, aut aliarum partium intemperie calida uel sicca, uel utraque, efficitur: & aere frigido humido inspirato, magis quàm potu, sedatur.

Sitim igitur animalem, in ore uentriculi sitam: & naturalem, in toto corpore sparsam: a siccitate sola, humiditas aquæ, in potu, & balneo, sanat: & aliorum similiter aquosorum.

Aqua enim omnium humidissima. A calore quoque natam sitim, aqua & aquosa, actu frigida si sumantur, tollunt. Ergo etiam ab utraque hac intemperie natam sitim, aquosa actu frigida sanant: & eadem ratione, oxycraton: cuius acetum, tenuitate sua, aquam in corpus uniuersum celeriter distribuit.

Acetum autem ipsum, sitim a calore & humiditate salsa natam, in hydropicis, & quibus uentri eadem pituita salsa illita inhærescit, sanat. Particularia alia propè infinita sitis remedia, apud omnes inuenies: sed quæ omnia, causas iam dictas respiciant oportet: si certa sitis remedia sunt futura.

FINIS.

DE MEDENDIS FEBRIBVS humoralibus, atque earundem accidentibus, & Hectica, necnon quibusdam febribus pestilentialibus.

CAMILLI THOMAII MEDICI Rauennatis Commentariolus.

EBRIS substantia est in genere caloris, præter naturam in corde subinde in toto corpore: differentiæ ergo ipsius primæ, & principales accipiuntur a differentiis ipsius caloris, quæ interdum capiuntur ex parte diuersitatis cadentis in quantitate aliquando in motu, nonnunquam in subiecta materia, in qua calor ipse febrilis susceptus est, & quamuis illæ differentiæ quæ consequuntur febris quantitatem, & motum euidentes sint sensuiq; manifestę, atque secundum earum considerationem sint aliquæ febres dictæ magnæ, aliquę paruæ. Item aliquę citi motus, & acutæ, aliquæ tardi, & longæ, tamen consueuerũt illustres medici eas potissimum accipere, quæ dantur secundum differentiam subiectæ materiæ, quod est, quoniam dixere vnum ex primis generibus febrium esse, quod in spiritibus susceptum est, Secundum in humoribus cordis, Tertium quod in solida ipsius substantia, & præter id, quod unicuique generi proprium nomen indidere: Primo quidem diarię: Secundo humoralis: Tertio hecticę, & habitudinalis assignarunt etiam iuxta primorum istorum generũ cõsideratiõẽ diuersas unicuique specificas differẽtias, quibus omnibus nũc intẽdimus, prẹter quam de iis, quæ accensæ sunt in spiritibus cordis, & de earum speciebus, atque curationibus pertractare.

Illud

Illud autem prænoſcendum eſt,quod omnia humana corpora propter humoris abundantiã febrire nata ſunt,præcipue febre putrida, quoniã tamen in proportionali genere facilior ſit trãſitus, quàm in diſproportionali cõpertũ eſt,corpora cholerica ex cholera,flegmatica ex flegmate,& melãcholica,ex melãcholia,ſicuti etiã sãguinea ex ſanguine,frequẽtius febricitare,quod natura ſuper dominantem in corpore humorem,atque abundantem regere,& a putredine ſeruare valeat minus, quàm non excedentem, & quoniam iſtarum febrium, unaquæq; a ſui principio uiſa eſt nõ manere vſque ad finem ſecundum unam diſpoſitionem ſiue accidentia conſideremus, ſiue ipſarum cauſam efficientem , hoc eſt humorem ipſum , uel etiam febris ipſius eſſentiam aſsignarunt medici ipſis tempora quatuor, primum quidem tempus principii,quo calor debilis eſt,& ipſa accidentia. nec non materia febrem faciens per urinam nullo pacto a calore naturali uel præter naturam mota deprehenditur , dum ſcilicet nullum in urina coctionis veſtigium,uel coctioni contrarium apparet,quo apparente accidentibuſque inualeſcentibus ipſaque increſcente febrili caliditate augmenti tempus deſignarunt, & conſiſtente eadem accidentibusq; ad ultimum uſque coctaq; materia , uel peſsime ſe habente ſtatum dixerunt:ſicuti etiam declinationem cũ omnia ad decremẽtũ peruenerunt, & conſumitur materia inſenſibiliter, uel extra corpus per aliquam euacuationem ſenſibilem detruditur, & iſta tempora omnia in febribus ſunt conſideranda,quoniam contingit ex ipſorum varietate corpori oblata præſidia varietate.videntur autẽ in ſalubribus iſta quatuor tempora qualeſcunque ſint febres, longe,uel breues etiam ſi unius tantum acceſsio-

cessionis sint, in mortalibus autẽ tria duntaxat, principium, augmentum, & statum in quo mori ægrum contingit frequentius, quàm in aliis temporibus.

His itaque præmissis dicimus quòd febris humoralis est caliditas extrema, & præter naturam suscepta in corde quoniam in humore cordis, quę ab hoc insolidam eiusdem substantiam, & totum corpus pertransit, & est duarum specierum subalternarum, una quidem cum putredine, altera citra putredinem, quæ tantum fit cum facta est caliditas in humore cordis, & fiens in eiusdem solida substantia ob calorem humorum ebullientium, uel feruescentium citra putredinem eorundem, quod tãtum proprium est sanguini, quod feruere posiit, & augere calorem in corde extraneum, præter hoc quod putrescat, cum natura propter necessitatem corpori ipsum plus seruet, quàm alios humores, qui neque feruere possunt, neque ebullire in tantum quòd febrem accendant sine ipsorum putredine.

Hæc autem febris, quæ fit de sanguine citra putredinem facile curatur, ni aliquid in ipsa fuerit commissum, quod si in ipsius curatione peccatum contigerit, facile ad putridam ex eodem humore conuertitur, debet autem cognosci prius quàm curetur, quoniam ista est cum corporis totius plenitudine, & accidit homini complexionis sanguineæ ætatis iuuenilis, & ei qui regimine, & uictu augente sanguinem est usus. Illi præterea, qui consuetum exercitium, uel aliquam consuetam uacuationem ex sanguine prætermisit, estque ideo in hac febre pulsus magnus, atque plenus, & undosus, sunt urinæ rubeæ & crassæ, apparet in toto caliditas non acuta, neque mordax, cum humiditati sanguinis sit coniuncta citra putredinem.

Calor

Color item in toto ad rubedinem cum purpureitate decernitur: cum itaque febris ista omnibus prædictis indiciis est deprehensa, statim ab initio secanda est vena, quæ iecoraria dicitur, partis dextræ, atque sanguis satis copiosus mittendus est. solet nanque hoc præsidio solo febris hæc curari, utpote quæ sanguinis redundantem quantitatem causam habeat, & propterea in hac febre etiam medici non sunt soliciti de cibo, quod in hac uirtus robusta sit, & nutrimento potius suffocata, & oppressa, quàm nutritione egeat.

QVæ uero febris humoralis a putredine contingit quadruplex est, si humorũ a quibus fit numerum quaternarium consideramur, est nanque una a sanguine putrescente, alia a cholera, tertia a flegmate, quarta ab ipsa melancolia proueniẽs. Si uero uarietatem loci, in corpore in quo contingit humores febrẽ ipsam facientes putrescere: duplex est, quædam cõtinuatiua, quædam intermittens, & periodica, nã, & si sanguis unum tãtum locum in uasis suę putrefactionis habeat, cum febrem efficit. alij tamen ab ipso humores possunt, & in uenis putrescere, & extra: Si igitur cadit putrefactio eorũ in uenis cõtinuã necessario efficiunt, quod scilicet continua efficitur effumatio eorum putrescentis substantiæ ad cor faciens febrem, si uero ceciderit extra uenas interpolata deprehẽditur quòd non continua in humore fiat putrefactio, neque ab ipsa effumatio fuliginis putride, sed intermittens aliquanto spatio de febre, itaque sanguis putridi primo agendum.

Hæc est febris cõtinua, quę cognoscitur per signa eadem quibus non putrida præter hoc, quòd in hac sunt indicia putrefactionis sanguinis manifesta in urinis, & anhelitu, & pulsu, est nanque urina fœtẽs, &

est

eſt maior ſpiritus emisſio aliquãto ipſa inſpiratione atque ideo pulſus motũ anhelitus in diaſtole, & ſiſtole cõſequitur, calorq́ acrior, & mordacior exiſtit, cum itaque illis omnibus, atque nunc dictis ſignificationibus febris iſta fuerit deprehenſa ſtatim expedit flebotomare patientem, atque copioſe, non tamẽ tanta ſit ſanguinis eductio, quanta fuit in non putrida, quoniã in ea ſanguinis peccabat quãtitas. in hac vero magis mala qualitas, fiat ergo flebotomia a baſilica dextri brachii, & ab hac corpus refrigeretur potu copioſo frigidæ aquæ ſi eũ conceſſerint, quæ potum aquæ non impediunt, ab hac enim refrigerati ægri ſani euadũt, neque audiendi ſunt qui in huius exhibitione coctionem expectandam contendunt, dũ enim expectatur adeo ſanguis aduritur, vt veneni malitiã accipiat, & ægrum inde ad mortẽ perducat, quæ uero potum aquæ concedendũ permittũt, ſunt ætas ipſa florens, robur uirium, conſuetudo eã bibendi etiam in ſanitate, tempus calidũ ſanitas nutritorũ morborum &c. quod ſi omnino aliqua prohibuerit frigide potum a flebotomia cholera eſt euacuanda cũ medicina refrigerante, atque feruorẽ putreſcentis ſanguinis ſedante puta cũ casſia diluta cũ decoctione tamarindorum prunorũ & ſacchari roſati ſubinde refrigerandum eſt corpus cum ſyrupo endiuiæ roſato, & acetoſo prohibẽtibus putrefactionem, ſunt etiam ad hanc eandem intentionem admouendæ cucurbitulæ dorſo cum ſcarificatione, atque refrigerans nutritio, ſed quæ parta ſit concedenda, propterea hordeacea iuſcula, uel panem aqua cõuenire in hac febrem, ſicuti in acuta qualibet nõ eſt ambigendum, ſit vero in hac febris ſpecie potus, uel aqua ſimplex, uel cum ſyrupo acetoſo, aut iulep roſato commiſta, atque omnia in ſumma ad regimen

attinen-

attinentia, sint in hac febre refrigerantia.

Quoniã dicebãtur febres ex reliquis humoribus a sanguine posse fieri per putrefactionem in uasis, & extra uasa determinandum est de his, & primo de febræ, q̃ fit ex choleræ putredine. Hęc triplex ponitur periodica, scilicet continua, & causon, quæ & continua est, tamen ab ea differt, ex eo quo'd in continua de cholera omnino aliqualis apparet excrescentia, & motus cholerę manifestus de tertio in tertiũ, & ideo cõtinua proportionalis de cholera uocatur, in ea uero quæ dicitur causon, & si continua sit nulla tamẽ excrescẽtia manifesta comperitur, sed est conclusa, & ideo febris incendii, atque ardoris nominatur. De tertiana intermittente primũ dicendum, quæ est febris ob putredinẽ cholerę extra uenas cõtingens interdum puræ & exquisitæ nonnũquã nothæ, & spuriæ differens ob id in specie caloris, atque accidentiũ in ea cõtingentium: nã quando cholera putrescens est pura, caliditas est acrior, & magis mordax qua'm ubi est impura, quæ tanto remissior uidebitur, quanto ab ipsa exquisita recesserit, est etiã in pura pulsus frequentior, & vrinæ sunt magis igneæ: sunt præterea intensiora accidentia, de siti, instantia vigiliarũ inquietudine, & cõplexio magis cholerica, & ætas virentior, atque regimen in hac præcedens cholerę puræ magis attestatur qua'm impuræ. Incipit item pura cum horripilatione quasi sensu puncturæ acutũ per dorsum, & totum corpus. Impura uero magis cũ horrore, & ueluti sparsione feruentis aquæ, uel etiã si magis a puro elõgatur cum rigore, & frigore, finit præterea quæ pura est, cum sudore eius accessionis perduratio non excedit duodecimam horam, quæ uero impura citra hunc cessat, & perduratio eius supra. xij. horas comperitur, maior tanto, quãto crassior,

ſior,& uiſcoſior,cholera extiterit. Pura itē in.vij.periodis iudicatur. Impura uero prolixior exiſtit, adeo ne quadrageſima periodo interdū cōſumatur. Si itaque deprehenſa eſt pura tertiana, eget æger refrigeratione, quæ fiet,& humoris calidi vacuatione non ſolum, ſed etiam alteratione, quæ fit cum ijs quæ refrigerant, tum nutritione,& regimine, tū etiam medicinarum exhibitione: in hac itaque & ſi tenuis, & exquiſitus uictus præcipue competat, præterea qui caliditatem febrilem extinguat, expedit tamen die acceſsionis, penitus ſubtrahere, uel ſiquid concedendū eſt nō excedat illud tale, quale eſt ordei cremor, & in declinatione, uel tota ptiſana cholata, hora qua febris ipſa intermiſſerit, itidem panis lotus ex aqua cōcedit citra noxā eadem hora poterit, largius tamē die quietis nutriendus erit ęger, ſi deprehēſus fuerit nutritione indigere, namque noſtra tempeſtate poteſt panis ex iure pullorum iuuenum, alterato tamen,& cum lactuca, endiuia, atque eo genere infrigidantium herbarum. Item concedi uini pauciferi aqua lymphati, potus ſine periculo, uerum in acceſſione ab eo omnino cauendum, uacuanda eſt cholera a corpore, cum leui medicina,& in die quietis, puta cum caſsia, uel manna diſſoluta cum decoctione ſacchari uiolati,& tamarindorum, atque prunorū. Hæc namque uacuatio, ab ipſo principio eſt concedenda, itidem quæ ex ſyrupo roſato ſolutiuo fit cōmuniter, fortior vero ut quæ ex rhabarbari infuſione, tardanda eſt ad coctionis humoris facientis febrem aperitionem, hoc eſt ubi in urinis perfecta hypoſtaſis deprehendatur, Alba quidem lenis, & equalis ſubſidens, in fundo matulæ, atque pinealis, quæ omnimode coctionis humoris febrem ipſam facientis certitudinale indicium exiſtit, quæ co

ctio,& si in hac febre ipsa sola natura procuretur quoniam febris hac semper bene iudicatur,tamen procuranda est cum iis, quæ malam complexionem membrorum calidam ad contrarium immutant,& puta cũ aqua hordei,& iulep uiolato, uel cũ syrupo de endiuia', de fumo terræ, & acetoso cum qua frigida lymphatis, uel cum aliqua ex sublimatione endiuiæ,portulacę,& buglossæ.est præterea ab ipsa euacuatione corporis & hepatis,discrasia calida & sicca remouenda cum aqua hordei,& iulep uiolato.

Verum si febris hæc ab impura sit quanto uidebitur a pura magis recedere, tanto & maior uictus ratio erit habenda,quoniam cum sit huius natura, ut prolongari possit multum terminus status,seruanda est uirtus ad ipsum: est tamen habenda consideratio in modo cibandi in hac febre. quoniam plerunque moderni consueuere non mediocriter ab errare,concedentes quidem a principio uictum satis tenuem, morbi vero progressu largius cibantes, & quidem contra rectam cibandi rationem in febribus, non solum,sed in reliquis etiam morbis in qui bus expedit largius quidem cibare,cum sunt in prin cipio quam cum processerint secundum augmentum, & statum in quo maxime subtrahere oportet: in hac itaque si parum elongabitur a pura talis sit ordo cibandi, principio hordacea iuscula, ex brodio, uel etiam panem ipsum concede. cum uero secundum augmentum, & statum processerit, solo pane, vel iusculis ex aqua ægrum nutrito, immo in ipso statu, etiam solo hordei cremore, sic enim optime fiet, ne natura febris humori vacuans distrahatur, uel impediatur, potus præterea sit, & in ipso principio pauciferum uinum

num in processu aqua mistum. In statu uero sola aqua hordei, uel aqua simplex cum acetoso pro potu tribuatur; lenienda est insuper aluus si suppressa sit cum aliquo lenitiuo clysteri cui admistum sit mel ipsum rosatum colatum: quæ sit autē clysteriorum communium materia, arbitror non medicis nouitiis modo, sed & ipsius mulierculis esse notum, fiunt nanque pro iis decoctiones ex herbis maluarum, blitium, matrum uiolarum & similium, quæ oleo communi, sale, saccharo, uel ut dixi melle rosato commiste ægris propriis instrumentis subministrantur. Debet istorum clysteriorum usus in febribus esse frequens, & peculiaris, quoniam ex his uacuantur intestina a fæcibus, corpusque ob id non modicum alleuiatur, refrigeratur præterea multum, atque distrahuntur humores, & uapores, qui ascendentes interdum in febribus accidentia mala efficiunt, expedit etiam interdum ubi præsertim humor febrem istam efficiens redundet, & in corpore abundet a principio uacuatiuum aliquod ipsum minorans exhibere cum præmeditatione, tamen nec semper, ut multi aiunt, sed vbi uidebitur morbus incepisse a materia digesta, hoc est secundum partem uacuationi parata, nec uelim dissonum hoc alicui uideri, si dixerim in principio apparere interdum digestionem ex urina vindicatur communiter, principium quamdiu caret urina uestigio digestionis, in corporibus enim fortibus non inconuenit, quod interdum humor malus priusquam putrescat digestionem acquirat secundum partem sui, & secundum aliam partem non, sed primo putrescens febrem efficiat, & secum digestum ad putredinem conuertat, & ista febris erit in principio quantum

ad materiam non digeſtam , & non incongiuit ut urinæ tunc uideantur cum aliquali hypoſtaſi, & etiam laudabili, quæ tamen euacuata materia minoratiuo,uel conſumpta calore non amplius apparet,niſi morbi augmento, & ſtatu,minoretur, itaque ab ipſo principio materia ubi redundans deprehendatur, & ſecundum ſui partem digeſta cum casſia, cum diacatholicone, atque ſyrupo roſato ſolutiuo cum diapruni ſimplici, & cum portione electuarii roſati Meſuæ, uel ſucco roſarũ ſi non multum a pura cholera elongatur,& eſt cholera, quam citrinam dicunt non naturalis effecta ob flegmatis ſubtilis admiſtionem, ſi item videbitur egreſſa a naturalitate propter miſtionem, & abundantiam atræ bilis. Si uero magis craſſa ſit, quia commiſtionem patiatur crasſioris pituitæ, uel melancholiæ, expediet magis casſiæ, uel dia catholiconi, diapruni, & lenitiuo electuario, uel illi de ſebeſten,admiſcere parum electuarij de dactilis. Ab hac uero minoratione opus eſt concoquere humoris reliquias,& uias obſtructas apperire craſſiciem ſubtiliare, quod viſcidum eſt incidere,atque putrefactioni obſtare, quæ omnia efficiunt in primis ſyrupus acetoſus geleniabin colatum,cum aquis endiuiæ, cicoreæ,fumiterræ, & bugloſſæ,& procedente febre cum oximelle ſimplici aqua abſinthij,& cap.ven.& ubi coctio ipſa apparuerit expedit humores ipſos euacuare cum infuſione rhabarbari addita casſiæ,vel diacatholiconi, aut aliquibus ex lenientibus electuarijs, immo ubi crasſior ſit peccans cholera non incongruit infuſioni rhabarbari quid, & agarici addere, & aliquid electuarij de dactilis, quod inter alia ſolutiua ſatis eſt benedictum. Non inconuenit præterea vacuato corpore

per

per medicinam,urinam uel ſudorem prouocare cũ decoctione radicum,petroſelini,endiuiæ,fæniculi,& ſe.communium frigidorum maiorum, poroſitates etiam apperire corporis cum frictionibus, demum malam complexionem calidam in membris relictã remouere,cum aqua hordei,& membra nutrimenti roborare cum confectione ſandalina, uel diarodoni,ipſa uero febre declinante corpus ipſum paulatine reficere.

Si uero febris de putredine choleræ continua fuerit, & non cauſon,ſed quæ proportionalis de cholera dicitur cum excreſcentia,ſcilicet manifeſta omni die altera & a cholera ſit pura, quæ cognoſcitur ex ſignis omnibus dictis de periodica,præter quod in hac nõ erit horripilatio,nam in hac non ſpargitur materia extra uaſa ſicuti in intermittente, uidebitur asſiduitas ipſius febris cum accidentibus intenſioribus quàm in ea quæ ex impura eſt, curatio erit ferè eadem niſi quòd in hac a principio expediet ſecare Iecorariam uenam, atque ducere ſanguinem, non tamen multum,quoniam in hac febre ſanguis detrahitur non ratione uacuationis tantum, quantum ratione refrigerationis faciendæ in humoribus,putredine ebullientibus,& ratione appe riẽdi obſtructiones,quæ ſunt in penitioribus uaſis cauſa putredinis humorum.itidem dicendum eſt de continua impura,eſt namque curanda ea uia & calle,qua periodica, ſed in ea phlebotomia competens eſt ab ipſo principio,minorantia uero ſi neceſſaria ſunt ea dem conuenientia erunt,eadem concoquentia, atque euacuantia inſuper, & alterantia,& roborantia membra,de quibus ſatis dictum eſt,eadem erit regiminis,& victus ratio,ut in intermittente, variabuntur tamen iuxta varietatem choleræ peccantis a pu

ta minus, uel magis elongatæ per crassiciem, uel subtilitatem, adustionem uel terrestreitatem humoris ipsi choleræ commisti.

Febris uero de cholera quæ causon dicitur fit cum cholera putrescit in omnibus uenis corporis, uel solum in uenis proximis cordi, & est febris ardens, & maximi caumatis, in qua signa dicta de continua, tertiana omnia apparent, sed est vrina magis ruffa, & ignea: pulsus item frequentior, & maior insomnietas, sitis ualidior, linguaque aridior, & nigrior, ideo pro ipsius curatione maiori ad modum eget frigefactione quàm egeant aliæ febres in tantum quod ex frigore expedit interdum de acuta ipsam immitem, & lentam commutare: opus est ergo ab ipso principio choleram euacuare cum cassia, atque electuario de succo rosarum dissolutis cum decoctione tamarindorum, & prunorum, & sacchari violati ab hac quotidie potare aquam anguriæ, portulacæ, & endiuiæ cum syrupo uiolato, uel etiam nenufarino. Item epithima frigidum cordi admouere, quod fit ex aqua rosata, acetosæ, buglossæ maluatico, & aceto cum speciebus cordialibus, temperatis sandalis & croco ægrumque ipsum in frigido loco situare, atque frigidis cibariis tenuiter nutrire, præcipue endiuia, lactuca, iusculisque hordeacis, & pane, ex aqua uinumque prorsus interdicere in hac febre, & ipsius loco aquā simplicem, uel hordeaceam concedere.

Tertia species febris humoralis putridæ a putrefactione flegmatis contingit, quæ præter id, quod duplex est continua scilicet, & periodica variatur etiam ex varietate ipsius putrescentis flegmatis, febrem facientis, nam quædam est ex flegmate naturali

rali,quædam ex flegmate non naturali, fit autem interpolata cum putrescens quotidie flegma per sentientes partes a natura detruditur qualecunque sit, & incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potiusquam rigore,neque facilis est caloris eius in corpore accensio,quod eum humorem paulatim putrefactio accipiat, & ob eandem causam non cito etiam ad summum caloris peruenit, cum inualescit, quod contingit ex crassiciæ frigiditateque ipsius humoris inæquales fiunt in hac febre pulsus & debiles, præterea sunt parui cum febris hominem corrigit a principio, in hoc calor simulatur igni lignis uiribus accenso,atque consequitur corporis temperaturam,ætatem,victum & pituitosum regimen, atque omnia eadem in continua apparent indicia, præter id,quod in hac nullum frigus, nullus horror deprehenditur,& omnes febres istę conueniunt secundum magis,& minus,præterquam in ea, quæ ex flegmate fit salso,in qua caliditas, & accidentia omnia fere similia uidentur accidentibus, & calori cholericæ febris.Expedit ergo in hac febre tam periodica,quam continua,quod natura sua prolixior sit largius aliquanto quam aliis supradictis diętare, neque febris tãtum rationem habere in nutritione, & regimine,& medicatione, quantum etiam ipsius causæ quæ quoniam frigida est crassa,& uiscida,quę ob multas obstructiones in partibus penitioribus corruptione corripitur, non tantum non multum refrigerare,sed oportet calefacere, subtiliare,incidere, & aperire:sit ergo nutritio cum pane ex carnium pullorum, atque facilium concoctu, iure decoctionis petroselini radicum, atque tractu temporis fœniculi ipsius, immo & ipsæ carnes ab ipso principio, quæ tamen proximante statu non sunt

concedendæ,cum in hac febre eo tempore ſubtilior diẹta quàm ab ipſo principio conuenire dicatur, uinum item non eſt interdicendum, ſit tamen pauci ſerum,& album,paulatim in hac febre,& frequenter vacuandum cum caſſia , & diafinicone , & interim concoquendum cum geleniabim colato a principio,& ſyrupo acetoſo,& aqua abſinthii , & capil. uene.poſt vero primos dies cum ipſo oxymelite,& ſimplici.primo cum biſantino ſyrupo,mox cum compoſito,atque aquis petroſelini abſinthii.apij , & fœniculi , deinde denuo uacuandum cum rhabarbari, atque agarici infuſione addita diacatholiconi , aut caſſiæ, uel alicui lenientiũ electuariorum,abluenda ſunt ſæpius inteſtina clyſteri fortiori,quàm in cholerica, quare id ſumme conueniens eſt,quod ex decocto blitium , & maluarũ,uel ex decocto cauliũ hiera picra, melle roſato,& oleo communi conficitur , eſt item in hac febre habẽda ratio ſtomachi,præſertim ea progrediente,ſolet namq; uentriculus imbecillus fieri,& propterea confectione diarodonis atque roſati aromatici non ſolum , ſed etiam linimento de oleo abſinthii,& ſpicæ ipſum mane,& ueſperi roborare non inconuenit item præſtat ea concedere,quę urinam prouocent,quæ item ſudorem , & ideo frictiones etiam aſperę tractu temporis ſatis congruæ & opportunæ comperiuntur,ſi etiam aptus æger uomitui fuerit a cibo euomitio a principio , etiam ipſo facta proficua,& utilis eſſe uidebitur.

De quarta ſpecie humoralis putridæ vltimo hoc loco eſt agendum,quæ a melancholiæ putredine cõtingit,illudq; præmittentum, quod & ſi fieri poſſit intermittens,& continua,rarius tamen accidit hæc quàm periodica,ſit autem hæc natura melancholicis in ætate & tempore quę tali humori conreſpondent

dent

dent. Autumno ſcilicet vt plurimum, ſicuti tertianæ eſtate, & ſanguinea vere, & flegmatica in hyeme præcipue cum præceſſerint uictus, & regimen, quod humores hũc in corpore auxerit, qui ideo paulatim ſuccenditur, ueluti lapis aliquis aut teſta, aut os, aut tale aliquid, huiuſmodi corpus frigidum, & ſiccum & ubi aliqua flamma ex eo accenſa eſt, nihil fumidum, aut a ſe incombuſtum in acceſsione reliquit, atque iccirco in hoc humore longiores ſunt ceſſationes quàm in pituita, atque intermisſio exquiſite pura uidetur, quoniam quicquid atrę bilis fuerit accenſum exhauritur, atque diſpergitur: eſt præterea rigor in hac ſimilis rigori eorum qui gelu frigeſcunt, eſt in hac febre pulſus ſatis paruus, & inordinatus, urinaque ſubtilis aliqualem habens fuſcedinem, eius curatio eſt vt a principio mediocriter, & leniter tractetur, neque medicamine ullo vacuationem procurare debemus, niſi ſuperabundans ſanguis in corpore de ipſius minutione perdoceat, & præcipue cum in eius exitu ater fuerit uiſus, mittendus eſt audactius, quod ſi flauus, aut tenuis apparuerit, non mittendus: in hac expedit inſtituere victum minime flatuoſum, & ventris lenitionem, ut posſibile eſt prouocare glandibus & clyſteribus in flegmatica ſupra memoratis, uel cũ electuario lenitiuo per ſuperius, aut etiam cum ipſa casſia concoquenda eſt melancholia cum ſyrupo uiolato de fumoterræ de bugloſſa, & acetoſo, cum aquis fumiterræ, boraginis, & lupulorum, & ab hac prima concoctione uacuanda eſt cum casſia diaſſene, diacatholicone, agarici, & rhabarbari, infuſione facta cum decoctione florum, & fructuum, cum additione ſenæ, & vbi melancholia æſtimetur aduſta cum electuario roſato Meſuæ, & depſilio. Præterea ſplenis habenda eſt non mediocris ratio,

quo-

quoniam ſolet in hac febre intumeſcere & propte-
rea perungendus eſt locus ipſius oleo amigdala-
rum dulcium de capparibus medulla vituli, butyro,
& armoniacho diſſoluto in aceto, roborandum eſt
corpus inſuper cum theriaca præcipue concocta ma
teria, quo etiam tempora balneum aquæ dulcis tepi
dæ, maxime expedire comperitur.

Solent autem febres iſtas concommitari acci-
dentia multa, quæ interdum ægrum male affi-
ciunt, & propter eorum uehementiam medicum
ab ipſarum curatione diſtrahunt, & propterea ope-
ræprætium mihi uidetur nunc quomodo, grauio-
ribus quibuſdam ſuccurrendum ſit perdocere, in-
primis itaque dicamus de dolore capitis, qui ſolet
interdum fieri ex uaporibus multis, uel acutis a to-
to corpore eleuatis. huic ergo ſubuenire oportet
diſtrahendo ad oppoſitum cum frictionibus uento
ſis admotis dorſo, & lotionibus ad brachia, & cru-
ra factis, neque (ut multis uidetur) admouendum
eſt capiti oxirodinum ex aceto, oleo roſato. & aqua
roſacea. quoniam id occludit uapores in capite, at-
que dolorem ipſum adauget, quod tamen præ-
ſtat vbi dolor ipſe fieret a materia cholerica aſcen-
dente, & apoſtemante phrenitudiniſque pericu-
lum imminente, quo etiam tempore frigidiora,
quæ ex ſuccis ſolatri, lactucæ, & ſimilibus admo-
uentur fronti utilia comperiuntur, quo item caſu
nō ſolum diſtractiones dictæ peruentoſas, & frictio
nes, & lotiones competunt, ſed etiam per ipſam phlo
botomiam expedire videntur.

Aſſociatur item febres iſtas ſitis interdum uali-
da, & inexauſta quo tempore os ſæpius madefa-
cere cum aqua hordeacea aqua frigida cum muci-
laginibus ſcilicet citoniorum uel pſilii conuenit at-
que

que in ipſo ore detinere lactucas, atque ſem. communia frigida maiora,& interdum abluere os cum aqua lactis,& potare Iulep uiolatum cum aqua hordei,expedit etiam potare aquam decoctionis hordei,& ſacchari uiolati,& ſi tamarindorum quid parum appoſueris guſtui iucundior, & magis proficua in caſu habebitur, Iſta item omnia conferent ubi lingua arrida ſit,& nigra.

Si uero cum ſomno grauiori febris acciderit diſtractiones omnino omnes dictæ de dolore capitis fiant,& ſtatim ſi corpus totum vacuetur cum ſyrupo roſato ſolutiuo vbi ſit accidens,id ex multitudine vaporum calidorum, & cum additione agarici ubi ſit ex humoribus,uel vaporibus craſſioribus pręſidio erit.

Si uero tusſis, ut interdum contingit cum febre cum iungatur, ſi ex ſiccitate ſit partium pectoris, linitio facta ad thoracem ex uiolato oleo,& lacte conueniet,ſi uero ex diſſolutione, & caſu humoris calidis ad pectus electuarium de diadroganto.

Si cum inſtantia uigiliarum febris afflixerit mulſiones papaueris cum iure lactucarum concedantur a cœna,lotiones præterea fiant ad extrema cum decoctione foliorum uitium lactucarum ſalicis,& capitum papaueris, odoramenta item quæ fiant ex decoctione iuſquiami ſomnum præſtare experientia ipſa ſæpisſime compertum eſt.

Expedito tractatu de febribus humoralibus, & de earundem curationibus, atque accidentibus quibuſdam in illis, ut plurimum contingentibus, nunc dicendum eſt, ſub compendio de hectica febre. Hæc febris eſt calor extraneus acccenſus in ſubſtantia cordis, & membrorum, & prohibet operationes ipſorum, & conſumit eorum

eorum ſubſtantialem humiditatem, & ponitur triplex ſpecies huius febris, ſed ſunt proprius tres ipſius gradus, unus gradus & primus eſt cum caliditas iſta febrilis quæ eſt accenſa in ſubſtantia membrorum conſumit ſecundam humiditatem de ſecundis. Secundus cum conſumit humiditatem tertiam quæ adhuc reſtaurari poteſt ex cibis. Tertius cum conſumit quartam humiditatem, quæ in tali febre deficientibus duabus dictis refici minime poteſt, & hic gradus quidem cæteris deterior eſt, & incurabilis. Secundus vero gradus cum difficultate tollitur. Sed in primo facilis fit curatio licet is non ita facile cognoſcatur, nā ſigna ſunt in hoc gradu occultiora, quàm aliis duobus, tamen a medico exercitato cognita, & intellecta, habet enim omnis gradus calefactionem aliqualem a cibo non antea perceptam ab ægro, extenuatio corporis in ſecundo magis, & in tertio apparet: ſolet etiam iſta febris ſequi febres alias præcipue ardentes, uel cronicas, ex iis enim calor extraneus figitur facile, in ſolida membrorum ſubſtantia. Curatur itaque refrigeratione, & humectatione, quoniam eſt mala complexio calida, & ſicca ſine materia: cibi ergo in hac febre ſint frigidi, ut hordacea iuſcula, panis item ex iure carnium laudabilium facilis concoctionis, & boni nutrimenti alterato ex lactucis endiuia, & portulaca propter debilitatem uirtutis: carnes etiam cōceduntur, quæ tamen humidum generent non facile a calore diſſolubile, & propterea pedes uitulorum iuuenum, hoc eſt unius, uel duorum menſium conueniunt. Item carnes Hędorum, & pullorum, & carnes teſtudinum nemoralium, uinum item non potens, & aqua hordei cum iulep uiolato lac etiam in hac febre conceditur ni ſit aliquid impediens, nam nutrit refrigerat, & præcipue quod

mulie-

mulieris est,uel asinæ:balneum insuper tepidę aquę decoctionis herbarum in hac febre expedire compertum est,intantum quod isto solo ex prima & secunda specie plures fuisse sanatos cognouimus, præcipue cum a balneo facta fuit inunctio toti corpori ex lacte recenti, & oleo uiolato.

DE FEBRIBVS PESTILENTIALIbus,in quibus apparent Peticulæ.

RÆTER enumeratas febres humorales fiunt aliæ febres quę sunt de genere pestilentialium, nam omnes mali moris sunt quæ præcipue inualuere fere' per uniuersam Italiam anno.MDXXVIII.& ab hinc nō infrequenter corpora corripuere cōsequētes quidem putrefactionem sanguinis, uel humorū cum sanguine uenenosam ex corruptione aeris interdum secundum qualitates,uel totam substantiā, nonnunquam malorum dierum influxum, atque ptæparationem corporum ex commissis in regiminis ratione,& uictus,quas febres consueuerunt concomitari maculæ quædam pulicares quæ vulgariter peticulæ dicuntur varicolores,uirides interdum rubræ aliquando,nonnunquam nigræ. Habent autem indicia quod a principio interius angunt exterius quiete,& urinæ, atque pulsus citra notabilem mutationem deprehenduntur.Cum uero procedūt malitiam detergunt, urinæ nanque conturbantur & subiugales fiunt, liuidæ uel nigræ uel & uirides, præterea fœtentes apparent,ægrique ab ipso exordio aurium sonitum de hinc surditatem patiuntur,

quo tempore etiam inquietudines & deliria incurrunt. Curatio salubris istarum febrium est, ut a lenitione uentris facta cum subministratione clysteris, uel administratione cassiæ, uel mannæ admoueantur uentosæ dorso plurimæ, & totius corporis ambitui cum incisione non semel tantum, sed bis, atque iterum cum maculæ apparuerint, ut uirus omne quod intus est in penitioribus partibus latens princi pes partes lædens ab ipsis ad cutim euellatur, præterea ut singulo mane summo atque etiam vesperi ante cœnam administrentur uncię. vi. decocti radicis mirridis ex uino albo, si febris citra alienationē uel ex aqua si cum dementia affligat quod non solum robur præstat cordi, sed humores uitiosos ad cutem deuehit, atque uenenosam materiam per sudorem a corpore extrudit, expedit præterea ægrum cibis parum, & sæpe reficere, quare in his febribus panem ex iure pullorum, & ipsa iura, nec non oua sorbilia conuenire compertum est, uinum tamen interdicatur, sed loco ipsius administretur potus aquæ cum syrupo acetoso, & est hæc uera & optima curatio adinuenta &c. a qua deuiantes omnia temere tentant &c.

FINIS.

